

**T.C.
ZONGULDAK KARAELMAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**İLKÖĞRETİM 2. KADEME TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE
SOSYAL BECERİLERİN GELİŞTİRİLMESİ
AÇISINDAN MASALLAR**

Ertuğrul Karakuş

Zonguldak 2008

**T.C.
ZONGULDAK KARAELMAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**İLKÖĞRETİM 2. KADEME TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE
SOSYAL BECERİLERİN GELİŞTİRİLMESİ
AÇISINDAN MASALLAR**

**Hazırlayan
Ertuğrul Karakuş**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Mualla Murat**

Zonguldak 2008

T.C.
ZONGULDAK KARAELMAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Türkçe Öğretmenliği Anabilim Dalında 2006528205005 numaralı Ertuğrul Karakuş'un hazırladığı "**İlköğretim 2. Kademe Türkçe Öğretiminde Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi Açısından Masallar**" konulu ~~DOKTORA~~/YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 28/082008 Perşembe günü saat 14:00'te yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezinin onayına OYBİRLİĞİYLE/~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

Başkan _____

Yrd. Doç. Dr. Betül ÖZCELEBİ

Üye _____

Yrd. Doç. Dr. Mualla MURAT (Danışman)

Üye _____

Yrd. Doç. Dr. Şinasi SÖNMEZ

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

25/9/2008

Doç. Dr. Turhan KORKMAZ
Enstitü Müdürü

ÖZET

Kurum	: ZKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı
Tez Başlığı	: İlköğretim 2. Kademe Türkçe Öğretiminde Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi Açısından Masallar
Tez Yazarı	: Ertuğrul Karakuş
Tez Danışmanı	: Yrd. Doç. Dr. Mualla Murat
Tez Türü, Yılı	: Yüksek Lisans Tezi, 2008
Sayfa Adedi	: 143

Eğitimde masallardan yararlanma biçimi, her dönemde değişmektedir. Son yıllarda eğitim alanında birçok yeni çalışma yapılmıştır. Geliştirilen yeni yöntem ve teknikler, masallardan malzeme olarak yararlanma biçimlerinin de yeniden gözden geçirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

Yaptığımız çalışma, masalların bir edebi tür olarak incelenmesinden çok, onların Yeni Türkçe Dersi Öğretim Programı ve yeni gelişmeler ışığında materyal olarak kullanılmasına yöneliktir.

Çalışmamızın “*Giriş*” kısmında, öncelikle “Dil ve Ana Dili” kavramları üzerinde durulmuş; “Masalların Ana Dili (Türkçe) Öğretimindeki Yeri” belirtilmiştir. “Yeni Türkçe Öğretim Programı(2006)” üzerinde durulmuş ve program özet bir şekilde tanıtılmıştır.

İkinci bölümde, örnek masallar üzerinde “Sosyal Beceri” tespitleri yapılmıştır.

Daha sonraki bölümlerde, örnek masallar üzerinde “İleti” tespitleri yapılmış ve kültür aktarımında masalların içerik olarak zenginliği örneklenmiştir. Ayrıca masallar üzerinde “Altı Şapkalı Düşünme Tekniği”nin kullanımı örneklenmiş, “Kazanım” tespitleri yapılmış ve bunların sosyal becerilere katkısı incelenmiştir.

Son bölümde, bir masalın “ELVES” yöntemiyle okunması örneklenmiştir. Yöntemin masallarla kullanıldığında sosyal becerilerin geliştirilmesine etkisi incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Masal, Sosyal Beceriler, Ana Dili

ABSTRACT

Institution : ZKÜ Institute of Social Sciences, Department of Turkish Education
Title : Tales That Develop The Social Skills In The Second Grade of Primary Education of Turkish Tuition
Author : Ertuğrul Karakuş
Adviser : Asst. Prof. Dr. Mualla Murat
Type of Thesis, Year : MSc. Thesis, 2008
Total Number of Pages : 143

The way of using fairy tales in education differs in every period. In recent years, several new studies have been carried out in educational area. New techniques and methods that are developed recently, shows the necessity of revising the ways of using fairy tales as a material..

This study is about the usage of fairy tales as a material in the view of New Turkish Lesson Teaching Programme , rather than study them as a type of literature.

In the ‘introduction’ part of this study, language and the mother tongue notions have been studied; and the importance of fairy tales on teaching mother tongue (Turkish) has been mentioned. And also New Turkish Lesson Teaching Programme is studied and introduced as a summary.

In the second part, finding message on sample fairy tales is studied. Teaching social skills and the wealth of fairy tales as a content in culture transfer are exemplified.

In the following parts, using, “six thinking hats” technique on the sample tales are exemplified, benefits, social skill are studied and their contribution to the basic skill are examined.

In the last part, reading a fairy tale with the ELVES method is exemplified. The effect of this method to develop the social skills is examined when it is used in fairy tales.

Keywords: Fairy Tale, Social Skills, Mother Tongue

ÖNSÖZ

Anonim Halk Edebiyatı ürünlerinden masallar, ana dili öğretimi ve kültür aktarımında yıllar boyu kullanılagelmiştir. Masallardan yararlanma biçimi, dönemin hâkim olan eğitim anlayışına göre değişmiştir. Bu yararlanma, bir eğitim-öğretim yılı içerisinde genellikle bir veya iki masalla sınırlı kalmıştır. Bunun yanı sıra, bir masaldan faydalanma biçimini o dönemin eğitim-öğretim yöntemleriyle, metne bakış açısı belirler.

Türkçe dersinde yenilenen eğitim-öğretim müfredatı, dersin işlenişi, planlanması, derste kullanılan yöntem ve teknikler, metne yaklaşım gibi birçok konuda yeni yaklaşımlar getirmiştir. Ayrıca öğrenciye kazandırılacak kazanımlar, sosyal beceriler ve etik değerler daha ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Bütün bu gelişmeler, ana dili öğretimi ve kültür aktarımında çok önemli bir yeri olan masalların yeni yaklaşımların ışığı altında tekrar ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

Bu çalışmada; ilköğretim 2. kademe Türkçe öğretiminde sosyal becerilerin geliştirilmesi açısından masalların yeri ve önemi, masallarımızın öğrencilere verilmesi hedeflenen kazanımlar ve etik değerler açısından zenginliği, yeni yöntem ve tekniklere uygunluğu gibi konular ele alınacaktır.

Çalışmalarında emeği geçen hocalarım Yrd.Doç.Dr.Mualla MURAT, Yrd.Doç.Dr.Betül ÖZÇELEBİ, Yrd.Doç.Dr.Saime SAYIN, Yrd.Doç.Dr. Özlem KORAY, ve Yrd. Doç. Dr. Aysel MEMİŞ'e teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca çalışma sürecinin her aşamasında benim yanımda olan ve benden desteğini hiç esirgemeyen eşim Kübra'ya, bir Türkçe sevdalısı olarak büyümemi sağlayan anneme, yaşamım boyunca maddi- manevi birçok şeyi borçlu olduğum aileme TEŞEKKÜR EDERİM.

Çalışmanın alana yararlı olması dileğiyle...

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	1
1.1. Kapsam ve Sınırlılıklar.....	8
1.2. Araştırmanın Yöntemi	10
1.3. Dil ve Ana Dili.....	10
1.3.1. Dil.....	10
1.3.2. Ana Dili.....	14
1.4. Masallar ve Eğitim - Öğretimde Masalın Önemi.....	20
1.4.1. Masal.....	20
1.4.2. Eğitimde ve Ana Dili (Türkçe) Öğretiminde Masalların Yeri ve Önemi.....	25
1.5. Yeni Müfredat Programı (2006)	35
1.5.1. Yeni Program(2006) ve Yapılandırıcı Yaklaşım.....	38
1.5.2. Programın Genel Amaçları	40
1.5.3. Programda Yazın Türleri	42
1.6.4. Programda Temalar	42
2. MASALLARDA SOSYAL BECERİ TESPİTLERİ.....	46
2.1. Ayşe Kız ile Fatma Kız Masalında Sosyal Beceri Tespitleri	59
2.2. Kel Hasan ile İhtiyar Nine Masalında Sosyal Beceri Tespitleri	62
3. MASALLARDA İLETİLER(TÖRE BİLİMSEL, RUH BİLİMSEL, TOPLUM BİLİMSEL, EKONOMİK...) VE SOSYAL BECERİLER İLİŞKİSİ.....	67
3.1. Nar Tanesi (Düzme Keloğlan).....	68
3.2. Tenbel Ahmed.....	77
4. MASALLARDA ALTI ŞAPKALI DÜŞÜNME TEKNİĞİ SORULARI VE SOSYAL BECERİLER.....	84
4.1. Keloğlan ile Sihirli Kuş	88

4.2. Gül Hanım (Sabır Taşı)	93
5. MASALLARDA KAZANIM TESPİTLERİ VE SOSYAL BECERİLER	97
5.1. Mir Mehmet ile Altı Kardeşi Masalında Kazanım Tespitleri	100
5.2.. Şirin ile Şevketli Masalında Kazanım Tespitleri.....	108
5.3. Yedi Deliler Masalında Kazanım Tespitleri	113
6. MASALLARIN DİNLEME EĞİTİMİNDE KULLANILMASI “ELVES” YÖNTEMİ VE SOSYAL BECERİLER.....	118
6.1. Kuğular Adlı Masalının Elves Yöntemiyle Okunması.....	122
SONUÇ	132
KAYNAKÇA	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

TABLÖLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1.1: Öğrecinin ve Toplumun İhtiyaçları	3
Tablo 1.2: Halk Edebiyatı Ürünlerinden Türkünün Toplumdaki Yapılandırıcılığı Örnekleme	37
Tablo 1.3: Masalın Toplumun Birikimiyle Birlikte Yapılandırıcılığı Örnekleme	37
Tablo 1.4: Yeni Programa Göre 6, 7, ve 8. Sınıflarda Yer Verilmesi Gereken Temalar	39
Tablo 2.1: Ayşe Kız ile Fatma Kız Masalında Sosyal Beceri Tespitleri.....	61
Tablo 2.2: Kel Hasan ile İhtiyar Nine Masalında Sosyal Beceri Tespitleri	65
Tablo 4.1: Keloğlan ile Sihirli Kuş Masalında Altı Şapkalı Düşünme Tekniğine Göre Örnek Sorular	91
Tablo 4.2: Gül Hanım (Sabır Taşı) Masalında Altı Şapkalı Düşünme Tekniğine Göre Örnek Sorular	95
Tablo 4.3: Mir Mehmet ile Altı Kardeşi Masalında Kazanım Tespitleri	103
Tablo 4.4: Şirin ile Şevketli Masalında Kazanım Tespitleri	111
Tablo 4.5: Yedi Deliler Masalında Kazanım Tespitleri	115

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1.1: Vygotsky'nin Görüşleri ve Masal	2
Şekil 1.2: Masal-Öğrencinin İhtiyaçları-Toplumun İhtiyaçları İlişkisi	3
Şekil 1.3: Masalların “Taklit, Gözlem ve Model Alma” Yoluyla Öğrencinin ve Toplumun İhtiyaçlarına Cevap Vermesi.....	4
Şekil 3.1: Masalla Alıcı Arasındaki İletişim ve Oluşturma Yoluyla Oluşan Etkileşim.....	67

KISALTMALAR LİSTESİ

Y.T.D.Ö.P.	:	Yeni Türkçe Dersi Öğretim Programı
T.T.K.B.	:	Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
K.K.	:	Konuşma Kazanımı
O.K.	:	Okuma Kazanımı
D.K.	:	Dinleme Kazanımı
Y.K.	:	Yazma Kazanımı

1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Masallar, çok eski bir geçmişe sahiptir. Bazı masal araştırmacıları, masalın oluşumunu insanlık tarihiyle beraber ele alırlar. Bu eski anlatı türü, tarih boyunca içerisinde yaşadığı toplumla sürekli bir etkileşim halinde olmuştur. Ağızdan ağıza, kulaktan kulağa dolaşan masalın içerisinde yaşadığı toplum ile ilişkisi çift yönlü, yani etkileme ve etkilenme şeklinde olmuştur.

Masallar, toplum içerisinde yaşarken o toplumun zamanla değişen değer yargılarını, gelenek ve göreneklerini, inanış biçimlerini, dünya görüşünü, kültürel yaşantısını olanca ayrıntısıyla bünyesine alır. Bütün bunları, dilden dile anlatılması sırasında hareketli yapısıyla, kendi bünyesinde var olan “hayal” unsurunun renkli dünyasıyla süsleyerek, nesilden nesile aktarır. Böylelikle hem masalların zenginliğine zenginlik katılır hem de masalla büyüyen nesillerin hafızasında kendi öz kültürleri bir zenginlik olarak kalır. Bu etkileşim nedeniyle ki edebiyattan felsefeye, eğitimden sosyolojiye kadar pek çok alanda araştırmacılar masallar üzerinde çalışma gereği duymuşlardır. Özellikle de eğitim alanında masal sürekli araştırmalara konu olmuştur.

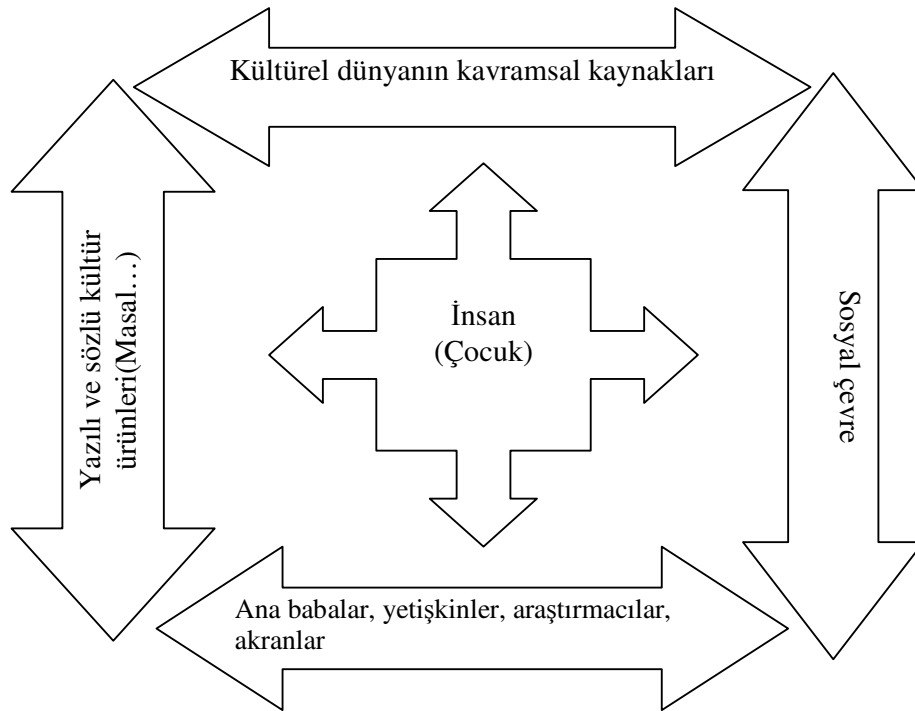
Çocuk gelişimiyle ilgili yapılan çalışmalarda, sosyal çevrenin ve kültürün ön plana çıktığı görülmektedir. *Vygotsky*, bu alanda çalışanların en önde gelenlerindendir.

“Vygotsky’nin başlangıç noktası, küçük çocuklar belirgin bir biçimde insan işlevlerine dayanarak oluşturmaya hizmet eden birçok fizyolojik ve psikolojik eğilimlerle donanmış bir biçimde doğmalarına karşın, yeteneklerinin büyük ölçüde kültürel pratikler ve kendilerinin içinde bulundukları topluluğun düşünce sistemleri tarafından biçimlendiriliyor olmasıdır. Diğer bir deyişle Vygotsky, çocuğun (Piaget’in ifade etme eğiliminde olduğu izlenim olan) kabataslak bir biçimde kavramsal bir dünya yaratma durumunda olduğunu kabul etmemektedir. Aksine, çocukların, anababalar, diğer yetişkinler (hatta araştırmacılar) ve akranları tarafından kendilerine aktarılan mevcut kültürel dünyanın kavramsal kaynaklarını

benimsemeleri, bunları kendilerine mal etmeleri gerekmektedir.” (Nicolopoulou, 2004:146)

Denilebilir ki *Vygotsky*, “Yüksek psikolojik işlevler”in gelişimini ve yaratımını açıklarken, kültüre ve kültürün sosyal etkileşim yoluyla iletilmesine büyük bir önem vermektedir. Burada ifade edilen “anababalar, diğer yetişkinler, araştırmacılar ve çocuğun akranları tarafından çocuğa aktarılan mevcut kültürel dünyanın kavramsal kaynakları” bizi yazılı ve sözlü kültür ürünlerine götürmektedir. Çocuğun “kavramsal kaynakları” kendisine mal edebilmesi için bilinçli eğitimsel faaliyetler gerekmektedir. Bu durumda da yazılı ve sözlü kültür ürünleri ön plana çıkmaktadır. Bu ürünlerle sosyal çevre ve çocuğun eğitime, şekillenmesine etki edecek her unsur arasında güçlü bir bağ vardır.

Şekil 1.1: Vygotsky’nin Görüşleri ve Masal

Kaynak: Ergün, Mustafa (2008a), *Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Program Geliştirme Ders Sunusu* <http://www.egitim.aku.edu.tr/program.htm> s.25

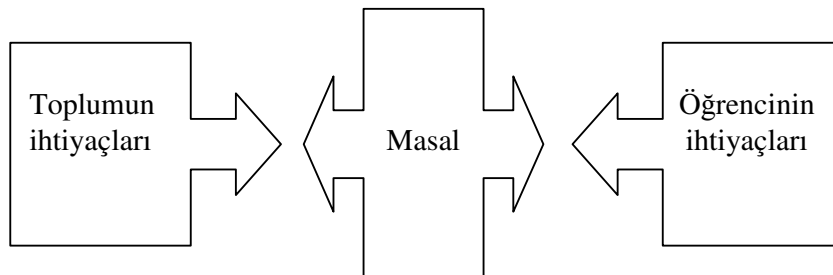
Program geliştirmede materyalin önemi büyüktür. Kullanılan materyaller hem sosyal çevrenin hem de öğrencinin ihtiyaçlarıyla uyum içerisinde olmalıdır. (Ergün, 2008a:22-25), program geliştirmede dikkat edilmesi gereken hususlar arasında çok önemli bir yere sahip olan öğrencinin ve toplumun ihtiyaçlarını şu şekilde sıralamaktadır:

Tablo 1.1: Öğrecinin ve Toplumun İhtiyaçları

Öğrecinin ihtiyaçları:	Toplumun ihtiyaçları:
* Bilişsel gelişim * Dil gelişimi * Psiko-sosyal gelişim * Ahlaki/duygusal gelişim * Girmek istediği meslek	* Okur-yazarlık * Mesleki beceriler * Sosyal düzen ve ahlak * Kişilerarası ilişkiler * Kültür ve değerler aktarma * Yaratıcılık ve yenilik

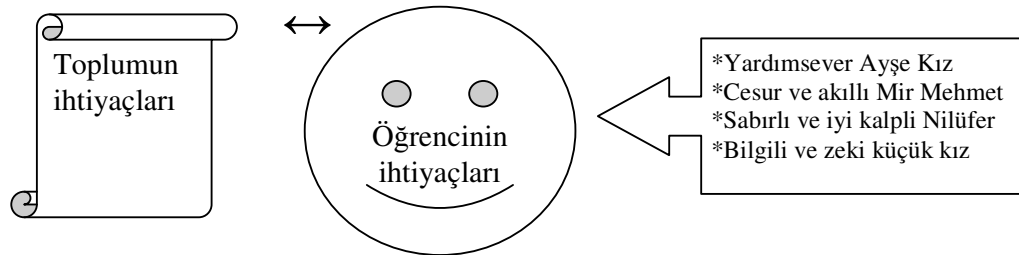
Görüldüğü gibi öğrencinin ve toplumun ihtiyaçları, gerek doğrudan gerekse dolaylı olarak her şekilde örtüşmektedir. Örneğin toplumun ihtiyaçlarından olan “sosyal düzen ve ahlak” eğitim etkinliği sonucunda gerçekleşirse öğrencinin ihtiyacı olan “ahlaki/duygusal gelişim” bunun sonucunda kendiliğinden gelişmiş olur. Altın Araba masalında küçük bir kız hem babasına hem vezire hem de padişaha sözünü dinletebilmektedir. Buradan hareketle “Akıl yaşta değil baştadır.” atasözünün içeriğini ve sosyal düzende toplumun bilgiye ve bilene olan saygısını gören öğrencinin de kendi ahlaki ve duygusal gelişimi daha düzenli olacaktır. Bunun gibi birçok örnekte toplumun ihtiyaçları ile öğrencinin ihtiyaçlarının masallarda ortak bir iletide buluşabildiğini görebiliriz.

Şekil 1.2: Masal-Öğrecinin İhtiyaçları-Toplumun İhtiyaçları İlişkisi

Bandura’nın Sosyal Öğrenme Kuramında, öğrenme sürecinde “taklit, gözlem ve model alma” temel alınmaktadır (Turanlı, 2007:3). O halde öğrencinin taklidini yaptığı, gözlemlediği ve model aldığı örneklerin önemi artmaktadır. Ayrıca *McClelland*’ın başarı motifine göre de başarı ihtiyacının şiddeti toplumdan topluma değişir (Eroğlu, 2006:367). Öğrenci, günlük hayatta karşılaştığı, televizyon gibi iletişim araçlarından gözlemlediği canlı örnekleri model olarak alabileceği gibi, okuduğu bir kitaptaki veya dinlediği bir masaldaki kahramanları da model olarak alabilir. Burada da metnin önemi ortaya çıkmaktadır. İyi seçilmiş, kültürel değerleri bünyesinde taşıyan, hayal dünyasını zenginleştirebilecek masallar ve bu masallardaki kahramanlar, öğrenmede ve hedeflenen temel becerilerin kazandırılmasında etkili birer model özelliği taşıyacaktır. Türk masallarından; karşılaştığı her varlığın yardımına koşan Ayşe Kız, kötülerle savaşıp iyilerin yardımcı olan Mir Mehmet, sabırla bütün kardeşlerini büyüden kurtaran Nilüfer, bilgisi ve zekâsıyla her türlü probleme çözüm bulan küçük kız program geliştirmede de vurgulanan toplumun ve öğrencinin ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli birer model olacaktır.

Şekil 1.3: Masalların “Taklit, Gözlem ve Model Alma” Yoluyla Öğrencinin ve Toplumun İhtiyaçlarına Cevap Vermesi

Ausubel, anlamlı sözel öğrenmenin psikolojik temellerinden birisini; yeni öğrenilecek kavram, bilgi ve ilkelerin daha önceki bilgilerle ilişkilendirilmesi olarak görmektedir (Ergün, 2008b:12). Aksi takdirde öğrenme anlamlı olmaz. Mir Mehmet ve Altı Kardeşi masalından, kötülükle mücadele etme, emek verme ve karşılığını görme, ihtiyacı olanlara yardım etme gibi ilkeleri öğrenen bir öğrenci; bu öğrendiklerinin Ayşe Kız ile Fatma Kız, Altın Araba gibi birçok masalda da tekrar edildiğini görecektir. Bu da öğrenmenin anlamlı olmasını sağlayacaktır.

Masalların kendine özgü yapısı içerisinde hep var olan “olağandışılık” ve “hayal ürünü olma”, büyü bir dünya ile birleşerek küçük büyük her yaştan insanın ilgisini çekmektedir. Masallarla beşikte tanışan insanın masalla olan bu sıkı ilişkisi, okul çağına gelindiğinde de artarak devam eder. Daha önce değişik aile bireyleri tarafından çocuğa anlatılan, ana dilinin belki de ilk tatlı mahsulleri olarak çocuğu etkileyen masallar, okul çağında da planlı bir eğitim etkinliği içerisinde yer alır.

Masallar genel olarak eğitim ve öğretimde, özel olarak da ana dilinin eğitimi ve öğretiminde materyal olarak yıllardır kullanılmaktadır. Bu kullanımın niteliği, miktarı ve şekli dönemden döneme değişmiştir. Her dönemin eğitim anlayışı, kendi ilkeleri ışığında, eğitim etkinlikleri içerisinde masallara az veya çok yer vermiştir. Bu, eğitimin “kültür aktarımı” görevinin bir gereğidir.

Kavcar (1982:1), kültür aktarımı ile eğitim arasındaki bağı şu şekilde açıklamaktadır:

“En geniş ve genel anlamıyla eğitim, çocuk olsun, genç olsun, yaşlı olsun, insanlarda sosyal hayata ve çağa uygun tutum ve davranış değişikliği sağlamaktır. Eğitimin işlevi, topluma sağlıklı bir biçimde uyum yapabilmeleri için insanları etkilemektir. Bu etkileme, geçmişteki sosyal ve ulusal değerleri tanıtır ve benimsetme, bugünün değerlerini gösterme ve geleceğe dönük değerler, hüneler kazandırma yoluyla olur. Çağdaş eğitimin amacı, dünü koruyarak yarını güven altına almaktır.[...] Kısacası eğitimden üç esas, dünü tanıtır, bugünü kavratır ve yarına hazırlar.”

Kavcar’ın vurguladığı “dünü tanıtır, bugünü kavratır ve yarına hazırlama” esasları eğitimcileri sürekli bir arayışa sevk etmiştir. Bu arayışta karşımıza çıkan vazgeçilmez materyaller edebiyat ürünleridir. Özbay, edebiyatla ilgili olarak; “*Bir milletin maddi ve manevi bütün değerlerini bünyesinde toplayan bir sanattır.*” (Özbay, 2002:115) demektedir. Bir anonim halk edebiyatı türü olarak masallar şüphesiz ki toplumun maddi ve manevi değerlerini içerisinde daha çok barındırır.

Sever, anonim halk edebiyatı ürünlerinin çocuk için bir dil model olabileceğini ve kültüre ilişkin ipuçları verebileceğini vurgulamaktadır:

“Çocukların oyunlarında söyledikleri mani, sayısmaca ve tekerlemeler; düşünmelerini, eğlenmelerini sağlayan bilmeceler, mutlulukla dinledikleri masallar, fıkralar çocuklar için öykünebilecekleri bir dil modeli oluşturur, toplumun kültürüne ilişkin ipuçları sunar...” (Sever, 2003: 5).

Asanaliyevna, Sever’in görüşlerine de destek olacak bir şekilde pedagojinin en önemli işlevini şu şekilde açıklamaktadır:

“Bugün pedagojinin en önemli işlevi, halk kültürünün özünü oluşturan sözlü halk edebiyatı ürünlerini, başka bir deyişle halk eserlerinden faydalanmanın etkin yollarını arayıp bulmak ve onun gençlerin eğitiminde yaygın olarak kullanılmasını sağlamaktır.” (Asanaliyevna, 2002:86).

Eğitim sistemimiz, son yıllarda yeni bir anlayışla yeniden yapılandırılmıştır. Bu yapılanmada, dünyada eğitim alanında gelişen “yapılandırıcı yaklaşım“ gibi yeni yaklaşımlar etkili olmuştur. Eğitim sistemimizin bu yeni yapılanması nedeniyle eğitim ve öğretimin her basamağı, zamana yayılmış bir uyum süreciyle birlikte köklü bir değişime uğramaktadır. Doğal olarak bu değişimden etkilenen basamakların başında da ana dili (Türkçe) eğitimi ve öğretimi gelmektedir. Türkçenin eğitimi ve öğretimi faaliyetleri de derse hazırlıktan ders içi etkinliklere ve ders sonundaki ölçme-değerlendirme yöntemlerine kadar her alanında, doğal olarak bir değişime uğramıştır. Bu yeni oluşum içerisinde eğitim-öğretim etkinliklerinde arabulucu işlevi görerek öğrenmeyi kolay ve kalıcı hale getiren materyalin önemi de artmıştır.

Türkçe eğitimi ve öğretiminde materyal olarak kullanılan metinlerin önemi büyüktür. Her zaman çocuğun dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini geliştirmede en uygun olan materyal kullanılmaya çalışılır. Bu uygunluk yönünden bakıldığında, masalların ilgi çekiciliği, zengin, renkli ve heyecanlı hayal dünyası onları materyal olarak uygun bir konuma getirmektedir.

Yeni müfredat programına temel teşkil eden yapılandırıcı yaklaşımda bireyin deneyimlerinin önemi büyüktür. Bireyin öğrenmeye başlamadan önceki birikimi, onun öğrenmesine temel oluşturacaktır. Masallara da bir toplumun kültürünü, gelenek ve göreneklerini, inanış biçimlerini yoğun bir şekilde içerdiği için içinde yaşadığı toplumun “birikimi“ diyebiliriz. Ayrıca ana dili öğretiminin en temel amaçlarından birisi de kültür aktarımını sağlamaktır. Bu açıdan bakıldığında, ana dili öğretiminde materyal olarak masalların kullanılması önem kazanmaktadır.

Masallar toplumun ulusal kültürünü ve yerel kültürü olanca doğallığıyla içerisinde taşır. *Güler*, halk kültürünün ulusallaştırılmasının önemi üzerinde durduktan sonra bu zorunluluğun gerekçelerini şöyle sıralamaktadır:

- Ulusal, yerel kültürü içerir.
- Yerel kültürden yoksun bir ulusal kültürden söz edilemez.
- Ulusal kültürü besleyen yerel kültürdür.
- Yerel kültür özgündür (otantik), katıksızdır, yabancılaşmamıştır. O yöre insanların yaratma gücü ve yetilerinin sonucudur. Çoğunlukla işleyişi bulunduğu yerin kalıplarıyla sınırlıdır (Akt.: Güler, 2008: 141).

Bu durumda halk kültürünün ulusallaştırılmasını da program geliştirmedeki toplumun ihtiyaçlarının arasında gösterebiliriz. Yerel kültürün değerlerini ve birikimlerini büyük oranda içerisinde barındıran ve bir anonim halk edebiyatı ürünü olan masal, halk kültürünün ulusal kültürü beslemesinde ve kazandırılması hedeflenen sosyal becerilerde “aracı” rolü üstlenecektir.

Yeni 6-8 programında (2006) belirtilen “sosyal beceriler”, öğrencilerin dil becerilerindeki gelişimleriyle bağlantılı, yatay olarak bir yılın sonunda, dikey olarak da sekizinci sınıfın sonunda kazanacakları ve hayat boyu kullanacakları becerilerdir. Türkçe Öğretim Programı içerdiği kazanımlarla bu sosyal becerilerin gelişmesini sağlayacaktır. Programla ulaşılması beklenen sosyal becerileri;

- Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
- Eleştirel düşünme

- Yaratıcı düşünme
- İletişim kurma
- Problem çözme
- Araştırma
- Karar verme
- Bilgi teknolojilerini kullanma
- Girişimcilik, şeklinde sıralayabiliriz (Y.T.D.Ö.P., 2006:5).

Görüldüğü gibi programda sıralanan sosyal beceriler, öğrenciye iyi bir yaşam sürdürmek için lazım olacak bir dizi beceriyi içermektedir. Ayrıca bu beceriler toplumun ve öğrencinin ihtiyaçlarının her ikisini de kapsamaktadır.

Eğitim ve öğretimdeki bu yeni yaklaşımlar ve değişen müfredatta öngörülen yeni uygulamalar, bir gereç olarak masalların ana dili eğitim ve öğretimindeki yerinin yeni gelişmeler ışığında tekrar incelenmesini gerekli kılmaktadır.

Bu araştırmada, masalların Yeni Türkçe Dersi Öğretim Programı (2006)'ndaki sosyal becerilerin kazandırılmasında “gereç” olarak kullanımının içerik olarak uygunluğunu tespit etmek amaçlanmaktadır.

Yaşamlarının ilk dönemlerinden itibaren anonim halk edebiyatı ürünlerinden masalla tanışan öğrencilere, ilköğretim ikinci kademedeki kazandırılması hedeflenen sosyal becerilerin verilmesinde, masal türündeki metinlerin içerik olarak uygun olup olmadığı tespit edilmeye çalışılacaktır. Bu çalışmada, sosyal becerilerin kazandırılması ve eğitimdeki bazı yeni gelişmelere uygunluk konusunda masallarının içerik olarak zenginlik durumunun tespiti amaçlanmaktadır.

1.1. Kapsam ve Sınırlılıklar

Çalışmadan önce Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu tarafından tavsiye edilen Türkçe ders kitaplarının (özellikle yeni müfredatı(2006) uygun olarak hazırlanan ders kitapları) önemli bir kısmındaki masal metinleri taranmıştır. Bunların yanında akademik çalışmalar sonucunda derlenen Anadolu masalları incelenmiştir.

Bu incelemeler sonucunda amaca ulaşmak için başvurulacak çalışma alanlarında kullanılmak üzere bazı masallar içerik yönünden incelenmiş ve tespit edilmiştir.

Şüphesiz ki tüm masallar, her bölüm için uygun örnek olabilecek içeriğe sahiptir. Ancak yapılan incelemeler sonucunda bazı masalların ileti yönünden, bazı masalların ise kazanım veya diğer yönlerden daha zengin bir içeriğe sahip olduğunu tespit edilmiştir.

“Masallarda Sosyal Beceriler” bölümünde, Muhsine Helimoğlu Yavuz’un “*Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*” adlı kitabından alınan, bunun yanında sosyal becerilere uygun örnekler oluşturdukları görülen Ayşe Kız ile Fatma Kız ve Kel Hasan ile İhtiyar Nine adlı masallar kullanılmıştır.

“Masallarda İletiler (Töre bilimsel, Ruh bilimsel, Toplum bilimsel, Ekonomik...)” bölümünde, Mualla Murat Nuhoğlu’nun “*Masallarımız (Çoklu Zekâ, Problem Çözme Sosyal Beceriler)*” adlı kitabından alınan, bunun yanında içerisinde araştırmacının amacına daha uygun nitelikte etik değerler taşıdığı görülen Nar Tanesi (Düzme Keloğlan) ve Tenbel Ahmed adlı masallar kullanılmıştır.

“Masallarda Altı Şapkalı Düşünme Tekniği Soruları” bölümünde, Kapulu ve diğerleri tarafından yazılan “*Türkçe 6. Sınıf Ders Kitabı*”ndan alınan, içerik olarak uygun olduğu görülen Keloğlan ile Sihirli Kuş adlı masal kullanılmıştır. Ayrıca bu bölümde Muhsine Helimoğlu Yavuz’un “*Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*” adlı kitabından alınan, Gül Hanım adlı masal da kullanılmıştır.

“Masallarda Kazanımlar” bölümünde, yapılacak olan kazanım tespitlerinde kullanılmaya uygun örnekler oluşturmaları sebebiyle, Muhsine Helimoğlu Yavuz’un “*Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*” adlı kitabından alınan, Mir Mehmet ile Altı Kardeşi, Şirin ile Şevketli ve Yedi Deliler adlı masallar kullanılmıştır.

“Masalların Dinleme Eğitiminde Kullanılması- ELVES Yöntemi” bölümünde, ELVES yönteminin uygulanması açısından daha elverişli olduğu görülen, Mualla Murat Nuhoğlu’nun “*Masallarımız (Çoklu Zekâ, Problem Çözme Sosyal Beceriler)*” adlı kitabından alınan Kuğular adlı masal üzerinde çalışılmıştır.

1.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, geçmişte ve var olan durumu olduğu biçimiyle betimlemeyi amaçlayan “tarama modeli” araştırma yaklaşımı kullanılmıştır.

Araştırmamızda, masalların Yeni Türkçe Dersi Öğretim Programı(2006)’ndaki sosyal becerilerin kazandırılmasında gereç olarak kullanımının içerik olarak uygunluğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu konuyla ilgili kaynak taraması ve tarama sonucu elde edilen bilgiler doğrultusunda masal metinlerini değerlendirerek betimleme, açıklama ve yordamaya (Bilinen veya gözlenen durumlardan yola çıkarak bilinmeyen veya gözlenmeyen durumlar hakkında tahminde bulunma) dayalı bir yöntem kullanılmıştır.

1.3. Dil ve Ana Dili

1.3.1. Dil

Dil, toplum hayatının en önde gelen unsurlarından biri olan iletişimin temelidir. Bir millet için dil, sadece bir iletişim ögesi olma özelliği taşımaz. Aynı zamanda, o milletin varlığını sürdürebilmesi için de en önemli etmenlerin başında gelir. İşte bu nedenledir ki her çağda, toplumun en önde gelen kurumları, devlet yöneticileri, bilim insanları dil üzerine kafa yormuş, kendi dillerini yaşatmak, geliştirmek ve yaymak için değişik çareler aramışlardır. Yani bir toplumda, dil üzerine yapılan düşünce faaliyetleri tarih boyunca süregeldiği gibi o toplum varlığını devam ettirdiği sürece de devam edecektir.

Türk Dil Kurumunun 2005 yılında çıkardığı Türkçe Sözlük’te dil şu şekillerde tanımlanmaktadır:

1-Ağız boşluğunda tatmaya, yutkunmaya, sesleri boğumlamaya yarayan, etli, uzun, hareketli organ, tat alma organı.

2-İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban.

3-Bir çağa, bir gruba, bir yazara özgü söz dağarcığı ve söz dizimi.

4-Belli durumlara, mesleklere, konulara özgü dil (TDK, 2005: 526).

Türkçe Sözlük'teki her tanım, ayrı kullanım alanlarını göstermektedir. Bu tanımlar içerisinde bizi en çok ikincisi ilgilendirmektedir. Bu tanımda geçen “düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek” ifadeleri aynı zamanda insanoğlunun en temel ihtiyaçlarından birine işaret etmektedir. İnsan, düşünen ve sosyal bir varlık olması nedeniyle her zaman düşündüklerini paylaşmak istemiştir ve bu konuda onun en temel ihtiyacı da dildir.

Her dil, kendi kuralları çerçevesinde gelişir. Yeryüzünde konuşulan her dilin kendine has bir yapısı ve kullanım özellikleri vardır. Bu durum, değişik dil tanımlarında da açık bir şekilde belirmiştir: “*Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli anlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessesedir.*” (Ergin, 1997:3).

Ergin'in tanımında “...kendisine mahsus kanunları olan ve bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık...” ifadeleri dilin sıradan bir olgu olmaktan çok değişken ve canlı bir varlık olduğuna işaret edilmektedir.

Korkmaz'a göre ise dilin kuralları o toplumun değer yargılarına göre şekillenir:

“*İnsanlar arasında karşılıklı haberleşme aracı olarak kullanılan; duygu, düşünce ve isteklerin ses, şekil ve anlam bakımından her toplumun kendi değer yargılarına göre şekillenmiş ortak kuralların yardımı ile başkalarına aktarılmasını sağlayan, seslerden örülü çok yönlü ve gelişmiş bir sistem.*” (Korkmaz, 1992: 43).

Ayrıca, Korkmaz'ın tanımında dilin “çok yönlü ve gelişmiş” bir sistem olması vurgulanmaktadır.

Kaplan ise tanımında, dilin insan topluluklarını “millet” haline getirme hususundaki önemine dikkat çeker: “*Dil, duygu ve düşünceyi insana aktaran bir vasıta olduğu için, insan topluluklarını bir yığın ve kitle olmaktan kurtararak aralarında ‘duygu ve düşünce birliği’ olan bir cemiyet, yani ‘millet’ haline getirir.*” (Kaplan, 1985: 45).

Tanımdan da anlaşıldığı gibi bir toplumda “duygu ve düşünce birliği” sağlamada en çok dilin etkisi vardır.

Aksan da tanımında dilin “çok yönlü ve çok gelişmiş” olmasına dikkat çekmektedir: “*Dil düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan ögeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş bir dizgedir.*” (Aksan, 1979:51).

İnsan, içerisinde bulunduğu medeniyete somut ürünler kazandırdığı kadar soyut ürünler de kazandırır. Bu, insanın soyutlama yapabilmesine ve soyut düşünceler üretebilmesine bağlıdır.

“Dil toplumsal yaşam açısından olduğu kadar, birey açısından da önemlidir. O, bir yandan bireylerin soyutlama yapabilmeleri, soyut düşünceler tasarlayabilmelerini sağlarken, diğer yandan da düşüncelerin bireyler arasında paylaşılmasını, öğrenmeyi, anlaşma ve kaynaşmayı sağlar; bireyin toplumla iyi ilişkiler kurabilmesinin aracı olur.” (Oral ve Aşlıoğlu, 2000:35-36).

Güneş’e göre dil, insanın zekâsını işletmesine yardımcı olarak bizzat kendisine olduğu kadar içerisinde yaşadığı topluma da faydalı olmasını sağlayarak “mucizevi” nitelemesini hak eden bir kuvvettir. Bunun içindir ki Kaşgarlı Mahmut, Divan-ı Lügati’t-Türk’te “*Dil ile düğümlenen, dış ile çözülemez.*” demektedir.

“Dil, insanın şahsiyetini oluşturan, zekâsını işleten, dehâsını ortaya koyan, ilmî gücünü arttıran, kültürünü ayakta tutup besleyen; o kültürün bütün muhtevasını sinesinde saklayan ve tarihin derinliklerine uzanan kökleriyle asırların mirasını bünyesinde barındıran muhteşem bir sistem, tükenmeyen bir kaynak ve mûcizevî bir kuvvettir.” (Güneş, 2000:20).

Dil, insan yaşantısının vazgeçilmez bir parçasıdır. Bu nedenledir ki insan yaşantısındaki her türlü değişme ve gelişmeden, insanın en temel iletişim aracı olan dil de etkilenir.

Dil, sadece etkilenmez. Aynı zamanda o dili kullanan toplumun geleceğini de büyük oranda etkiler. Bilindiği üzere bir milletin varlığını sürdürebilmesinde en

önemli etkenlerden biri, belki de en önemlisi, dildir. Bu nedenledir ki birçok millet dilini korumak için büyük savaşımalar vermektedir.

“Dil insanlar arasında iletişimi sağlayan, kültürün geleceğe aktarılmasında vazgeçilmez öneme sahip bir sistemler bütünüdür. Bu nedenle kültürü gelecek nesillere aktarmayı düşünen her toplum dili bir araç olarak kullanmayı bilmiş ve böylelikle dil sadece bugüne ait değil, geleceğe de ait bir iletişim aracı olma özelliğini kazanmıştır.” (Karakuş ve Taş, 2007:1).

İnsan topluluklarının yaşamı, bu yaşamdaki deneyimleri, en özlü ve güzel bir biçimde “dil ürünlerine” yansımıştır. Bu dil ürünleri dile toplumun hafızası olma özelliğini kazandırmıştır. Yeni programın da temelini oluşturan yapılandırıcı yaklaşımda da bireyin birikimleri ve deneyimleri önemli bir yer tutar. Bunun içindir ki dilin en doğal ürünleri diyebileceğimiz halk edebiyatı ürünleri, dil eğitiminin temelini oluşturur.

“Toplumsal kültürün öğelerinden birisi olan dil, aynı zamanda kültürün kuşaklar arasında aktarılmasını sağlayan en önemli araçtır. İnsanların birbiriyle anlaşmaları, kaynaşmaları ve bu şekilde bir toplum oluşturmaları onların ortak bir dile sahip olmalarına bağlıdır. Her ulusun bir dili vardır. Yaşamı boyunca doğal çevresi, yaptığı işler ve denemeler, kullandığı araçlar, yetiştirdiği ve yararlandığı hayvanlar, uğradığı saldırılar, yaptığı savaşlar, duyduğu üzüntüler, sevinçler, ulusun diline yansır. Ulus bunlar için ayrı ayrı sözcükler yaratır. Yaşamından çıkardığı sonuçları söyler; bunlar birer atasözü olur. Yaşadığı büyük olayları öyküler, böylece o ulusun destanları doğar. Atasözlerini, destanlarını söyleyiş yolu, o ulusun dilde güzellik anlayışını, söz sanatlarını yansıtır.” (Göğüş, 1978:183).

Dilin insan yaşantısıyla iç içe olması ve o yaşantının vazgeçilmez bir parçası olması nedeniyledir ki dünyadaki teknolojik gelişmeler de dil ile yakından ilgili bir hal almıştır.

Kaplan da bir dil araştırmacısının hangi özellikleri taşıması gerektiğini anlatırken; dil, tarih ve kültür arasındaki ilgiye dikkat çekmektedir:

“Dil ile tarih ve kültür arasındaki münasebeti bilen bir kimse dili tek başına almaz. Zira dilde her kelimenin yazılış, ses, şekil ve mânâsını tayin eden, tarih ve kültürdür. Yunus Emre’nin şiirlerinin dilini, yazıldığı devir ve çevreden ayrı ele alamazsınız. Zira o ağacın kökleri gelenek ile beraber, yetiştiği topraklara sımsıkı bağlıdır. Bu da gösterir ki filolog sadece dilci değil, geniş kültürlü, kafası dil gibi hayatın bütün imkânlarına açık bir insan olmalıdır.” (Kaplan, 1999:141).

Değişik dil uzmanlarının tanımları ve görüşlerini toparlandığında dilin genel özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Dil, seslerden örülmüş bir sistemdir.
2. Dil, bir anlaşma aracıdır.
3. Dil, değişen ve gelişen bir varlıktır.
4. Dil, toplulukları millet yapan en önemli ögedir.
5. Dil, kültürün aynasıdır.
6. Dil, kültürün aktarıcısıdır.
7. Dil, toplumsal bir kurumdur.
8. Dil, insanı diğer canlılardan ayıran en önemli ayrıcalık belgesidir.
9. Dil, düşüncenin anahtarı ve evidir.
10. Dilin kendine özgü kanun ve kuralları vardır.
11. Dil, bir gizli anlaşmalar sistemidir (Yaman ve Köstekçi, 2003:5).

1.3.2. Ana Dili

Dil, insanı doğduğu andan itibaren çevreden ve içten gelen çeşitli faktörlerle kuşatır. Onu etkisi altına alır. Bebeklik çağındaki ağılamalardan başlayarak gelişme basamakları başlar. Çevresinde hazır bulduğu, her yönüyle şekillenmiş, belirli bir olgunluğa ulaşmış dilin kuralları onu en yakınındaki insanlar vesilesiyle çevreler. Düşünme yeteneği geliştikçe insan, ifade ihtiyacı duyar. İfade ettikçe düşünür, düşündükçe ifade eder... Böylelikle insan, ‘ana dili’yle büyür ve gelişir. Artık onun en temel iletişim, gelişim ve düşünme aracı ana dili olmuştur.

Çocukta ana dilinin oluşumu ve gelişimiyle ilgili pek çok görüş ileri sürülmüştür. Bu görüşlerde insanın ana dilini öğrenmek için özel bir çaba harcamadıkları görüşü hâkimdir:

“Çocuklar ana dillerini öğrenmek için özel bir çaba harcamazlar. Dil yeteneğinin geliştirilmesi kendiliğinden olan bir şeydir. Pinker, örümcekler ağ örmeyi nasıl öğrenirlerse, çocuklar da ana dillerini öyle öğrenirler, der. Gerçekten de insanın ana dilindeki bir kelimeyi, bir kuralı ilk defa ne zaman duyduğunu, ne zaman bütün yönleriyle kavradığını, ne zaman üretebilecek hale geldiğini ölçmek çoğu durumda imkânsızdır. Nörolingüistik alanında yapılan çalışmalar bebeklerin bir yaşına kadar dünya dillerinde var olan her türlü fonemi ayırabilecek birer ‘fonolojik dahi’ olduklarını, dört günlük bir çocuğun kendi ana dilini diğerlerinden ayırabildiğini; altı aylıkken bütün fonemleri birbirinden ayırabilirken onuncu aydan itibaren kendi ana dilleri dışındaki dillere karşı yavaş yavaş duyarsız hale geldiklerini göstermektedir. (Pinker, 1998:304 vd.)” (Akt.:Demir ve Yılmaz, 2003:17-18).

Türk Dil Kurumu tarafından 2005 yılında hazırlanan Türkçe Sözlük’te “ana dili” nin tanımı şu şekilde yapılmaktadır: “*İnsanın çocukken ailesinden ve soyca bağlı olduğu topluluktan öğrendiği dil.*” (TDK, 2005: 93).

Şüphesiz ki ana dilinin, her insanın içerisinde yaşadığı toplumla iletişimini sağlayan, hatta onu topluma bağlayan bir özelliğinin olmasının yanında; kişiye kendi iç dünyasında bir özgürlük alanı oluşturmada da etkisi büyüktür. Kaplan, Alain ve Alman filozof Heidegger’in düşüncelerinden yararlanarak yaptığı yorumlarda, dilin insan için önemini şöyle açıklar:

“Alman filozofu Heidegger’in dil hakkında derin mânâlı güzel bir sözü vardır: ‘Dil, insanın evidir’ der. Bundan on yıl kadar önce, üniversitede üç dört arkadaş bu cümlelerin manası üzerinde saatlerce konuşmuştuk.

Evin başlıca özelliği tabiat içinde olmakla beraber, tabiattan ayrı, insan için, insana göre bir mekân teşkil etmesidir. Evin bütün yapı malzemesi tabiattan alınmıştır. Fakat değiştirilmiş, yeni bir şekle sokulmuştur.

Alain, evin dışı tabiata, içi insana göredir, der. Bu söz de doğrudur. Çatı, duvar, pencere, temel, sıva, kapı ve panjur dış ile ilgilidir. Bunlar dışa karşı ve dışa göredir. Eviçi, denilebilir ki insanın kalıbıdır.” (Kaplan, 1999:133).

Kolaylıkla anlaşılacağı üzere burada anlatılan dil, “ana dili”dir. Yukarıdaki benzetmelerden hareketle Kaplan, dilin özelliklerinin birçok değişkene göre farklılaşabileceği ile ilgili yeni fikirler geliştirir: *“Benzetme, daha başka fikirlerin geliştirilmesine de elverişlidir. Evler, iklim çeşitlerine olduğu kadar, kavimlerin medeniyet şekillerine, sosyal tabakalara ve şahısların servet, ziynet ve zevklerine göre değişik şekiller arzeder.*

Diller de böyle değil midir?” (Kaplan, 1999:133).

Ali Şir Nevaî ana dilinin kendisi için ifade ettiği anlamı şu şekilde ifade etmektedir: *“Türkçenin derinliklerine dalnca, gözüme on sekiz bin âlemden daha zengin bir âlem göründü.”* (Yılmaz, 2005:12).

Aksan, ana dilinin bir insan için ne derin anlamlar ifade ettiğini çok etkili bir benzetme ile açıklamaktadır: *“Bu benim anadilim bir denizdir; derinliğiyle, gözüün erişemeyeceği genişliğiyle, sınırsız gücü, güzellikleriyle... Dibinde gün görmemiş inciler yatar; üstünde binbir rengin çalkantısı var.”* (Aksan, 1999:9).

Ruşen Eşref Ünaydın’ın Türkçe için söylediği karşılaştırmalarla dolu şu ifadeler ana dili kavramının önemini etkili bir şekilde vurgulamaktadır: *“Türkçe; analarımızın dili, ana dil, diller güzeli... Yerine göre kılıçtan keskin, çelikten sert, kayadan sarp... Boradan hızlı, bürümcekten ince, kelebekten uçucu... Çiçekten renkli, kokudan tatlı, altından parlak, sudan duru Türkçe...”* (Akt.:Yaman ve Köstekçi, 2003:331).

Kendi ana diliyle konuşmak, dinlemek, okumak, yazmak, en önemlisi de düşünmek insan için hem bir gereklilik hem de paha biçilemez bir zenginliktir. Kendi anadili ile düşünüp yazmayı diğer bilgileri öğrenmekten daha değerli bulan Bruner, bu konuyu şu sözleriyle açıklamaktadır: *“Çoğu zaman öğrencilerime, belli bir*

konuyu öğretmektense onlara, İngilizce’de düşünmeyi ve yazmayı öğretseydim daha yararlı olurum diye düşünüyorum.” (Bruner, 1991:83).

İnsan yetiştirme çağında ana diliyle üretilen sözlü ve yazılı ürünleri (masal, atasözü, türkü, mani...) tanımalı, o ürünlerin düşünce dünyasını iyi algılamalıdır. Bu, onun içerisinde yaşamını devam ettirdiği topluma kişilik ve düşünce tarzı olarak yabancı düşmemesini sağlar. Sadık Kemal Tural, insanın gelişme döneminde ana dilinin etkisi olmasının önemine dikkat çekmektedir:

“İnsanoğlunun benliğinin ve kimliğinin oluştuğu dönemde kendi dilinin biçimlendirici ana madde olması gerektiğinde birleşemiyorsak, birbirimizle sağlıklı bir anlaşım olamayacağını, bütünleşmenin yaralanacağını göz ardı ediyoruz demektir.

Eğitim ve öğretimin ilk ve en önemli hedefi kişiyi, toplumun bilinçli bir üyesi yapmaktır; bunu sağlamak ise, ana dilin yeterince verilmesinden geçmez mi?” (Akt.:Yaman ve Köstekçi, 2003:236).

Yukarıda sıralanların aksine bir insan, ana dilinin duygu ve düşünce ikliminden uzak, o dilin sözlü ve yazılı ürünlerinden habersiz bir gelişme çağı geçirirse, ana dili dışındaki diğer diller ona yarar sağlamaz. Bu konuyu Eyüboğlu şu şekilde açıklamaktadır. “...Türk çocuğunun dimağı düşünmeye, Türk dilinde açılmalıdır. Yoksa yabancı dil fayda yerine zarar verir...” (Eyüboğlu, 1997:59).

“Dilimin sınırları, düşüncemin sınırlarıdır.” diyen Wittgenstein, ana dili ile düşünce arasındaki o yakın ilgiye dikkat çekmektedir.

Dil ile düşünce arasındaki bağ, dil bilimi, ruh bilimi ve toplum bilimi gibi bilim dallarının bulgularıyla da kesinlik kazanmaktadır. Kaplan, bu konuyu şu sözlerle açıklar:

“Yirminci yüzyılda dil alimleri, psikologlar ve sosyologlar dil ile düşünce arasında sıkı bir münasebet bulmuşlardır. Bu münasebeti şöyle özetleyebiliriz: Dil, onu konuşanların duygu, düşünce ve hayal dünyalarını tayin eder.

Bir dilde ne kadar kelime varsa, o milletin dünya görüşü o kelimelerle sınırlıdır. İnsanoğlu bildiği ve dikkat ettiği varlıklara, duygu ve düşüncelere ad koyar, bilmediklerinin o dilde adları da yoktur.” (Kaplan, 1999:112).

Kaplan’ın bu sözleri aslında yapılandırmacılığa işaret eder. Öğrenmeye öğrencinin kendi birikiminden hareket etmenin bilginin yapılandırılmasında önemi büyüktür. O halde ana dili ile düşünen bir insan, kendi düşünce dünyasındaki çağrışım zenginliğiyle bilgiyi daha kolay yapılandırabilir.

Ana dili, bireylerin düşünce dünyasında olduğu kadar toplumların var olmasında da etkilidir. Hatta “dil birliği” ulus olmanın en önemli gereksinim ve göstergelerindendir diyebiliriz.

“Ana dili, bireyleri birbirine bağlayan, bir toplumu gelişigüzel bir insan yığını olmaktan çıkartıp milletleştiren en önemli etkenlerden biridir de. Aynı dili soluyanlar, aynı anadilin havasını bilinç altına indirmiş olanlar arasında bir yakınlık doğar.” (Özdemir, 1983:21).

Devletlerin anayasaları da “ana dil”e büyük önem vermiş ve onları koruma altına almıştır. 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nda ana dili(Türkçe) ile doğrudan ilgili olan maddeler şöyledir:

“Türkiye Devleti’nin Dili Türkçedir.”

(Madde-3)

“...Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez.”

(Madde- 42)

1930 yılında Sadri Maksudî Aarsal’ın hazırladığı “Türk Dili İçin” adlı esere yazdığı ön sözde, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk de millet ile dil arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir: *“Millî his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin millî ve zengin olması, millî hissin inkişafında başlıca müessirdir. Türk dili, dillerin en zenginlerindendir. Yeter ki bu dil şuurla işlensin.*

Ülkesini, yüksek istiklâlini korumasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır.” (Cunbur, 2001:95).

Toplumdaki her birey öncelikle ana dilinin önemini kavramalı ve dil ile ilgili faaliyetlerini bilinçli olarak gerçekleştirmelidir. Rasim Şimşek, bu gerekliliği şu sözlerle ifade etmektedir: *“Türklerin ana dili Türkçedir. Her Türk, birey olarak da ulus olarak da Türkçe ile onun kavramları belirtme, yargıları bildirme arasındaki bağı çok iyi kavramak ve bunu sözünde, yazısında yaşamak durumundadır. Çünkü, açık seçik düşünmek, düşünceyi yaratıcı kılmak; kısaca dil içinde kendini var etmek buna bağlıdır.” (Akt.: Sağır, 2002:19).*

Bütün bu sıralananlar da ana dili eğitimi ve öğretiminin bir toplum için ne denli önemli olduğunu gösteriyor. Ana dilinin toplum hayatında insana kazandıracakları üzerinde duran Göğüş, ana dili eğitimi için şunları söylemektedir:

“Anadili eğitimi, çocuğun aile ve çevresinde öğrendiği dili, okuldaki eğitim etkinliği içinde, sonra iş ve toplum yaşamında duyacağı çeşitli iş ve iletişim gereksinimlerini karşılayabilecek nitelik ve yönlerde geliştirmektir. Bu eğitim çocuğa yeni bir dil öğretmek değildir, konuştuğu dil üzerine çeşitli beceriler kazandırıp bu alanda bilinçlendirmektir.” (Göğüş, 1983:40).

Cemiloğlu, ana dilinin öğretim ve eğitiminde uygulanacak yöntemlerin önemine dikkati çekmektedir: *“Dilimiz Türkçenin “ana dili” olarak öğretilmesinde, onun estetik ve inceliklerinin çocuğa sezdirilmesinde ana dili öğretiminde uygulanacak yöntemlerin büyük önemi vardır. Bu nedenle anadili öğretiminin yapıldığı Türkçe derslerinde farklı yöntem ve teknikler denenmeli, yenilik ve gelişimler takip edilmelidir.” (Cemiloğlu, 1998:3).*

Cemiloğlu’nun da vurguladığı farklı yöntem ve teknik arayışında, toplum kültürünün bir ürünü olan masallardan yararlanmak hem estetik açıdan hem de kültür aktarımı açısından birçok yarar sağlayacaktır.

1.4. Masallar ve Eğitim - Öğretimde Masalın Önemi

1.4.1. Masal

Masallar, içerisinde doğduğu halkın öz kültürüyle, dünya görüşüyle, yaşam tarzıyla, gelenek ve görenekleriyle yoğrulup şekillenerek oluşmuş anlatı biçimleridir. Her masalda, kendisini oluşturan milletin yaşayış ve inanış tarzlarından bölümler bulunur. Masala bunlar yön verir. Bir toplumun kültürü, gelenek ve görenekleri ne kadar zengin ise, dünya görüşü ve yaşam tarzı ne kadar renkli ise, o toplumun içerisinde şekillenen, o toplum tarafından yapılandırılan masallar da o derece zengin ve renkli olur.

Türk milleti masallar açısından oldukça zengin bir hazineye sahiptir. Bugüne kadar binlerce masalın yazıya geçirilmesi, sınıflandırılması gibi çalışmalar araştırmacılar tarafından yapılmış ve yapılmakta; masalların çocuk eğitimi ve ana dili öğretimine olan katkıları ise incelenmeye devam edilmektedir.

Masallar, değişik kaynaklarda, çeşitli araştırmacılar tarafından farklı biçimlerde ele alınıp tanımlanmıştır:

Türk Dil Kurumunun 2005 yılında çıkardığı Türkçe Sözlük'te “masal” sözcüğünün dört farklı anlamından söz edilmektedir:

- 1- Genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen, çoğunlukla insanların veya tanrıların başından geçen, olağan dışı olayları anlatan hikâye.
- 2- Öğüt verici, ahlak dersi veren alegorik eser.
- 3- (mecaz olarak) Boş ve yalan söz.
- 4- (mecaz olarak) Değersiz, önemsiz şey (Türkçe Sözlük, 2005:1349).

İlk madde genel olarak masalın özelliklerine dikkat çekse de ikinci maddede işaret edilen masal çeşidi hayvan masalları (fabl)'dır. “Öğüt verici, ahlak dersi veren...” ifadeleri bizim için daha çok eğitim açısından önemlidir. Bu ifadeler, Türkçe dersinde kazandırılması hedeflenen “sosyal beceriler”in büyük bir kısmında

bize yol gösterecektir. Son iki maddedeki mecazi anlamların, masalın yapısından kaynaklanan “olağanüstülük” ve “gerçeküstülük” özelliklerinin günlük konuşma diline yansımaları oluşmuş olması gerekir.

Doğan’ın hazırladığı Büyük Türkçe Sözlük’te “fevkaladelik, sözle nakledilme, ve daha çok çocuklara hitap etme“ gibi özellikler özellikler ön plana çıkarılarak masal “*Fevkalâde olay, macera ve kahramanlara yer verilen hayâlî, sözle nakledilen ve daha çok çocuklara anlatılan hikaye.*” olarak tanımlanmaktadır (Doğan, 1996:741). Bu tanımın “çocuklara hitap etme“ kısmı bizi daha çok ilgilendirmektedir.

Meydan Larousse’ta masal “*Genellikle olağanüstü kahramanlara ve maceralara yer verilen, konusu hayali, kulaktan kulağa anlatılarak geçen halk hikayesi.*” şeklinde tanımlanmaktadır (Meydan Larousse, C.8:425). Bu tanımda masalın eğitimsel işlevine değinilmemiş ve genel özellikleri üzerinde durulmuştur.

Ana Britannica da masalı tanımlarken genel özelliklerine değinmiştir. Masal, “*Olağanüstü öge, kahraman ve olaylara yer veren öykü.*” şeklinde tanıtılmaktadır (Ana Britannica, C.15:402).

Masalın daha çok insanları çeken, onlara zevk veren yönünü ön plana çıkaran Birinci masal için, “*Çoğu geceler ninemizin dizinde, tatlı uykumuzu bile feda ederek saatlerce dinlediğimiz masallar, halkın ortak şuurundan doğmuş, ağızdan ağıza kuşaktan kuşağa sürüp gelen, cereyan ettiği yer ve zaman bilinmeyen normal ya da olağanüstü şahıs veya peri, cin, dev, ejderha gibi yaratıklara ait olağandışı ve tamamıyla hayal mahsulü bir takım hadiselerin hikaye edildiği sözlü halk edebiyatı ürünleridir.*” ifadelerini kullanır (Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, 1985:283).

Masalın hayal mahsulü olmasına rağmen yine de dinleyenlerde bir inanma hissi uyandırdığını ifade eden Sakaoğlu da masalla ilgili olarak şunları söylemektedir: “*Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiat üstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyenleri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür.*” şeklinde tanımlar (Sakaoğlu, 1971:5).

Masalların eğitimsel yönlerinin yanı sıra evrensel yönüne de dikkati çeken Özcan, masalı şu ifadelerle açıklar:

“ Masal; nesirle söylenmiş, halkın en eski inanışlarından izler taşıyan tamamıyla hayal ürünü, gerçeğe ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan bir anlatı türüdür. Masallar genel olarak evrensel ortaklıklar taşırlar. Mitolojilerden beslenen masalların en temel özelliği hayal ürünü olmalarıdır.” Ayrıca Özcan, bir “telkin aracı” olarak nitelendirdiği masalın, çocuğun hayal dünyasının gelişmesi ve dil becerilerine katkıda bulunması üzerinde de durur (Özcan, 2005: 11).

Ahmed Vefik Paşa, *Lehçe-i Osmâni*’de “masal” maddesinde şöyle demektedir:

“Mesel, hâlâ hikâye, dâstân, menkâbe manasına fıkra ve kaziyyeden gayrı.” (Sakaoğlu, 1971:1).

Muallim Naci, lüğatinde “mesel”e yer verir. Meseli şöyle açıklar: *“Dâsûtân, kıssa-i meşhure. (Masal) bundan muharreftir.”* (Sakaoğlu, 1971:1).

Masalın eğitimsel işlevini öp plana çıkaran Şemseddin Sami, *Kâmus-ı Türkî*’de “Mesel” maddesinde şu tarifi vermektedir:

“Adâp ve ahlâk ve nasâyîhe müteallik küçük hikaye (Masal bundan galattır.)” (Sakaoğlu, 1971:2).

Yine aynı şekilde masalın eğitime yönelik işlevine değinen Devellioğlu da, *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügatinde* “mesel” maddesinde şu tanımı yapmaktadır: *“Terbiye ve ahlâka faydalı, yararlı olan hikâye”* (Devellioğlu, 1993:625).

Masalın mitoloji ile bağlantısına, kültür ve çocukla olan ilişkisine dikkati çeken M. Şekip Tunç, masalı “ ‘mythe’ denilen beşeri bir kültürün en mütekamil numuneleri olan eserlerin çocuk çapındaki ibdalarıdır.” diye tarif eder (Sakaoğlu, 1971:3).

Eğitimci ve toplumbilimci yönleriyle de tanınan Ziya Gökalp ise masal için şunları söylemektedir: “Masal, perileri ve devleri muhtevi olsun olmasın, zamanı ve mekanı muayyen olmayan esrarengiz bir muhitte cereyân eden hikâyelerdir.” (Filizok, 1991:94).

Tezel ise masalın tanımını şöyle yapar: “ *Olayların geçtiği yer ve zamanı belirli olmayan, peri, dev, cin, ejderha, arap cacı, vb. gibi kahramanları belirli kişileri temsil etmeyen hikayedir.*” (Tezel, 1997:x).

Tezel gibi masalın eğitimsel yönüne değinmeyen Elçin masalı “*bilinmeyen bir yerde bilinmeyen şahıslara ait hadiselerin macerası, hikayesi*” olarak tarif eder. (Elçin, 1993:368).

Araştırmacı F. Willhelm Radloff , masalın Arapça “mesele”den geldiğini kaydettikten sonra “hikaye, fabl” demektedir (Sakaoğlu, 1971:2).

Bianchi ise masal için “düzme” ifadesini kullanmaktadır (Sakaoğlu, 1971:2).

Araştırmacı Mehmet Halit Bayrı, “masal”ı halk bilgisi kadrosu içinde “*masal mefhumundan anlaşılan mânâ, bilinmeyen bir zamanda, yine bilinmeyen bir yerde veya sahada bilinmeyen şahıslara ait faaliyetlerin hikayesidir.*” diye tarif etmektedir (Sakaoğlu, 1971:3).

Boratav da masalı, inandırma iddiası olmaması yönüne değinerek “*masal, nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız tamamıyla hayal ürünü, gerçeğe ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı.*” şeklinde tarif eder (Boratav, 1978:80).

Türk masallarını ilk olarak ciltler halinde neşreden Türkolog Ignas Kunoş, masalı şu şekilde tanımlamaktadır: “*Masal dediğimiz şey her milletin âyine devrânıdır. Bu âyineye bakacak olursak hem eskilerin ibadetlerini, hem de kadim vakitlerimizin ahlakını da görmüş oluruz.*” (Sakaoğlu, 1971:4).

Türk Masallarında Çocuk Motifi” konulu bir tez çalışması yapan R. Eda Eser, masallarla ilgili olarak şunları ifade eder:

“Masallar, belli bir coğrafyaya, belli bir zamana bağlı kalmadan, hayal unsurları ve olağanüstülüklerle örtülü, milletlerin kültürel olgularını bünyesinde barındıran, halkın edebi estetik mamülü olan, eğitici, öğretici, ders verici anlatılardır.” (Eser, 2000:26).

Masallar üzerinde ilk sistemli araştırmaların ortaya çıkışı hakkında Arnold Van Gennep’in Le Folklore (1924) adlı eserinde şu bilgiler yer alıyor:

“Batıda masallar üzerine ilk sistemli araştırmalar 19. yüzyılda başlamıştır. Masalların kökenini ilk araştıran da Wilhelm Grimm’dir. Grimm’in öncüsü olduğu mitolojik oluk, sonradan Max Müller gibi araştırmacılarca geliştirilmiştir. Bazı başka araştırmacılar, Avrupa masallarının kökenini Hindistan’da aramışlardır. Bu görüşün son temsilcilerinden emanuel Cosquin ise masalların birkaç büyük merkezden dünyaya yayıldığını, Hindistan’ın da bu merkezlerden biri olabileceğini ileri sürmüştür. Masalların kökenini toplulukların ayin ve törenlerinde arayan araştırmacılar da vardır. Sigmund Freud masalları, bastırılmış isteklerin, düş biçiminde ortaya çıkması olarak açıklamış, kendisini izleyen alman halkbilimci Friedrich von der Leyen de masallardaki düş ögesini vurgulayan bir kuram geliştirmiştir. Freud’un yanı sıra Carl Jung ve Bruno Bettelheim gibi 20. yüzyıl psikologları da masallarda işlenen öğeleri, insanın evrensel arzu ve korkularının ifadesi olarak yorumlamışlardır.” (Ana Britannica, C.15:402).

Türk masalları üzerine yapılan çalışmalar da ilk olarak batılı araştırmacılar tarafından başlatılmıştır.

“Türk masalları ise 18. yüzyılın sonlarında batılı araştırmacıların ilgisini çekmeye başlamıştır. Türk masalları üzerine yayınlanmış en eski derleme, Fransa Kralı XVI. Luis’nin çevirmen ve yazmanı M. Diegon’a aittir. Nouveaux Contes Turc et Arabes (1781, Yeni türk ve Arap Masalları) adlı bu yapıtın ikinci cildinde üç Türk masalı yer alır.” (Yavuz, 2002:16).

Daha sonraları Macar Türkolog İ. Kunos, V. Radlov, Ziya Gökalp, Eflatun Cem Güney, Pertev Naili Boratav, W. Eberhard, Tahir Alangu, Naki Tezel, Mehmet Tuğrul, Barbara Walker, Warren Walker, Ahmet Edip Uysal, Saim sakaoğlu, Bilge

Seyidoğlu, Umay Günay gibi yerli ve yabancı birçok araştırmacı da Türk masalları üzerine çalışmalar yapmıştır.

Ayrıca eğitim alanındaki gelişme ve değişimler, halk kültürü ile ana dili öğretim ve eğitiminin önemli malzemelerinden birisi olan masalların da yeni bir bakış açısıyla ele alınmasını gerektirmiştir. Bu alanda Mualla Murat Nuhoglu Masalları çoklu zeka kuramına ve yeni müfredat programına göre incelemiştir (Nuhoglu, 2005). Bunun yanında Muhsine Helimoğlu Yavuz, masalların eğitimsel işlevlerine yönelik çalışmış ve 90 masalda 517 ileti(etik, psikolojik, sosyolojik, ekonomik...) tespit etmiştir (Yavuz, 2002:37).

Türk kültüründe masal çok önemlidir yere sahiptir. Masallar, Divan-ı Lügat'it Türk'te "ödkünç" diye geçer (Yavuz, 2002:13). Türk toplulukları masala değişik adlar vermiştir: "Çağatay Türkleri masala ' tutmak', Kerkük Türkleri 'masal', Azeriler 'nağıl', Teleüt Türkleri 'Çerçok', Kırgızlar 'ezteg', Şoz Türkleri 'libak', Balkan Türkleri, 'masal', Yarkent ve Kaçkar Türkleri de 'çöcek' derler." (Ketene, 1990:9).

1.4.2. Eğitimde ve Ana Dili (Türkçe) Öğretiminde Masalların Yeri ve Önemi

Masallar, insanlar tarafından üretildikleri ilk dönemlerden bu yana daima üreticileriyle güçlü bir etkileşim içerisinde olmuşlardır. İnsan için hem ruhsal bir ihtiyaç, hem eğitim, hem de eğlence aracı olmuştur. Yararlanma amacı ne olursa olsun, gerek masallar, gerekse içerisinde masalsı unsurlar taşıyan diğer ürünler, insan yaşamı için her dönemde vazgeçilmez olmuşlardır.

Masal ile toplum arasındaki ilişkiyi Kantarcıoğlu şu şekilde açıklamaktadır:

"Çok eski geçmişe sahip, renkli ve sihirli bir dünya olan masal dünyası, ilk insan topluluklarında ortaya çıkmış, her zaman ve her yerde halkla birlikte varlığını sürdürmüştür. Meziyetleri; güzelde, iyide ve güçlüde, kusurları; çirkinde, kötüde ve zayıfta yaşatan, eski kültürlerin, dinlerin, törenlerin başlangıcını, iyilik- kötülük, adalet- zulüm, doğruluk- haksızlık, alçakgönüllülük- kibir gibi zıt durumların temsilcilerini, insanların ulaşması güç hedef ve gayelere varma isteğinden doğan

hayalleri masalda bulduğumuza, başlangıçta bir kişinin malı iken, çevre değiştirdikçe bir kısmı unutulur masal şeklinde herkesin toplumun malı olduğuna göre, masalın kaynağında, toplumun düşünceleri ve ruh hali yaşamaktadır.” (Kantarcıoğlu, 1991: 17-18).

Masalların eski dönemlerden bu yana insan için ifade ettiği anlamı Neydim şu şekilde açıklamaktadır:

“Terihsel süreç içerisinde insan, sorunlarını, korkularını, umutlarını ve kültürünü hep edebiyata taşımıştır. Sözlü kültürün egemen olduğu feodal dönemde bu kültürün en önemli taşıyıcıları olan masallara ve destanlara baktığımızda az önce değinilen konuların yansımalarını fazlasıyla buluruz. Masallar insanoğlunun bilinçaltı korkularını hem ortaya koymuş; hem de rehabilite işlevini yerine getirmiştir. Masalı dinlerken, masalın içinde var olan korkulara eşlik eden çocuk ya da yetişkin dinleyici, masalın sonunda iyilerin zaferiyle iç rahatlığına kavuşur. Masalı dinleme sürecinde kötüyle özdeşleşmişse, masalın sonunda içindeki kötüyü yok etmenin rahatlığını, iyiyle özdeşleşmişse zafer kazanmanın hoşnutluğunu duyar.” (Neydim, 2000:85).

Yukarıdaki açıklamada da görülen, insanın hissettiklerini, sorunlarını, korkularını ve kültürünü edebiyata yansıtma ihtiyacı duyması dikkat çekicidir. İnsan, hissetmeye ve düşünmeye başladığı andan bu yana bu düşünce ve duygularını daima iletme, aktarma, paylaşma ihtiyacı duymuştur. Ve doğal olarak sözlü kültürün en yaygın ürünleri olan ve ilk dönemlerden bu yana var olan masallar, bu paylaşımda bir “kültür taşıyıcısı” olarak görev almıştır.

Açıklamada bir diğer dikkat çekici husus da masalların adeta bir sırdaş görevi görerek bilinçaltı korkularını yansıtması ve ayrıca bir tedavi görevi üstlenmesidir. Masal bitişlerinde sıkça rastlanan “iyilerin zaferi” bu tedavide önemli yer tutar. Masala anlatıcı veya dinleyici olarak katılanlar kötülerin cezalandırılmasıyla, iyilerin muradına ermesiyle iç rahatlığına kavuşurlar. Ve en sonunda zafer kazanmanın rahatlığı insanı mutlu eder.

“Çağlar boyunca önemli bir eğlence ve eğitim aracı olan masallar, farklı yorumlarla da olsa günümüze kadar gelmişler ve etkilerini sürdürmüşlerdir. İyi ve kötünün kesin ayrımları; iyinin zaferi, kötünün alt edilmesi bilinçaltı eğitiminde önemli bir rol oynamıştır.” (Neydim, 2007:1).

Neydim’in ifadelerindeki bir diğer önemli nokta da masalların sadece çocuklar için değil yetişkin bireyler için de önemli oluşudur. Bu, günümüzde toplumda yaygın olan bir yanlış anlaşılmayı da düzelten bir yaklaşımdır. Masaldan her yaştaki insanlar zevk alabilir. Nitekim masalların taşıdığı özelliklerden birçoğunu bünyesinde taşıyan “Harry Potter” ve “Yüzüklerin Efendisi” gibi fantastik ürünlerin, (gerek romanları gerekse filmleri) çocuklar kadar yetişkinlerin de ilgisini çekmekte olduğu tartışılmaz bir gerçektir. J.K.Rowling tarafından yazılan ve 350 milyon adet baskıyla dünya rekorları kıran Harry Potter, 65 dile çevrilen bir yapıttır (Cnnturk, 2008). Ayrıca bir dil bilimci ve tarihçi olan John Ronald Reuel Tolkien tarafından yazılan “Yüzüklerin Efendisi,, filme çevrildiğinde 11 dalda Oscar ödülü almıştır. Bunlar ve bu eserlere benzeyen diğer yapıtlarda “olağanüstülük” , “iyi-kötü mücadelesi” ve “ölümsüzlük tutkusu” Manas destanında, Gılgamış destanında ve hemen hemen her masalımızda vardır. Demek ki bu özellikler, büyük olsun küçük olsun bütün insanlık için ilgi çekici bulunmaktadır. Bu tip ürünler, kötülerin cezalandırılması yoluyla da, yukarıda masal için söylenen bir çeşit “rehabilitate” işlevi görmektedir diyebiliriz. Buradan hareketle masallarımızın biraz ilgiye ve tanıtıma ihtiyacı olduğu gerçeğine de ulaşabiliriz.

Masalların fantastik eserlerle benzerliklerinin yanı sıra farklılıkları da vardır.

“Masalların kurduğu dünya, salt düşsel bir kurguda gelişirken, fantastik türlerde sürekli bir gerçek-düş çatışması, gerçek dünya ile düş dünyası arasında bir hesaplaşma vardır. Başka deyişle, masalın kurduğu usdışı dünyada düş-gerçek çatışması bulunmaz; tersine, en garip olaylar bile sanki gerçekmiş gibi anlatılır. Bu anlamda, masal mantığı bütün kurguya ve anlatıya egemendir. Oysa fantastik kitaplardaki öykülerde, gerçek dünyanın değerleri ortaya konan usdışı değerleri sorgular, gerçek dünyaya gidiş- gelişler görülür.” (Dilidüzgün, 1996: 49).

Bazı farklarını yanında masal ile fantastik ürünler arasında “ilgi çekicilik” bakımından temelde büyük benzerlikler olduğu kesindir. Masallar, her ne kadar olağanüstü özellikler taşısa da, bu ilgi çekiciliklerini de kullanarak birçok eğitimsel işlev de üstlenirler.

Yavuz’a göre masalların eğitim açısındaki sağladığı faydalar, iletiler aracılığı ile olmaktadır: “*Masallar eğitimsel işlevlerini, dinleyiciye okuyucuya vermek istedikleri iletiler aracılığıyla gerçekleştirmektedir.*” (Yavuz, 2002:37).

Yavuz, araştırmasında 90 masalı incelemiş, ana ve ara başlıklar halinde 517 ileti tespit etmiştir. Bu iletilerin sınıflandırılması ve sayısal dökümü şöyledir:

A. Etik iletiler: 3 ana başlık, 17 ara başlık

B. Psikolojik iletiler: 9 ana başlık, 59 ara başlık

C. Sosyolojik iletiler: 4 ana başlık, 70 ara başlık

D. Ekonomik iletiler: 2 ana başlık, 12 ara başlık

E. Öteki iletiler: 1 ana başlık, 4 ara başlık” (Yavuz, 2002:37).

Masalların en büyük özelliklerinden birisi de dinleyenlerin veya okuyanların masaldaki kahramanlarla özdeşleşmesidir. Bu özdeşleşme, masalın eğitim açısından daha etkili bir görev almasını da sağlayacaktır. Bu durumu Neydim şu şekilde anlatmaktadır:

“Masallar dinleyenleri muhteşem dünyasıyla büyüleyip kahramanlarıyla özdeşleştirerek, yeryüzünün ötesinde yıldızların arasında dolaştırır. Yeterince iyi, cesur ve iyi yürekli olurlarsa, bütün hayvanların, bitkilerin, doğa üstü yaratıkların kendilerine yardım edeceğini öğretirler. Ve daha önemlisi korkularını kendi kendine yok etmeyi; gerçek dünyanın insanın sandığı kadar korku dolu olmadığını düşündürürler. İnsanda daha iyi bir dünyanın mümkün olabileceği inancını da sağlarlar. Yaşamı sürdürme cesareti, günlük üzüntülerden uzaklaşma, dahası ruhsal rehabilitasyon yaratırlar. Kahramanlarla özdeşleşerek insanın oturduğu yerden tüm sorunları çözebilmesi olanağını da sağlarlar.” (Neydim, 2007).

Burada işaret edilen bir başka özellik de masalların hemen hemen hepsinde hakim olan bir anlayıştır: “Yeterince iyi ve cesur yürekli” olmak sorunların çözümünde diğer varlıkların da yardımının gelmesini sağlar.

“Mir Mehmet ve Altı Kardeşi” adlı masalda Mir Mehmet, karıncalara, çok su içebilme yeteneğine sahip bir adama, obur ve çok güçlü bir adama düştükleri zor durumlarda yardım elini uzatır. Onlar da Mir Mehmet’in zora düştüğü durumlarda ona yardım ederler.

Yine “Ayşe Kız ile Fatma Kız” adlı masalda Ayşe Kız, fakirliklerine bir son vermek için çıktığı yolculukta yardımına çok ihtiyacı olan bir armut ağacına, çeşmeye, fırına, kuzuya ve ata yardım eder. Daha sonra da bütün bu yardım ettiği varlıklar ona yardım eder ve onu çok iyi bir şekilde köyüne ulaştırırlar. Fatma Kız da Ayşe Kız’ı kıskanır ve onun gibi olmak ister. Ancak Fatma Kız, kendisinden yardım isteyenlere, Ayşe Kız gibi davranmaz ve onlara yardım etmez. Eve dönüşü de Ayşe Kız gibi iyi değil tam tersine kötü sürprizlerle dolu olur.

Masalların ilgi çekici, süslü, olağanüstü dünyası; masallardaki betimlemeler, birçok yazarımız tarafından kullanılarak çocuklarımıza dil bilinci, ana dili sevgisi, bilginin değeri, toplumsal düzenin önemi gibi sayılamayacak kadar iletinin aktarılmasında da kullanılmıştır. Emin Özdemir’in “Mutlu Kentin Yöneticisi” adlı kitabında da masala ait özellikler kullanılarak etkili bir uyarılma yapılmıştır.

Masallar, dünyada eğitime verilen önemin artması, akademik ve pedagojik çalışmaların ilerlemesiyle birlikte eğitim açısından daha çok ele alınmaya başlamıştır. Masalların eğitimdeki yeri ile ilgili yorumların genel olarak olumludur. Ancak, zaman içerisinde olumsuz yorumlar da yapılmıştır. Bu olumsuz yorumları yapanların başında ünlü düşünür J.J. Rousseau da vardır.

J.J. Rousseau, “Emile” adlı kitabında, masalın(özellikle de fablın) eğitimdeki yeri hakkında olumsuz görüşler dile getirmiştir. Kitabın kahramanı Emille’in masal okumasını değişik gerekçelerle yasaklamıştır. (Özellikle de La Fontaine’in kitaplarını.) “...Çocuklar fablın yalan bölümündeki çekiciliğe kapılırlar, gerçeği

göremezler...” diyen J.J. Rousseau, anlatılmak istenen şeyin çocuğa doğrudan anlatılmasını savunur (Akt.: Nas, 2004:232).

J.J. Rousseau’nun masaldaki olağanüstülüklerin çocuğun eğitime zarar verebileceği görüşlerinin tersine, çocuğun bu olağanüstüklere gereksinimi olduğunu savunan eğitimciler de vardır.

İ.Alaettin Gövsa, çocukların masalda bahsedilen olağanüstülüklerin aslında farkında olduğuna ve üstelik bunlara gereksinimi olduğuna dikkat çeker ve bu görüşünü başka örneklerle açıklar:

“Bir çocuk hiçbir zaman bir karga veya bir tilkinin gerçekten konuşacağına inanmaz. Fakat böyle olağanüstülüklere ihtiyacı vardır. Nitekim kendi bebeklerine birer kişilik yakıştıran, onlarla konuşan ve her türlü sahneler düzenleyen bir yavru, yattığı olaylara inanmış değildir. Yanlış kanılar, boş inançlar, yanlış fikirler çocuklarda, çevrelerindeki yetişkin insanları taklit ederek, onlardan geçerek meydana gelebilir ki, asıl bunlardan çekinmek gerekir. Yoksa hayatın gıdası olan eserlerden değil.” (Akt.: Nas, 2004:229).

Gövsa, çocuğun eğitimi açısından sakıncalı olanın aslında masallar değil, yetişkinlerin yanlış örnek olması olduğunu savunur.

Enginün, masalın korkutucu özellikler taşıdığı ve gerçek dışı olduğu için çocuklara anlatılmaması gerektiğini savunanlara karşı çıkmakta ve masalların hayal gücünü geliştirmekte olan etkisine işaret etmektedir:

“...Masalların çocukları korkutucu özellikler taşıdıkları, gerçek dışı oldukları için çocuklara anlatılmaması gerektiği hakkında pek çok yazı yazılmıştır. Bunu doğruluğuna ben katılmıyorum. Çocuk, hayalini masallar vasıtasıyla geliştirecektir. Gerçek dışı olarak masalarda yer alan pek çok şey bugün gerçeğin ta kendisidir. Masaldaki uçan halı veya cadının süpürgesi bugün bir gerçektir. Hatta modern masal diyebileceğimiz bilim-kurgu eserlerinde masal unsurları çok fazladır. Çocuk, içinde yaşadığı hayatın, büyüklerin fark etmediği büyüdü dünyasının teferruatı içinde, masal gerçeklerini de yakalar. Tehlikeli olan, masalı gerçek diye çocuğa telkin ederek onu,

buradan hareketle hurafelerin, batıl inançların içine atmaktır. Ama masallar vasıtasıyla çocuğa ilerde sahip olacağı pek çok değer de telkin edilir. Kahramanlık, dürüstlük, aklını kullanma gibi. Ve çocuk ilerde aslında gerçek hayatta çocuğu bekleyen bir tehlikenin bir sembolünden başka bir şey değildir. Ama nasıl ki masal kahramanı, devin zayıf yanlarını bulup onunla mücadele ederse, masalı dinleyen çocuk da karşısına, kılık değiştirmiş bir gerçek tehlike olarak çıkan devle korkmadan mücadele edebilecektir.” (Enginün, 1985:188).

Enginün’ün işaret ettiği noktalardan en önemlilerinden birisi de masalın “çocuğu hayata hazırlama” işlevidir. Gerçekten de masalarda sürekli bir savaşım vardır. Bu savaşım iyinin kötüyle, haklının haksızla savaşımıdır. Masal her ne kadar “gerçek dışı” olsa da masalın kahramanları “gerçeğin” ortaya çıkması ve doğrunun galip gelmesi için savaşır. Bu, çok önemli bir noktadır. Çocuğun örnek alacağı şey, masalın gerçek dışı olmasından daha çok kahramanlarının doğruluk için savaşmasıdır.

Masalarda dikkat edilmesi gereken bir başka nokta da masalın içeriğidir. Halk edebiyatının bir ürünü olan masallar, tamamen çocuklara yönelik, eğitim amacıyla üretilmemiştir. Bu nedenledir ki masalların bir kısmının içerisinde çocukların seviyesine, ruhsal durumlarına uygun olmayacak ifadeler olabilir. Ancak bu ifadeler masalların genel güzelliklerine oranla azdır. Bu sakıncalı öğelerden dolayı masaldan çocukları yoksun bırakmak, “pire için yorgan yakmak” olur ki bu da olumlu bir tavır olmaz. Bu uygun olmayan öğeler bilinçli bir şekilde işlenerek masallar daha yararlı bir hale getirilebilir.

Tezel de masalların dikkat çekici yönüne işaret ederek onların dikkatle işlenmesi ve değerlendirilmesi sonucunda çok yararlı olacağını savunmaktadır.

“Çocuk eğitiminde masalın önemli rolünü kabul etmemek mümkün değildir. Küçük çocukların dikkatini, ilgisini yalnız masallar çektiği için folklor malzemesi olarak derlenen masallardan, açık bir anlatım, basit ve kısa cümlelerle yazılmış, eğitici ve ‘kıssalı’ hikayeler yazmak çocuk hayalini işletecek iyi unsurlarla güzel masallar hazırlamak çocuk edebiyatına büyük hizmet olur.” (Tezel, 1968: 455).

Akal da masalların çocuk için zararlı denebilecek unsurlardan bilinçle arındırılıp yeniden değerlendirilmesini savunmaktadır:

“Masallardan yarar sağlamak istiyorsak, bundan böyle, klasik deyip görünmez bir dokunulmazlıkla örttüğümüz masalları birer birer ortaya döküp içerdikleri şiddet, cinsellik ve çağdışı kavramlar açısından tek tek elden geçirmeli ve yeniden titizlikle değerlendirmeliyiz. Adı ‘masal’ olan her anlatıyı, derhal çocuk edebiyatına havale etmekten vazgeçmeli, başka konularda gösterdiğimiz duyarlılığı ve eğitsel bakışı, masalda da uygulamalıyız. Çocukların algılama ve değerlendirme sınırlarının çok ötesinde, üstelik pedagojik hatalarla dolu olan masalları, ‘nasıl olsa klasiktir, sorumluluk bende değil’ anlayışıyla, türlü formlarda ve keyfi yorumlarla tekrar tekrar çocukların önüne baskıcı bir tavırla koymaktan vazgeçmeli; bu masalları, yazılı edebiyatın olmadığı eski çağlarda yetişkinler için anlatılmış geleneksel masallara birer örnek olarak, edebiyat tarihi arşivlerimizde değerli bir antika özeniyle saklamalıyız.” (Akal, 2000:516).

Masalların doğrudan çocuk eğitimi için öneminin yanında çocuklarımıza ana dili becerilerini kazandırmadaki önemi de tartışılmazdır. Masal, renkli dünyasıyla çocuğun ilgisini son derece etkili bir şekilde çekerken aynı zamanda sıkça tekrarlanan tekerlemeleri ve dikkat çeken uyaklı ifadeleriyle çocukta dile karşı bir ilgi ve sevgi oluşmasında da önemli bir rol üstlenmektedir.

Yavuz, bunu şu etkili örnekle açıklamaktadır:

“Üç buçuk yaşındaki oğlum benden, yaklaşık bir hafta boyunca ‘Masal masal meliki, oğlu kızı oniki, masal başını bağlamış, döne döne ağlamış, derken de derken, bir keloğlan varmış’ tekerlemesiyle başlayan bir keloğlan masalını anlatmamı istemişti. Daha önce anlattığımı söyleyince de ‘olsun, sen yine onu anlat’ diyor ve sözcükleri hiç kaçırmadan dinlemeye çalışıyordu. Öyleyse dinleme ediminin gelişmesine masalların katkısı yadsınamaz.” (Yavuz, 1997:124).

Ana dili öğretiminde sevdirmek çok önemlidir. Çocuk, doğrudan dil kurallarını öğrenmeye başlarsa bir süre sonra sıkılabilir. Ama çocuğa, ana dilinin ne kadar güzel

ve hünerli olduğu, zengin olduğu önce sezdirilip sonra öğretilirse amaca daha kolay ulaşılır.

Boratav’a göre masallar, çocuklara ana dillerinin hünerlerini gösterir. Hatta masallar, ana dilin güzelliklerini gösterme açısından bir ilk özelliği taşımaktadır:

“ ocuğun anadilinin, bir işçi, elindeki alet gibi, nasıl kullanıldığını ilk öğreten, ona bu dilin hünerlerini; kıvraklığını, zenginliğini, inceliğini ilk gösteren, kişiye kendi dilini konuşmayanlardan uzaklaştırıcı, onu konuşanlara yakınlaştırıcı duyguyu-ninnilerin, tekerlemelerin, türkülerin yanı başında ama herhalde onlardan daha geniş ölçüde- ilk aşılayan masallardır.” (Akt.: Nas, 2004:228).

Boratav’ın da ifade ettiği gibi masallar, çocuğu ana dilini konuşanlara yakınlaştırır. Buradan hareketle masalın toplumdaki iletişimi güçlendirdiğini söyleyebiliriz. Aynı zamanda masallar, Türkçe  ğretiminin sosyal becerilerinden olan “iletişim”in hem temelini oluşturur hem de bu beceriyi geliştirir.

“ ğrenme ile iletişim arasında kesin ve karşılıklı bir bağ vardır.  ğrenme sürecinde insan bir yandan iletişim ve onun en yetkin biçimi olan dil becerisini kazanır ve geliştirir. Öte yandan iletişim becerisi geliştikçe öğrenme süreci hızlanır, bilgi ve düşünme birikimi hem artar hem de kültüre göre biçimlenir.” (Merih Zıllıoğlu, Akt: Nas, 2004:46).

Dil, bir  evre içerisinde gelişir. Bu  evre, ya doğrudan öğrencinin yaşam alanı içerisinde olur ya da ona sunulan görsel ve işitsel gereçler aracılığıyla oluşturulur.

“Dil, tüm kuralları ile birlikte, geçirilen yaşantılar sırasında doğal olarak öğrenilmektedir. Çocuklar dili modelleri dinleyerek, bu modelleri öykünerek(taklit ederek), geri-iletimi algılayarak, deneyimlerini ve düşüncelerini paylaşarak öğrenmektedir. Çocuklar dili kazanırken ilk modelleri anne-babaları, diğer aile bireyleri, daha sonra toplumsal çevrede ve okul ortamında, etkileşimde bulundukları diğer bireylerdir. Modeller kadar çocuklara sunulacak zenginleştirilmiş dil çevreleri de onların dili kazanmaları ve yaratıcı şekilde kullanmalarında, destekleyici etkenlerdir.” (Güven ve Bal, 2000:13).

Burada ifade edilen “zenginleştirilmiş dil çevreleri”nden en önemlilerinden birisi de masallardır. Masalların çocuğa sunduğu zenginleştirilmiş dil çevreleri sayesinde sadece “iletişim” becerisi gelişmez. İleride yapılacak olan tespitlerde de görülecek ki masallarımız;

- Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma
 - Eleştirel düşünme
 - Yaratıcı düşünme
 - İletişim
 - Problem çözme
 - Araştırma
 - Karar verme
 - Bilgi teknolojilerini kullanma
 - Girişimcilik
 - *Metinler arası okuma (1-5)*
 - *Kişisel ve sosyal değerlere önem verme (1-5)* gibi Türkçe öğretiminin de temelinde olan becerileri kazandırma açısından da önemli birer gereçtir.
- Yukarıda ele alınan bütün görüşlerden hareketle, eğitimde ve ana dili (Türkçe) öğretiminde masalların yeri ve önemiyle ilgili şunları söyleyebiliriz:
- Masallar, ilk insan topluluklarında ortaya çıkmış ve her zaman toplumla iç içe olmuştur.
 - Sözlü kültürün egemen olduğu feodal dönemde bu kültürün en önemli taşıyıcıları sayılabilecek masallara baktığımızda; toplumun sorunlarını, korkularını, umutlarını ve kültürünü buluruz.
 - Masallar, hem toplumun korkularını ortaya koymuş hem de iyileştirme görevi üstlenmiştir.

- Masallar, araştırmacılar ve eğitimciler tarafından yıllar yılı tartışılmalıdır.
- Masallar, temelde çocuğa yönelik olarak oluşturulan ürünler olmadığı için bazıları içlerinde şiddet gibi eğitimsel olmayan öğeler bulundurabilmektedir. Masallardan gerektiği gibi yararlanılabilmesi için onların, varsa, olumsuz yönleri gözden geçirilmelidir.
- Az da olsa bazı araştırmacılar, masalın çocuğu hayalciliğe sürükleyebileceği ve şiddete yönlendirebileceği gibi konularda çekincelerini dile getirmişlerdir. Ancak genel olarak, masalın ana dili öğretiminde ve eğitimde kullanılmasının gerektiğini savunan görüşler ağır basmıştır.
- Bütün tartışmalara rağmen; renkli ve ilgi çekici dünyalarıyla, dilin en etkili ve güzel kullanım örneklerini barındırmalarıyla, çocuğa ana dilinin ilk örneklerini sunmalarıyla masallar, eğitimde ve ana dili öğretiminde etkili birer araç-gereç olma özelliklerini hep sürdürmüşlerdir.

Ayrıca masallarımızın, yeni müfredat programında belirtilen sosyal becerilere, kazanımlara, temalara; “altı şapkalı düşünce tekniği, ELVES yöntemi” gibi yeni gelişmelere uyum açısından ne derece zengin bir içeriğe sahip olduğu da çalışmanın ilerleyen bölümlerinde incelenecek ve kanıtlanmaya çalışılacaktır.

1.5. Yeni Müfredat Programı (2006)

Şüphesiz eğitim sürekli gelişen ve değişen bir alandır. Bu gelişme ve değişimlerden ana dili eğitiminin ve öğretiminin de yararlanmaması mümkün değildir. Öncelikle ana dili öğretme sorumluluğu taşıyan kişilerin bu görevin öneminin bilincinde olması ve her türlü yeni gelişmeyi ana dilini iyi bir şekilde öğretmek için fırsat olarak görmesi gerekir. Yeni Türkçe Dersi Öğretim Programı (2006) da bu bilinçle hazırlanmıştır.

Yeni bir öğretim programa gereksinim duyulmasının etmenleri, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından şu şekilde sıralanmaktadır:

- Bilimsel ve teknolojik gelişmeler,

- Eğitim bilimlerinde öğretme/öğrenme anlayışında gelişmeler,
- Eğitimde kaliteyi ve eşitliği artırma ihtiyacı,
- Ekonomiye ve demokrasiye duyarlı bir eğitim ihtiyacı,
- Bireysel ve ulusal değerlerin küresel değerler içinde geliştirilmesi ihtiyacı,
- Sekiz yıllık temel eğitim için program bütünlüğünün sağlanması ihtiyacı,
- Yatay eksen de dersler arası ve dikey eksen de her bir dersin kendi içinde kavramsal bütünlük sağlanması zorunluluğu,
- *PISA, TIMMS, PIRLS vb.* araştırma sonuçları ümitsiz (T.T.K.B. 2005:3).

Sıralanan maddelerde de görüldüğü gibi eğitimle yakından ilgili olan bilimsel ve teknolojik bütün gelişmeler yeni bir programı gerekli kılmaktadır.

Yine Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, eski programla da karşılaştırarak yeni programın getirdiklerini şu şekilde sıralamaktadır:

- 1940’lardan beri ilk kez uluslararası mukayeseli, bütünsel bir değişim projelendirildi.
- Katı davranışçı programdan bilişsel ve yapılandırıcı bir yaklaşıma geçildi.
- Sadece öğretim değil, eğitim de vurgulandı.
- Sekiz yıllık kesintisiz eğitime uygun hâle getirildi.
- AB ve uluslar arası eğitim normları dikkate alındı.
- Çocuklarımızda kazandırılması gereken *ortak beceriler* saptandı.
- Derslerin kavram analizleri yapıldı.
- Spor kültürü, sağlık, çevre, rehberlik, kariyer, girişimcilik, afet bilinci disiplinler arası bir yaklaşımla programın omurgasına yerleştirildi.
- Yüzeysel davranış ifadesi yerine bilgi, beceri, anlayış ve tutumlar konuldu.
- Baskın doğrusal düşünce yerine, karşılıklı nedensellik ilkesi öne çıkarıldı.
- Programlara etkinliklerle zenginleştirildi.
- Ölçme değerlendirme anlayışında süreci de değerlendiren bir anlayışa geçildi.
- Türkçe’ye duyarlılık tüm derslerin ana becerisi haline getirilmiştir.
- Türk Dili bilinci ve Tarih bilinci oluşturulması programın ana hedefleri arasında yer aldı (T.T.K.B. 2005:8-10).

Görüldüğü gibi yeni programda, eskinin programların aksine, katı davranışçı bir yaklaşımdan kaçınılmış ve bilişsel ve bireyi (öğrenciyi) ön plana çıkaran “yapılandırımcı” bir yaklaşım benimsenmiştir. Ayrıca “öğretimin” vurgulandığı bir anlayışın yanında “eğitim”in de önemsendiği bir anlayışa geçilmiştir.

Yeni programda “eğitim”in vurgulanmasıyla birlikte bazı ortak beceriler de belirlenmiştir. Bu becerilerin bir dersle sınırlandırılmayıp bütün derslere yayılması, beraberinde disiplinler arası ilişkiyi de getirmiştir.

Programın önceki programlardan önemli bir farkı da, yüzeysel davranış sözlerinden çok “bilgi, beceri, anlayış ve tutum”ları içermesi olmuştur.

“Eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, araştırma” gibi temel becerilerle bağdaşacak bir şekilde, “nedensellik” ilkesinin ön plana çıkartılması da yeni programın eski programlara göre getirdiği yeni yaklaşımlardandır.

Ölçme ve değerlendirme anlayışında ise yeni programın getirdiği en önemli yenilik, yalnızca sonucun değil “sürecin” de değerlendirilmesi yaklaşımı olmuştur.

Yeni programın (2006) eski programlara göre getirdiği (Türkçe öğretimini de yakından ilgilendirmekte.) en önemli yeniliklerden birisi de Türkçeye karşı duyarlılığın bütün derslerin ana becerisi durumuna getirilmesidir.

Yeni Türkçe Dersi Öğretim Programı (2006), tarafından benimsenen yaklaşım ve bu yaklaşımın temel hedefi şu şekilde açıklanmaktadır:

“Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda yaklaşım olarak, öğrenme sürecinde öğrencinin birikim ve deneyimlerinden hareketle sorunlara çözümler üretmesini, öğrenme-öğretme etkinliklerinde öğrencinin gelişim düzeyinin dikkate alınmasını, dolayısıyla değerlendirmede öğretim sürecindeki gelişimin de önemli olduğu benimsenmiştir. Bu yaklaşımın temel hedefi, öğrencinin öğretmen rehberliğinde; etkili iletişim kurması, grup çalışmalarına katılması, öğrendiklerini aşamalı bir biçimde inşa etmesidir. Türkçe öğretiminin daha verimli olabilmesi için, öğrencinin derse etkin olarak katılmasının sağlanması, motivasyonunun sürekli olarak desteklenmesi gerekir.” (Y.T.D.Ö.P., 2006:3).

Görüldüğü gibi yeni programda; öğrencinin sorunlara çözümler üretebilmesi, öğrencinin gelişim düzeyinin dikkate alınması, öğretim sürecinin de dikkate alınması gibi unsurlar yaklaşım olarak benimsenmiştir.

Yeni Türkçe Dersi Öğretim Programı (2006)'nın içeriği şu şekildedir:

“Türkçe Dersi Öğretim Programı, ‘genel amaçlar, sosyal beceriler, temel dil becerileri ile dil bilgisi ve bu becerilere yönelik belirlenmiş kazanımlar, etkinlik örnekleri ile açıklamalar’dan oluşmaktadır.” (Y.T.D.Ö.P., 2006:3).

1.5.1. Yeni Program (2006) ve Yapılandırıcı Yaklaşım

Dil öğretiminde göz ardı edilemeyecek bir diğer husus da eğitimin genel amaçlarıdır. Bu nedenle ana dili öğretimi ile ilgili yapılmış bilimsel araştırma ve incelemeler dikkate alınarak, ana dili öğretiminde uygulamada karşılaşılan sorunlardan hareket edilip ana dili öğretim programları sürekli gözden geçirilmelidir. Bu konuyla ilgili yapılan bilimsel araştırmalardan birinde Robinsohn, eğitimin genel amaçları ile ilgili şunları dile getirir:

- Eğitim bireyleri yaşam koşullarının üstesinden gelebilecekleri şekilde donatmalıdır.
- Bu donanım bireylere birtakım nitelikler ve tutumlar kazandırılarak sağlanmalıdır.
- Bu nitelikler bireylere yeni öğretim programının içerikleri aracılığıyla kazandırılmalıdır (Robinsohn, 1975:79).

Yukarıda ifade edilen eğitimin genel amaçları doğrultusunda ülkemizde Türkçe öğretimi ile ilgili farklı programlar denenmiş ve ana dili öğretiminde en iyi yöntem ve teknikler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu amaçla Türkçe öğretiminde yeni bir anlayış benimsenmiş ve yapılandırıcı yaklaşım Türkçe öğretiminde uygulamaya konulmuştur.

Yapılandırıcı yaklaşıma göre Türkçe öğretimi ile ilgili program kılavuzunda şu açıklamalar yer almaktadır:

“Çağımızdaki gelişmeler, bireylerin kendilerine aktarılan bilgileri aynen kabul etmeleri ve yönlendirilmeyi beklemeleri yerine, bilgiyi yorumlayarak anlamlandırmaları ve yeni bilgiler üretmelerini gerektirmektedir. Bu nedenle bireylerden bilgiyi ezberlemeleri yerine, bilgiyi anlamaları, yorumlamaları, üretmeleri ve bu becerilerini hayat boyu sürdürmeleri beklenmektedir. Bu becerilerin kazandırılması yapılandırıcı yaklaşımı gündeme getirmektedir.” (İlköğretim Türkçe Dersi (1-5) Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu, 2005: 151).

“Halk edebiyatının bütün ürünleri birikim neticesinde, toplumun duygu ve düşüncelerini doğaçlama dile getirirken ortaya çıkan metin yapılandırmacılığın bir örneğidir.

Türkülerimiz ozanın birikimiyle, duygu, düşünce ve hayallerinin bir tezahürüdür. Al Fadime’ın türkümüzde;

Şu dağların burcu musun?

Kız boynumun borcu musun?

Gurban olam sarı gelin

Sen kötünün harcı mısın? İfadesinde Ali sarı gelini (Fadime) seviyor; fakat sarı gelini başkasına verecekler anlamı vardır. Dörtlüğün son dizesini basit bir tabloyla şöyle inceleyebiliriz:

Dörtlüğün son dizesindeki “harç” kelimesi ozanın sevgiyi iki kişinin birlikte yoğrulması, iyi ve kötü günde birlikte olması, Japonların aile için kullandığı iklim ve atmosfer kavramlarına karşılık mutluluğun uyum ve ahengi sağlamasını ifade eden kendisi basit, anlamı yoğun bir sözcüktür. Yapılandırmacılık, birikim ile basit öğelere bu yoğunluğu kazandırır.”

Tablo 1.2: Halk Edebiyatı Ürünlerinden Türkünün Toplumdaki Yapılandırmacılığı Örneklemesi

<i>ALİ</i>	<i>SARI GELİN</i>	<i>DİĞERİ</i>
Ali sarı gelini çok sever.		Sarı gelini gerçekten sevmeyecektir.
Dürüştür.		Dürüst değildir.
Çalışkandır, ekmeğini taştan çıkarır.		Çalışkan değildir.
Sarı geline hayatını feda eder.		Sarı gelini umursamayacaktır.
Sarı gelini bir eli yağda bir eli balda yaşatacaktır.		Sarı geline hiç acımayacaktır.
Sarı gelin onun için mutluluk kaynağıdır.	<i>Sen kötünün harcı mısın?</i>	Sarı gelin onun için bir anlam ifade etmeyecektir.
Sarı gelin olmadan hayatı kararır.		Sarı gelin olmadan da yaşayabilir.
Sarı gelini alırsa yaşamı anlam kazanır.		Sarı gelin onun hayatının anlamı değildir.
Sarı gelinin kadrini bilir.		Sarı gelinin kadrini bilmeyecektir.
Sarı gelinin kıymetini bilir.		Sarı gelinin kıymetini bilmeyecektir.
Sarı gelin her şeyin en iyisine layıktır.		Sarı geline hiçbir şeyi layık görmeyecektir.
Sarı gelinin yüzünü güldürecek.		Sarı gelinin yüzü gülmeyecektir.

Kaynak: Karakuş, Ertuğrul ve Hüseyin Taş (Edit.: Mualla Murat Nuhoğlu) (2007); *Türkçe Öğretimi Etkinlikleri*, 1. Baskı, Nobel Yayınları, Ankara. s.4-5

Biz de toplumun duygu, düşünce, hayal ve birikimlerinin bir sonucu olan Halk edebiyatının bir ürünü olarak “Sabır Taşı” masalını inceleyecek olursak karşımıza şöyle bir şema çıkar:

Tablo 1.3: Masalın Toplumun Birikimiyle Birlikte Yapılandırmacılığı Örneklemesi

<i>GÜL HANIM</i>	<i>ŞEHZADE</i>	<i>CARİYE</i>
Dürüştür.	Temiz kalpli olduğundan yalana çabuk inanır.	Dürüst değildir.
Güzeldir.	Güzel ve dürüst olan Gül Hanım’a layıktır.	Güzel değildir.
Sevdiğini kandırmaz.		Herkesi kandırabilir.
Kötülük nedir bilmez.		Rahatlıkla kötülük yapabilir.
Hep doğruları söyler.		Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.

1.5.2. Programın Genel Amaçları

Yeni Türkçe Dersi Öğretim Programında (2006) genel amaçlar da Türkçe Dersi Öğretim Programı ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak öğrencilerin;

- 1- Dilimizin, millî birlik ve bütünlüğümüzün temel unsurlarından biri olduğunu benimsemeleri,
- 2- Duygu, düşünce ve hayallerini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmeleri,
- 3- Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmaları,
- 4- Anlama, sıralama, ilişki kurma, sınıflama, sorgulama, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma, yorumlama ve değerlendirme becerilerini geliştirmeleri,
- 5- Seviyesine uygun eserleri okuma; bilim, kültür ve sanat etkinliklerini seçme, dinleme, izleme alışkanlığı ve zevki kazanmaları,
- 6- Okuduğu, dinlediği ve izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmaları; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmeleri,
- 7- Yapıcı, yaratıcı, akılcı, eleştirel ve doğru düşünme yollarını öğrenmeleri, bunları bir alışkanlık hâline getirmeleri,
- 8- Bilgiye ulaşmada kitle iletişim araçlarından yararlanmaları, bu araçlardan gelen mesajlara karşı eleştirel bakış açısı kazanmaları ve seçici olmaları,
- 9- Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları,
- 10- Hoşgörülü, insan haklarına saygılı, yurt ve dünya sorunlarına duyarlı olmaları ve çözümler üretmeleri,
- 11- Millî, manevî ve ahlâkî değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır.” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu genel amaçların kazandırılması şüphesiz ki, toplumun bir bakıma hafızası niteliğindeki dilin ürünleri olan metinler yoluyla daha kolay ve etkili olacaktır (Y.T.D.Ö.P., 2006:4).

1.5.3. Programda Yazın Türleri

Yeni Programa (2006) Göre 6, 7 ve 8. Sınıflarda Yer Verilmesi Gereken Türler

6. Sınıfta; şiir, hikâye, anı, masal, fabl, deneme, tiyatro, mektup

7. Sınıfta; şiir, hikâye, anı, deneme, tiyatro, sohbet (söyleşi), gezi yazısı, biyografi

8. Sınıfta; şiir, hikâye, anı, makale, roman, deneme, sohbet (söyleşi), eleştiri, destan, türlerinde metinlere mutlaka yer verilecektir. Bu türler dışındaki türlerde de metinlere yer verilerek öğrencilerin farklı türden metinlerle karşılaşması sağlanmalıdır (Y.T.D.Ö.P., 2006:54).

Görüldüğü gibi masal, sadece “6.” sınıf için “kesinlikle” yer verilmesi gereken türler arasında gösterilmektedir. 7. ve 8. sınıflarda masala isteğe bağlı olarak yer verilecektir. Ancak programda, hikaye, şiir, anı, deneme gibi türlere her sınıfta mutlaka yer verilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu eksiklik, masal türünün öneminin yeterince kavranmamış olmasına bağlanabilir.

1.6.4. Programda Temalar

Tablo 1.4: Yeni Programa Göre 6, 7, ve 8. Sınıflarda Yer Verilmesi Gereken Temalar

ANA TEMA	ALT TEMALAR
Sevgi	İnsan sevgisi
	Aile sevgisi
	Vatan sevgisi
	Millet Sevgisi
	Bayrak sevgisi
	Dil sevgisi
Millî Kültür	Geleneksel sanatlarımız
	Türk büyükleri
	Türk müziği
	Zanaatlar
	Seyirlik oyunlar
	Spor
	Oyunlar
	Bayramlar

Tablo 1.4: (devamı)

Toplum Hayatı	Medeniyet
	Birey ve toplum
	Yardımlaşma
	Komşuluk ilişkileri
	Küreselleşme
	Dayanışma
	Dostluk
	Konukseverlik
Okuma Kültürü	Okuma sevgisi
	Okuma alışkanlığı
	Kitaplar
	Sürekli yayınlar
	Kütüphaneler
İletişim	İnsanlarla iletişim
	Uluslar arası iletişim
	Kültürel iletişim
	Bilgi iletişimi
	Aile iletişimi
	Öğrenci öğretmen iletişimi
	Diğer canlılarla iletişim
	Kitle iletişim araçları
	İletişim becerileri
Hak ve Özgürlükler	Bireysel haklar
	İnsan hakları
	Eğitim hakkı
	Çocuk hakları
	Hasta hakları
	Hakkını savunma
	Özgürlükler
Kişisel Gelişim	Kendini tanıma
	Kendine saygı
	Kişilik tipleri
	Empati
	Sorumluluk
	Sosyal gelişim
	Olumlu düşünme
	Meslek seçimi
	Karar verme
	Başarı
	Girişimcilik
	Öz eleştiri

Tablo 1.4: (devamı)

Bilim ve Teknoloji	İletişim araçları
	Bilgisayar
	Buluşlar
	Teknoloji ve hayat
Alışkanlıklar	Alışkanlık ve insan
	İyi alışkanlıklar
	Kötü alışkanlıklar
	Sağlıklı yaşama
	Spor
Zaman ve Mekân	Odamız
	Evimiz
	Sınıfımız
	Okulumuz
	Şehirler
	Ülkeler
	Zaman planlaması
	Geçmiş, şimdi, gelecek
	Çevremiz
Güzel Sanatlar	<i>Sinema</i>
	<i>Tiyatro</i>
	<i>Resim</i>
	<i>Müzik</i>
	<i>Fotoğraf</i>
	<i>Mimarî</i>
	<i>Heykel</i>
	<i>Dans</i>
Duygular	Umut
	Mutluluk
	Heyecan
	Korku
	Kaygı
	Üzüntü
	Yalnızlık
	Özlem
	Sitem
	Veda
	Kıskançlık
	Bağışlama
	Takdir etme
	Beğenme
	Mizah

Tablo 1.4: (devamı)

Doğa ve Evren	Mevsimler
	İklim
	Doğa olayları
	Canlılar
	Doğadaki fiziksel değişiklikler
	Doğal afetlerden korunma
	Çevrenin korunması
	Manzaralar
	Kar
	Yağmur
Doğa ve Evren	Yıldızlar
	Renkler
	Gezegenler
	Dünya
	Yeryüzü ve uzay
Kavramlar ve Çağrışımlar	Rüya, düş, hayal
	Oyun ve eğlence
	Harfler ve sayılar
	Estetik zevk
	Güzellik
	Zıtlıklar
	Önce, şimdi, sonra

- 1- Her temada farklı türlerden en az üç okuma, bir dinleme/izleme metnine/materyaline yer verilir. Dinleme metinleri öğretmen kılavuz kitabında yer almalıdır.
- 2- Seçilen konu veya temanın farklı yönlerinin ele alındığı metinler işlenir.
- 3- Dinleme/izleme metni, okuma metinlerinde ele alınan alt temalardan biriyle bağlantılı olabilir.
- 4- Her sınıfta biri zorunlu Atatürkçülük teması olmak üzere 6 ana tema ele alınır.
- 5- 6. sınıfta “Sevgi”, 7. sınıfta “Millî Kültür”, 8. sınıfta “Toplum Hayatı” zorunlu ana temalardır. Zorunlu temalar diğer sınıflarda da işlenebilir.
- 6- Ana temalar altında belirtilen alt temalar zenginleştirilebilir (Y.T.D.Ö.P., 2006:55-57).

2. MASALLARDA SOSYAL BECERİ TESPİTLERİ

Yeni Türkçe Sözlük'te “beceri” sözcüğünün üç değişik anlamı verilmektedir:

- 1- Elinden iş gelme durumu, ustalık, maharet.
- 2- Kişinin yatkınlık ve öğrenime bağlı olarak bir işi başarma ve bir işlemi amaca uygun olarak sonuçlandırma yeteneği, maharet.
- 3- Vücudun, yapılması güç alıştırmalara yatkın olması durumu (TDK, 2005:230).

İnsan sosyal bir varlık olarak yaşamının her aşamasında diğer insanlarla etkileşim halindedir. Bu etkileşimin sağlıklı olması sağlıklı bir eğitimin sağlam temellere oturtulmasıyla gerçekleşir. Bu eğitim süreci boyunca insan, içerisinde yaşamakta olduğu topluma daha kolay bir şekilde uyum sağlamasına yardımcı olacak, “kendini gerçekleştirme” hedefine ulaşmasını sağlayacak bazı sosyal becerileri kazanmalıdır.

“Yatırımların en etkilisi çocuklar için yapılan yatırımdır. Çünkü her yönden sağlıklı yetişmiş bir çocuk, gelecekte yaratıcı, üretici, çok yönlü düşünebilen, yaratıcı ve bilimsel problem çözme gücü yüksek, etkili iletişim kurabilen kendisi ve çevresiyle barış içinde yaşayabilen, gizil güçlerini en etkili bir biçimde kullanabilen, kendisini gerçekleştirmiş mutlu bir yetişkin, hak ve sorumluluklarını bilen nitelikli bir vatandaş olacaktır. Sağlıklı yetişmiş çocuk değer yaratmaya adaydır. Toplumun gelişebilmesi, sağlıklı bireylerden oluşması ile mümkündür. Sağlıksız ve nitelikli eğitimden yoksun çocuk ise, toplumun mutsuzluk kaynağıdır ve gelişmesini önleyecek en önemli faktördür.” (Senemoğlu, 2001:1).

Senemoğlu'nun da özelliklerini sıraladığı insan için nitelikli bir eğitim almanın yanında insanın hayatı ve eylemlerini sorgulama becerisine sahip olması gerekir. Bu sorgulama esnasında insanın sosyal bir varlık olarak hangi temel becerilere sahip olması gerektiği de önemli bir soru olarak karşımıza çıkar.

Mehmet Kaplan, “*Terbiyenin gayesi, insanların vücut ve ruh kabiliyet ve imkânlarını geliştirmektir. Okullar bunun için kuruludur.*” demektedir (Kaplan,

1999: 70). Kaplan'ın tarif ettiği tarzda insan yetiştirmek biz eğitimcilerin görevi ise, bizler de bu amaca ulaşmak için gerekli sosyal becerilerin eğitimini sağlamalıyız.

Özden (2005:5), sosyal becerilerin kazandırılmasında eğitim programlarına düşen görevi şu şekilde vurgulamaktadır:

“...Yirmi birinci yüzyılda eğitim programlarının öğrencilere çok yönlü, soyut, eleştirel, yaratıcı, bağımsız düşünme, problem çözme, etkili iletişim becerileri kazanma, bilgi üretme, öğrenmeyi öğrenme, kendilerini değerli hissetme, kapasitelerine güvenme ve farklılıklara değer verme gibi konularda rehberlik etmesi gerekir.”

Yeni Türkçe Dersi ğretim Programı (2006)'nda sosyal beceriler şu şekilde tarif edilmektedir:

“Temel beceriler, öğrencilerin dil becerilerindeki gelişimleriyle bağlantılı, yatay olarak bir yılın sonunda, dikey olarak da sekizinci sınıfın sonunda kazanacakları ve hayat boyu kullanacakları temel becerilerdir. Türkçe ğretim Programı içerdiği kazanımlarla bu temel becerilerin gelişmesini sağlayacaktır.” (Y.T.D..P. 2006:5).

Programda, ulaşılması beklenen temel beceriler de şu şekilde sıralanmaktadır:

SOSYAL BECERİLER

- Türkçeyi doğer, etkili ve güzel kullanma
- Eleştirel düşünme
- Yaratıcı düşünme
- İletişim
- Problem zme
- Araştırma
- Karar verme
- Bilgi teknolojilerini kullanma
- Girişimcilik(Y.T.D..P. 2006:5).

Türkçeyi Doğru, Etkili ve Güzel Kullanma Becerisi

Türkçe, Türk milletinin varlığını devam ettirmesindeki en önemli unsurlardandır. Anayasamız da Türkçeye ayrı bir önem vermektedir: “Türk Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir.” (T.C. Anayasası, 2002: 56). Bu açıdan bakıldığında en büyük sorumluluklardan biri Türk eğitim sistemine düşmektedir.

Her Türk vatandaşı, hayatının belirli bir döneminde kesinlikle eğitim sistemimizin içerisinde yer almaktadır. Her öğrencinin, eğitim hayatı boyunca öncelikle dilinin güzelliklerinin farkında olması gerekir.

“Benim anadilim bir denizdir; derinliğiyle, gözün erişemeyeceği genişliğiyle, sınırsız gücü, güzellikleriyle... Dibinde gün görmemiş inciler yatar; üstünde binbir rengin çalkantısı var.

Bu benim denizim Türk insanının içliliğinin, duyma, düşünme gücünün, dünyayı görüşünün en iyi yansıtıcısıdır; onun çektiklerini, duyduklarını, özlediklerini dile getirir.” (Aksan, 1999: 9).

Bir insanın, Aksan’ın da işaret ettiği bu güzelliklerin farkına varması, ancak ana dilini doğru, etkili ve güzel kullanmayı öğrenmesiyle olabilir.

Görülen eğitimin her aşamasında, sadece Türkçe dersinde değil, her derste Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma becerisinin geliştirilmesi gerekir.

Yeni programda bu sosyal beceriye önemli bir yer verilmiş ve bu beceri şu alt temalara ayrılmıştır:

Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma becerisi; okuduğunu, dinlediğini, gördüğünü, doğru, tam ve hızlı olarak anlayabilme; duygu, düşünce, hayal ve isteklerini açık ve anlaşılır bir şekilde eksiksiz ifade edebilme, Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurma, zengin bir söz varlığına sahip olma ve estetik bir bakış açısı kazanma gibi alt becerileri içerir (MEB, 2005:21-22).

Eleştirel Düşünme Becerisi

Yeni Türkçe Sözlük'te “düşünme” sözcüğünün üç değişik anlamı verilmektedir:

- 1- Düşünmek durumu, tefekkür.
- 2- *fel.* Duyum ve izlenimlerden, tasarımlardan ayrı olarak aklın bağımsız ve kendine özgü durumu.
- 3- *fel.* Karşılaştırmalar yapma, ayırma, birleştirme, bağlantıları ve biçimleri kavrama yetisi (TDK, 2005:592).

Bu tanımlardan hareketle düşünmenin “çok yönlü” bir yeti olduğunu söyleyebiliriz.

Presseisen'e göre düşünme, sahip olunan bilgiler çerçevesinde gerçekleşen bilişsel bir süreç ve mantıksal bir aktivitedir (Akt. Kan, 2006:55). Bu mantıksal aktivite ancak eleştirel bir nitelik kazandığında etkili olabilir.

Bilgi, ancak eleştirel düşünce ile gelişebilir. Bilginin nitelik ve niceliğinin artırılması çabası yeni değildir. Lipmann'a göre eleştirel düşünme, insanlık tarihi kadar eski ve bilginin niteliğini ve niceliğini artırmak için gösterilen çabaların paralelinde düşünmenin niteliğini ve niceliğini arttırmak ve geliştirmek için gösterilen bilinçli çabadır (Lipmann, 2004: 206-212).

Paul ve Elder, eleştirel düşünmeye ilişkin evrensel ve spesifik (çok özel, özellikli) özellikleri şu şekilde sıralamaktadır:

Berraklık: Olay, konu ya da duruma ilişkin açık, anlaşılır bilgiye sahip olmadır.

Doğruluk: Düşünmenin gerçekleşmesi için berraklık kadar durumun doğruluğu da önemlidir, eldeki bilginin doğru olup olmamasıdır.

Doğrulukta kesinlik: üzerinde düşünülecek konuya ilişkin daha fazla detay ve spesifik özelliğin öğrenilmesidir.

İlişki: Zihindeki sorularla konuya ilişkin bilgilerin bağlantısının kurulmasıdır.

Derinlik: Konunun karmaşıklığına hâkim olma ve konuda derinleşmedir.

Kesinlik: Farklı bakış açıları, farklı düşünme tarzları hatta daha tutucu bakış açısıyla problem, konu ya da olayın daha geniş bir zeminde değerlendirilmesidir.

Mantık: Ulaşılan farklı düşüncelerin kombine bir şekilde birbirlerini desteklemeleri ve mantıklı sonuçlara ulaşmadır (Akt. Kan, 2006:).

Edebiyatımızda da, genel anlamdaki eleştirini bir kolu olan edebi eleştiri gelişmiştir. Nurullah Ataç, bir eleştirmecinin ne yapması gerektiğini söylerken aynı zamanda eleştirel düşünmenin nasıl olması gerektiğine yönelik olarak da bir fikir vermektedir:

“Ne yapmalı eleştirmeci? Duygularını yenmesini bilmeli, kendi düşüncelerinin, yargılarının kaynaklarını da araştırmalı, hangilerinin duygular etkisinde olduğunu bulmasını bilmeli.” (Akt.Özçelebi, 2006:18).

Yeni Türkçe Dersi Öğretim Programı da her açıdan eleştirel düşünmenin geliştirilmesine büyük bir önem vermektedir. Programda eleştirel düşünme becerisi tanımlanarak çeşitli alt beceriler belirtilmiştir:

“Eleştirel düşünme; kuşku temelli sorgulayıcı bir yaklaşımla konulara bakma, yorum yapma ve karar verme becerisidir. Sebep-sonuç ilişkilerini bulma, ayrıntılarda benzerlik ve farklılıkları yakalama, çeşitli kriterleri kullanarak sıralama yapma, verilen bilgilerin kabul edilebilirliğini, geçerliliğini belirleme, analiz etme, değerlendirme, anlamlandırma, çıkarımda bulunma gibi alt becerileri içerir.” (MEB, 2005:20).

Yaratıcı Düşünme Becerisi

Yeni Türkçe Sözlük’te “yaratıcılık” sözcüğünün iki değişik anlamı verilmektedir:

- 1- Yaratma yeteneği.
- 2- *Psikol.* Her bireyde var olduğu kabul edilen, bir şeyi yaratmaya iten farazi yatkınlık (TDK, 2005:2134).

Her bireyde var olduğu kabul edilen yaratıcılığın geliştirilmesi için etkili çalışmalar yapılmalıdır. Yaratıcılık sadece bir alanda değil her alanda kendisini göstermektedir.

San'a göre yaratıcılık, tüm duygusal ve zihinsel etkinliklerde, her türlü çalışma ve uğraşın içinde var olan, insan yaşamının ve gelişiminin tüm yönlerinin temelini meydana getiren bir yetidir (Akt. Kan, 2006:58).

Yaratıcı bireylerdeki ortak özellikler şu şekilde sıralanabilir:

- 1- *Risk alma*: Hata yapmaktan, farklı düşünmekten ve kaybetmekten korkmazlar.
- 2- *Özgür düşünme*: Düşüncelerle oynarlar.
- 3- *Yüksek enerjili olma*: Fiziksel ve duygusal enerjileri yüksektir.
- 4- *Mizahı kullanma*: Düşüncelerin mizahi tarafını yakalayabilirler. Şaka yapmaktan hoşlanırlar.
- 5- *Hayalci ve maceracı olma*: Hayal kurmaktan ve yeni yerleri keşfetmekten keyif duyarlar.
- 6- *Yalnızlık*: Bağımsız olmayı ve kendi başlarına kalmayı severler.
- 7- *Etkinlik*: Fikir ürettiklerinde tam anlamıyla bir etkinliğin içine girerler.
- 8- *Belirsizlikten hoşlanma*: Olayları siyah-beyaz diye değerlendirmezler, belirsizlik düşünmek ve fikir üretmek demektir (Selçuk ve Güner, 2004:30).

Yeni Türkçe Dersi öğretim Programında yaratıcı düşünmenin kapsamı şu şekilde anlatılmaktadır:

“Yaratıcı düşünme becerisi; öğrencilerin bir temel fikri ve ürünü değiştirme, birleştirme yeniden farklı ortamlarda kullanma ya da tamamen kendi düşüncelerinden yola çıkarak yeni ve farklı ürünler ve bilgiler üretme, olaylara farklı bakabilme, küçük çaplı da olsa bazı buluşlar yapabilmeyi kapsar.” (MEB, 2005:20).

Ayrıca yaratıcı düşünme; ayrıntılı fikirler geliştirme ve zenginleştirme, sorunlara ve benzersiz ve kendine özel çözümler bulma, fikirler ve çözümler ortaya çıkarma; bir fikre, ürüne çok farklı açılardan bakma, bütünsel bakma alt becerileri içerir (MEB, 2005:20).

İletişim Becerisi

Yeni Türkçe Sözlük'te "iletişim" sözcüğünün iki değişik anlamı verilmektedir:

- 1- Duygu, düşünce ve bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, iletişim.
- 2- *tek.* Telefon, telgraf, televizyon, radyo vb. araçlardan yararlanarak yürütülen bilgi alışverişi, bildirişim, haberleşme, muhabere, iletişim (TDK, 2005:954).

İnsanlar, sosyal birer varlık olarak duygu, düşünce ve bilgilerini birbirlerine aktarma ihtiyacı hissederler. Bu, toplumsallaşmanın gereklerindendir. Kendisini oluşturan insanlar arasında sağlıklı bir iletişim bulunmayan toplumlar düzeni sağlayamazlar. Ancak, iletişimin gerçekleşebilmesi için insanlar arasında yaşam ve dil ortaklığının bulunması gerekir. Özdemir (2005:31), bu durumu şu şekilde açıklamaktadır:

"İşte vericinin sunduğu bildirimin alıcıda belirli bir yankı uyandırması, alıcıyla verici arasında yaşam ve dil ortaklığının bulunması, bu alanların kesişmesi gerekir. Böyle ortaklık ve kesişme yoksa, bildirim amacına ulaşmaz, iletişim gerçekleşmez."

İletişim becerisi, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma becerisiyle çok yakından ilgilidir. Sağır (2002:2), dil ile iletişim arasındaki ilişkiyi şu şekilde açıklamaktadır:

"Kişinin iletişim yeteneğini; büyük ölçüde, onun, iletişim aracı olan dili kullanabilme becerisi belirler. Bu yüzden, herhangi bir niyetin açığa vurulmasına, dolayısıyla bir zihinden bir başka zihne aktarılmasına yarayan bir işaret sistemi olan dil, en önemli iletişim aracıdır. Dille iletişimde, iletişimin bir yönünü anlatma, öbür yönünü ise anlama oluşturur."

Yeni programda iletişim becerisinin kapsamı şu şekilde açıklanmaktadır: “İletişim becerisi; konuşma, dinleme, okuma, yazma gibi sözel ve vücut dili işaret dili gibi sözel olmayan iletişim becerilerini etkili ve bulunduğu ortama uygun olarak kullanmayı kapsar.” (MEB, 2005:20).

Ayrıca yeni programda, iletişim sosyal becerisinin içerdiği şu alt becerilere yer verilmiştir:

“Bulunduğu ortama uygun olarak kullanması gereken konuşma üslûbunu belirleme, uygun şekilde hitap etme, vücut dilini gerektiği yerde gerektiği ölçüde kullanma, aktif olarak dinleme, söz hakkı verme, grup içerisinde etkin bir şekilde arkadaşlarıyla etkileşim içerisinde olma, okurken etkin ve hızlı bir şekilde okuma, okuduğunu anlama ve eleştirme, yazarken ve konuşurken hedef kitleye uygun üslûp kullanma, kendi ve başkalarının yazdıklarını eleştirme gibi alt becerileri içerir.” (MEB, 2005:20).

Araştırma-Sorgulama Becerisi

Yeni Türkçe Sözlük’te “araştırma” sözcüğünün iki değişik anlamı verilmektedir:

- 1- Araştırmak işi, taharri.
- 2- Bilim ve sanatla ilgili olarak yapılan yöntemli çalışma (TDK, 2005:115).

Karasar (2006:45), araştırmanın önemini şu şekilde ifade etmektedir: “Araştırma, kişi ve toplum hayatının can damarıdır. Anayasa ve eğitim yasalarında, kalkınma planlarında, hükümet programları ile öteki birçok belge ve beyanlarda böyle bir inancın ‘yansıtıldığı’ kolayca görülebilir.”

Yeni programda en çok üzerinde durulan konulardan birisi de öğrenci merkezli olmaktır. Tüm öğrenme kuramları, öğrenmede, bireyin doğrudan ilgili olması, aktif olması noktasında birleşmektedirler. Bu durum, J. Dewey’nin de söylediği ‘yaparak öğrenme’ ilkesinde özetlenebilmektedir. (Karasar, 2006:45) burada belirtilen

“yaparak öğrenme” ilkesinin hayata geçirilmesinde “araştırma” etkinlikleri çok önemli bir yere sahiptir.

Yeni programda araştırma becerisinin kapsamı şu şekilde açıklanmaktadır:

“Araştırma becerisi; doğru ve anlamlı sorular sorarak problemi fark etme ve kavrama, problemi çözmek amacıyla neyi ve nasıl yapması ile ilgili araştırma plânlaması yapma, sonuçları tahmin etme, çıkabilecek sorunları göz önüne alma, sonucu test etme ve fikirleri geliştirmeyi kapsar.” (MEB, 2005:20).

Uygun bir araştırma anlayışına dayalı olarak geliştirilebilecek olan bilimsel tutum ve davranışlara çeşitli örnekler verilebilir:

- 1- *Açık fikirli olmak:* Kişinin kendi kendisine ve dışarıya karşı dürüst olması, samimi olması; olaylara çok yönlü bakılabilmesi; kararlarını, yeni kanıtlar bulunduğu anda yeniden gözden geçirebilmesi ve gerektiğinde değiştirebilmesi vb.
- 2- *Karşı görüşlerde mantık arayabilmek:* Her karşı görüşte bile bir mantık (doğru olanı) arayabilmesi; en doğruyu kendisinin bildiği saplantısından kurtulması.
- 3- *Kuşkucu olmak:* Eleştirici bir gözle bakmak, dinlemek, değerlendirmek; tartışmalarda kanıt istemek; çok yönlü kontrol uygulayabilmek; olgusal gerçekler ile kişisel görüş ayrımına duyarlı olmak vb.
- 4- *Düşünce ve gözlemlerinde bağımsız kalabilmek:* Tüm çabalarını, gerçeği aramaya, doğruyu bulup söylemeye yöneltmek; gerçeği değiştirmek ya da görmeme uğruna kimseden etkilenmemek vb.
- 5- *Kanıt için kararı erteleyebilmek:* Yeterli kanıt bilgi olmadan karar vermemek, verince de sınırlılıklarını bilmek.
- 6- *Ölçütlü düşünebilip karar verebilmek:* Tüm değerlendirmelerini belli ölçütlere göre yapmak.
- 7- *Çalışmalarında sebatlı ve özenli olmak:* Gerçeği aramanın kolay olmadığını bilerek, küçük güçlüklerden yılmamak; çalışmalarında düzenli olmak ve her ayrıntıya özen göstermek vb.

8- *Bağıntılı düşünebilmek*: Olaylar arasında bağıntılar ve özellikle nedensel bağıntılar arayabilmek ve bunları değerlendirebilmek.

9- *Yanılabileceğini düşünerek mütevazı olmak ve yargılarında olasılığa yer vermek*: Mutlak bilgiye eriştiğini düşünmekten çok, gerçeğe yaklaşmış ve hatta tamamen yanılmış olabileceğini düşünebilmek; toleranslı olmaktır (Karasar, 2006:48).

Yeni programda, “araştırma” sosyal becerisinin içerdiği alt beceriler şu şekilde sıralanmaktadır:

“Anlamlı tahminde bulunma, uygun araştırma ortamına karar verme, araştırmada ne tip ve ne kadar delil toplaması gerektiğine karar verme, bilimsel yaklaşımı kullanarak araştırmayı plânlama, nasıl gözlem ve kıyas yapacağını belirleme, araç gereç kullanma, doğru ve hassas ölçümler yapabilme, sonuçları sunma yollarını belirleme, sonuçların tekrar incelenmesi gerekip gerekmediğine karar verme, bulunanlarla asıl fikrin bağlantısını kurma, bulunanları uygun bir dille ifade etme, verileri ortaya koyma, sonucu destekleyici verilerin yeterliliğine karar verme, bulunanların ilk beklentileri karşılayıp karşılamadığına karar verme gibi alt becerileri içerir.” (MEB, 2005:21).

Problem Çözme Becerisi

İnsan, yaşamı boyunca birçok sorunla karşılaşır. Yeni programa göre problem çözme becerisi; öğrencinin yaşamında karşısına çıkacak problemleri çözmek için gerekli olan beceriyi kapsar (MEB, 2005:21).

Problem çözme becerisi, araştırma, karar verme ve girişimcilik sosyal becerileriyle de yakından ilgilidir. Bu durum, Karasar (2006:3) tarafından şu şekilde açıklanmaktadır:

“İnsanlar, sürekli olarak, kendilerini ve çevrelerini aydınlatma, tanıma, olay ve oluşumları açıklama ve karşılaştıkları problemlere güvenilir çözümler arama uğraşı içindedirler. Her problem çözümü, belli kararlar alınmasını; her karar belli ‘bilgiler’in elde edilmesini gerektirir. Problemlere güvenilir çözümlerin

bulunabilmesi, her şeyden önce ‘doğru’ kararların alınabilmesine; ‘doğru’ kararların alınabilmesi ise ‘doğru’ bilgilerin kullanılabilmesine bağlıdır.”

Buradan da anlaşılacağı üzere, problem çözme becerisine sahip insanlar, araştırma becerisine sahip, doğru ve etkili kararlar verebilen, girişimci bireyler olmalıdır.

Carey, problem çözme basamaklarını şu şekilde sıralamaktadır:

- 1- Problemin hissedilmesi
- 2- Problemin tanımlanması
- 3- Olası çözüm yollarının önerilmesi
- 4- Olası çözüm yollarının analizi ve en iyisinin seçimi
- 5- Seçilen çözüm yolunun uygulanması
- 6- Problemin çözülüp çözülmeceğinin izlenmesi
- 7- Problemin çözülmesi, sürecin sona ermesi
- 8- Problemin çözilememesi ve döngünün tekrar etmesi(Bu durumda dördüncü basamaktan tekrar döngü devam eder.) (Akt. Kan, 2006:65).

Programda, problem çözme sosyal becerisinin alt becerileri ise şöyle sıralanmaktadır:

“...Problemin anlaşılması, gerekirse alt basamakların ya da problemin köklerinin bulunması, problemi uygun şekilde çözmek için plânlama yapma, işlemler sırasında çalışmaların gözlenmesi, gerektiğinde stratejilerin ve plânların değiştirilmesi, yöntemlerin sınanması, çözüm aşamasında elde edilen veri ve bilgilerin değerlendirilmesi, çözüme ulaşılnca çözümün anlamlılığının ve işe yararlılığının değerlendirilmesini ve yeni problemleri fark etmesini içeririr (MEB, 2005:21).

Girişimcilik Becerisi

Yeni Türkçe Sözlük'te “girişimci” sözcüğü, iki değişik şekilde tanımlanmaktadır:

- 1- Üretim için bir işe girişen, kalkışan kimse, müteşebbis.
- 2- Ticaret, endüstri vb. alanlarda sermaye koyarak girişimde bulunan kimse, müteşebbis (TDK, 2005:763).

Girişimcilik, toplumsal yaşamda çok çeşitli alanlarda gereklidir. Bu durum, programda şu şekilde açıklanmaktadır:

“Girişimcilik; sosyal ilişkilerde, iletişimde, iş dünyasında ve benzeri alanlarda gerekli ve etkili davranışları uygun bir şekilde ve uygun zamanda ortaya koymak veya talep görebilecek bir ürünü veya hizmeti daha iyi üretebilmek ya da pazarlayabilmek amacıyla yeni bir sistem kurmak için gerekli olan becerilerdir.” (MEB, 2005:21).

Yukarıdaki alanlara bakıldığında hem kişi açısından hem de içerisinde yaşadığı toplum açısından girişimcilik vazgeçilmez bir sosyal beceri olma özelliği göstermektedir.

Iredale ve Motsa, girişimcilik becerilerini; problem çözme, yaratıcılık, ikna etme, plan yapma, doğru karar verme, kendine güven duyma, özerk olma, kendine yetebilme, başarıya yönelme, çok yönlü olma, becerikli ve dinamik olma şeklinde sıralarken girişimci davranışların şunları kapsadığını belirtmektedir:

- 1- Kendi inisiyatifinde bağımsız hareket etme
- 2- Amaca ulaşmak için aktif olmak
- 3- İtirazlara karşılık verebilme esnekliği
- 4- Belirsizliklerle uğraşmak ve bu durumdan keyif almak
- 5- Risk almak
- 6- Problemlere yaratıcı çözümler sunmak

- 7- Zıtlıkları aramak/belirlemek
- 8- Yapabileceklerini vaat etmek
- 9- Başkalarını ikna etmek (Akt. Kan, 2006: 70).

Programda girişimcilik sosyal becerisinin şu alt becerileri belirtilmiştir:

“Girişimcilik; empati kurma, insan ilişkilerinde uyumlu davranışları gösterebilme, plan yapma, planlarını uygulayabilme, risk alma; herhangi bir alanda ihtiyaç duyulabilecek bir ürünün gerekliliğini sezme, ürünü planlama, üretme, pazar araştırması yapma, pazarlayabilme gibi alt becerileri içerir.” (MEB, 2005:21) .

Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi

Bilgi Teknolojilerini kullanma becerisi; bilginin araştırılması, bulunması, işlenmesi, sunulması ve değerlendirilmesinde teknolojiyi kullanabilme becerilerini kapsar. Bilgi teknolojilerini yerinde kullanma konusunda doğru karar verme, bilgi teknolojilerini kullanırken plânlama yapma, bu teknolojilerin kullanılması için gerekli becerilere sahip olma, bu kaynaklardan bilgiye ulaşma, taranan bilgilerin işe yararlılığını sezme ve ayırma, ayrılan bilgileri analiz etme, işe yarayanları seçme, seçilen bilgileri değerlendirme, sonuca varma, sonucu uygun formda sunma ve yeni alanlarda kullanma alt becerilerini içerir (MEB, 2005:21).

Bilgi Teknolojilerini kullanma becerisi, bizim asıl üzerinde çalıştığımız malzememiz olan masallarla doğrudan ilişkili olmadığı için, bu beceri üzerinde ayrıntılı açıklama yapılmamıştır.

Yukarıda sıralanan sosyal becerilerin öğrenciye kazandırılmasının en güzel yolu da, Türkçenin en temel eğitim araçlarından olan metinlerden geçer. Sosyal beceriler, Türkçe dersinde kullanılan temalara uygun metinler yardımıyla, hedef kitlemize çok etkili bir şekilde verilebilir.

Çalışmanın bu bölümünde, Türk kültürünün bir ürünü olarak, yıllarca toplumun yaşayış tarzıyla ve deneyimleriyle şekillenen masallardan seçilen örnekler, öğrenciye kazandırılması hedeflenen sosyal beceriler açısından incelenecektir.

2.1. Ayşe Kız ile Fatma Kız Masalında Sosyal Beceri Tespitleri

(Isparta, Selahattin Sağdaş, Yaş 70, Elektrikçi Büyüklerinden)

Bir varmış bir yokmuş. Deve tellal iken pire berber iken, ben babamın beşiğini tıngır mıngır salları iken, iki komşu aile varmış. Bu ailelerin birer de kızları varmış. Birinin adı Ayşe ötekininki ise Fatma'yı. Fatmalar Ayşeler'i hiç çekemezlermiş. Ayşeler yoksul ama, iyi kalpli insanlarmış. Yoksulluklarına bir çare bulmak isteyen Ayşe evden ayrılıp yollara düşmüş. Az gitmiş uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş derken bir armut ağacına rastlamış. Ağaç Ayşe'ye nereye gittiğini sorunca o da çalışmaya demiş. Bunun üzerine ağaç, “Şu dallarımı budayıp toprağına çapala, bir gün olur armudumu yersin.” demiş. Kız da söyleneni yapıp yine yoluna devam etmiş...

Az gitmiş uz gitmiş, her yanı kırık dökük bir çeşmeye rastlamış. Çeşme de ona “Beni temizle tamir et, gün gelir soğuk suyumdan içersin.” deyince, Ayşe onun söylediğini de yapmış ve yine yürüyüp gitmiş. Derken, her tarafı küllerle kaplı bir fırın görmüş ve isteğı üzerine onu da temizlemiş. Bundan sonra yolu üzerine çıkan bakımsız bir kuzuyla, hasta bir ata da yardım ettikten sonra, çok yorulan Ayşe kız bir ağacın altında uyuya kalmış. Bir zaman sonra, bir at kişnemesiyle uyanmış ki bir de ne görsün, daha önce yardım ettiğı at gayet sağlıklı bir halde ve sırtında da altın dolu bir heybeyle karşısında durmuyor mu? Kız şaşkınlıkla ona bakarken at, “Hani sen bana yardım etmiştin ya, ben de şimdi seni evine götüreceğim, haydi bin sırtıma.” demiş. Ata binen Ayşe sevinç içinde evin yolunu tutmuş. Derken birden çok üşümeye başladığı bir anda, elinde sıcacık bir kazak tutan kuzu karşısına çıkmış ve ona, “ Ayşe kız sen bana yardım ettin, ben de sana yünlerimden bir kazak yaptım, al giy de üşüme.” demiş. Kazağı giyen kız biraz sonra da çok acıktığını hissettiğı bir sırada, etrafa nefis çörek kokuları saçan fırınla karşılaşmış. Fırın da ona “Sen bana yardım etmiştin, al şimdi istediğın kadar çöreklerimden ye.” demiş. Ayşe sevinçle biraz fazla çörek yiyince, bu kez de çok susamış. Tam o anda daha önce temizleyip onardığı çeşme, ona buz gibi suyundan ikram etmiş. Mutluluk içinde yoluna devam eden Ayşe bu kez de dibinde bir sepet armut duran armut ağacına rastlamış. Ağaç ona “Sen bana yardım etmiştin, şimdi de ben sana armutlarımdan armağan veriyorum, al bu sepeti evine götür.” demiş. Sonunda Ayşe evine ulaşmış. Onun

geldiğini gören çil horoz “Ayşe kız geliyooor, bir ata binmiş geliyooor, üürüüü... Atın heybesi de altınla dolu üürüüü”, diye bağırmaya başlamış. Bunu duyan annesi çok sevinmiş ve koşup kızını kucaklamış.

Bu olanları gören kıskanç komşuları ise “Ne olacak onun yaptığını benim kızım da yapar.” diyerek hemen Fatma’yı yola çıkarmış. Az giden uz giden Fatma da yolda armut ağacına rastlamış. Ağaç “ Fatma kız beni budar mısın?” deyince de “ Hadi ordan, ben bir evin bir kızıyım, elimi sıcak sudan soğuk suya sokmam, işim yok da sana mı bakacağım?” demiş ve söylenerek oradan uzaklaşmış. Giderken de Ayşe’nin geçtiği yollardan geçerek, karşısına çıkan her şeyi bu sözlerle azarlamış. En sonunda atı da tersleyip ağacın altında uyuya kalmış.

Biraz sonra da atın kişnemesiyle uyanmış. At ona “ Hadi Fatma kız, sen bana bakmadın ama, ben yine de seni evine götüreceğim, bin sırtıma.” demiş. Meğer atın sırtındaki heybe bu sefer yılanlarla çıyanlarla doluymuş. Ata binen kız yola çıkmış. Çıkmış çıkmasına ama biraz sonra üşümeye başlamış. Karşısına çıkan kuzu “Üşü Fatma kız üşü, sen aban yardım etmediğin için ben de sana kazak vermiyorum.” demiş. Öfkeyle yol alan kız biraz sonra da acıkmış ama karşısına çıkan fırıncı bir tane bile çörek vermeyeceğini söylemiş. Daha ilerdeki çeşme de susayan kıza suyundan vermemiş. Kız aç susuz perişan bir halde giderken, dibinde bir sepet dolusu armut duran ağaca rastlamış ve hemen uzanıp onu almak istemiş. İstemesiyle de ağacın, sepeti kızın başından aşağıya boşaltması bir olmuş. Bunun üzerine daha çok üzülen kız sonunda evine ulaşmış. Onu gören horoz “Fatma kız geliyooor, atın üstünde geliyooor, üürüüü, atın heybesi yılanlarla çıyanlarla dolu üürüüü...” diye bağırmaya başlamış. Bunu duyan annesi koşup Fatma’yı kucaklamış ve heybesini boşaltmış, boşaltmasıyla da ortaya dağılan yılanların çıyanların ana kızı sokup öldürmeleri bir olmuş.

İşte böyle, “Emeksiz yemek olmaz.”

Öte yandan ise iyi kalpli, yardımsever Ayşe ile annesi ömürlerinin geri kalanını mutluluk içinde sürdürmüşler. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine...

Tablo 2.1: Ayşe Kız ile Fatma Kız Masalında Sosyal Beceri Tespitleri

Türkçeyi Doğru, Etkili ve Güzel Kullanma	“Bir varmış bir yokmuş. Deve tellal iken pire berber iken, ben babamın beşiğini tıngır mıngır salları iken, iki komşu aile varmış...” “Az gitmiş uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş derken bir armut ağacına rastlamış...” “Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine...” “Emeksiz yemek olmaz.” <i>(Masalın değişik bölümlerinde kullanılan bu tekerleme ve atasözü gibi kalıplaşmış sözlerden yararlanarak “Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma” ve “iletişim” sosyal becerilerine yönelik çalışmalar yapılabilir. Ayrıca “Emeksiz yemek olmaz.” atasözünden hareketle “girişimcilik”, “meslek seçimi” gibi alt temalara geçiş yapılabilir.)</i>
Eleştirel Düşünme	“Fatmalar Ayşeler’i hiç çekemezlermiş. Ayşeler yoksul ama, iyi kalpli insanlarmış.” <i>(“Fatmaların tavrını nasıl değerlendiriyorsunuz?” gibi bir soruyla “eleştirel düşünme” sosyal becerisi için yönlendirme yapılabilir.)</i>
Girişimcilik	“Ayşe kızın karşılaştığı “ağaç, çeşme, fırın, kuzu ve at”la ilgili yaptıkları, gerçek hayatta hangi mesleklere ait işlemlerdir?” <i>(Bu sorudan hareketle bahçıvanlık, inşaatçılık, fırıncılık, çobanlık, çiftçilik ve veterinerlik gibi meslekler üzerinde araştırmalar yapıp “girişimcilik” sosyal becerisine yönelik çalışmalar yapılabilir.)</i> “Ağaç Ayşe’ye nereye gittiğini sorunca o da çalışmaya demiş. Bunun üzerine ağaç, “Şu dallarımı budayıp toprağına çapala, bir gün olur armudumu yersin.” demiş. Kız da söyleneni yapıp yine yoluna devam etmiş...” <i>(Bu bölümdeki ağacın dallarını budayıp toprağına çapalama işlemine dikkat çekilir. Bu işlemlerin hangi meslek dalında daha çok kullanıldığı ve bu işlemlerin faydası hakkında araştırmalar yapılarak “girişimcilik” sosyal becerisine yönelik çalışmalar yapılabilir.)</i> “Yoksulluklarına bir çare bulmak isteyen Ayşe evden ayrılp yollara düşmüş...” <i>(Burada, Ayşe’nin yoksulluğa çare bulmak için bir şeyler yapmayı düşünmesiyle ilgili bazı sorular sorularak “girişimcilik” sosyal becerisine yönelik yorumlar yaptırılabilir.)</i>
Karar Verme	“Yoksulluklarına bir çare bulmak isteyen Ayşe evden ayrılp yollara düşmüş. Az gitmiş uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş derken bir armut ağacına rastlamış.” <i>(Burada, Ayşe’nin evden ayrılmaya karar verme aşamasında neler düşünmüş olabileceği ve bu zor kararı nasıl almış olabileceği hususlarında beyin fırtınası yapılarak “karar verme” sosyal becerisi üzerinde çalışmalar yapılabilir.)</i> “Bunu duyan annesi koşup Fatma’yı kucaklamış ve heybesini boşaltmış, boşaltmasıyla da ortaya dağılan yılanların çıyanların ana kızı sokup öldürmeleri bir olmuş. İşte böyle, ‘Emeksiz yemek olmaz.’” <i>(Masal anlatıcısının atasözünde ulaştığı karara nasıl ulaştığıyla ilgili sorular sorularak ve tartışma ortamı oluşturularak “karar verme” sosyal becerisine yönelik çalışmalar yapılabilir.)</i>
Araştırma	“Ayşe ve Fatma’nın başlarına gelenlerin nedenleri nelerdir?” gibi bir soruyla öğrenciler araştırmaya yönlendirilebilir. “Çeşme de ona “Beni temizle tamir et, gün gelir soğuk suyumdan içersin.” deyince, Ayşe onun söylediğini de yapmış ve yine yürüyüp gitmiş. Derken, her tarafı küllerle kaplı bir fırın görmüş ve isteği üzerine onu da temizlemiş. Bundan sonra yolu üzerine çıkan bakımsız bir kuzuyla, hasta bir ata da yardım ettikten sonra, çok yorulan Ayşe kız bir ağacın altında uyuya kalmış.” <i>(Bu bölümlerden hareketle çeşitli sorular sorularak “araştırma” sosyal becerisine ve diğer becerilere yönelik çalışmalar yapılabilir.)</i>

Tablo 2.1: (devamı)

İletişim	“Yoksulluklarına bir çare bulmak isteyen Ayşe evden ayrılıp yollara düşmüş. Az gitmiş uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş derken bir armut ağacına rastlamış. Ağaç Ayşe’ye nereye gittiğini sorunca o da çalışmaya demiş. Bunun üzerine ağaç, “Şu dallarımı budayıp toprağıma çapala, bir gün olur armudumu yersin.” demiş. Kız da söyleneni yapıp yine yoluna devam etmiş...” (Bu bölümde Ayşe’nin armut ağacıyla kurduğu iletişime dikkat çekilerek “iletişim” sosyal becerisine yönelik çalışmalar yapılabilir.) “Çeşme de ona “Beni temizle tamir et, gün gelir soğuk suyumdan içersin.” deyince, Ayşe onun söylediğini de yapmış ve yine yürüyüp gitmiş. Derken, her tarafı küllerle kaplı bir fırın görmüş ve isteği üzerine onu da temizlemiş. Bundan sonra yolu üzerine çıkan bakımsız bir kuzuyla, hasta bir ata da yardım ettikten sonra, çok yorulan Ayşe kız bir ağacın altında uyuya kalmış.” (“Ayşe kız istese çeşmeyle, fırınla, kuzuyla ve atla iletişime girmeyebilirdi. Bunlarla iletişime girmesi ona neler kazandırdı?” sorusuyla “iletişim” sosyal becerisinin önemine dikkat çekilebilir.) “Bunu duyan annesi çok sevinmiş ve koşup kızını kucaklamış.” (Annenin kızını kucaklamasından hareketle “aile iletişimi” alt temasına ve “iletişim” sosyal becerisine dikkat çekilebilir.) “Az giden uz giden Fatma da yolda armut ağacına rastlamış. Ağaç “ Fatma kız beni budar mısın?” deyince de “ Hadi ordan, ben bir evin bir kızıyım, elimi sıcak sudan soğuk suya sokmam, işim yok da sana mı bakacağım?” demiş ve söylenerek oradan uzaklaşmış. Giderken de Ayşe’nin geçtiği yollardan geçerek, karşısına çıkan her şeyi bu sözlerle azarlamış. En sonunda atı da tersleyip ağacın altında uyuya kalmış. Biraz sonra da atın kişnemesiyle uyanmış. At ona ‘ Hadi Fatma kız, sen bana bakmadın ama, ben yine de seni evine götüreceğim, bin sırtıma.’ demiş. Meğer atın sırtındaki heybe bu sefer yılanlarla çıyanlarla doluymuş.” (Fatma kız ile Ayşe kızın iletişim konusundaki tavırları ve bunların farkları konusunda sorular sorularak “iletişim” sosyal becerisine dikkat çekilebilir.)
Problem Çözme	“Ayşe kız, karşılaştığı varlıkların problemlerini nasıl çözdü? Siz olsanız o varlıkların problemlerine daha farklı nasıl çözümler üretirdiniz?” (Bunun gibi sorularla “problem” çözme becerisine yönelik çalışmalar yapılabilir.) “Yoksulluklarına bir çare bulmak isteyen Ayşe evden ayrılıp yollara düşmüş...” (Burada, Ayşe’nin “yoksulluk” problemini çözmek için bir şeyler yapmayı düşünmesiyle ilgili bazı sorular sorularak “girişimcilik” ve “karar verme” sosyal beceriyle birlikte “problem çözme” sosyal becerisine de yönelik yorumlar yaptırılabilir.)

2.2. Kel Hasan ile İhtiyar Nine Masalında Sosyal Beceri Tespitleri

(Elazığ, Turabi Tekin, Yaş 53, Emekli işçi, Babasından)

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur saman içinde. Develer tellal iken pireler berber iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır salları iken, çok uzaklarda bir köyde yaşayan bir ağa ile onun da yardımcısı bir Kel Hasan varmış.

Ağa bir gün Kel Hasan'ı yanına çağırarak, ona "Git bana büyücü ihtiyar ninenin altın kaşıklarını getir." demiş. Kel Hasan da "Ağam ben onun yanına nasıl giderim. Gidersem nine beni keser yer" demiş. Demiş, ama, bunları dinleyen ağa, eğer gitmesen seni ben öldürürüm deyince, çaresiz kalan Kel Hasan gidip ninenin kapısını çalmış. Kapıyı açan ihtiyar nine, Hasan'ı görünce çok sevinmiş ve onu içeri alıp, "Hoşgeldin Kel Hasan, iyi ki geldin, benim de böylece akşam yemeğim çıktı" demiş. Bunun üzerine Kel Hasan da ona "Nine ben çok zayıfım, yesen de karnını doyurmam. Sen bana önce yağlı bir göme yap da yiyip şişmanlayayım. Beni ondan sonra yersin" demiş. Buna aklı yatan nine kalkıp göme yapmaya gidince, Kel Hasan da ortadaki bütün kabı-kacağı saklayıp, görünürde yalnızca bir kalbur bırakmış. Biraz sonra ninenin getirdiği gömeyi yemiş ve çok susadığını söyleyerek, biraz su istemiş. Evde hiç su olmadığını gören nine, ortada duran kalburu alarak, çeşmeye su getirmeye gitmiş. Saatlerce uğraştığı halde kalburu dolduramamış. Bu sırada Hasan da kaşıkları alıp kaçmış. Eve gelip de altın kaşıklarını ve Hasan'ı bulamayan nine kendi kendine dövünüp, "Vah altın kaşıklarım, vah Kel Hasan" demiş.

Öte yandan kaşıkları alıp ağaya götüreren Hasan, tam rahat bir nefes alacağı sırada, bu sefer de ağa ondan, ihtiyar ninenin kızlarından Kutıye'yi kendisine getirmesini istemiş. Bunu duyan Hasan çok telaşa kapılıp "Aman ağam etme eyleme, zaten kaşıklarını çaldım diye ihtiyar nine bana çok kızmıştır, şimdi beni görürse bu defa mutlaka yer gidemem" demiş ama ağa, "Eğer gitmezsen seni hemen öldürürüm" deyince, gitmek zorunda kalmış. Vardığında hava karanlıkmış. Kapıyı çalınca yine nine açmış ve "Yatarken ben bunu yerim" diye düşünerek, hiçbir şey söylemeden Hasan'ı içeri almış. Nine kızları Kutıye ile Sutiye'nin yataklarını yan yana, Hasan'ın yatağını ise biraz daha uzağa serip, bıçağını bilemeye gitmiş. Ninenin gittiğini gören Hasan hemen kalkıp, Sutiye'yi kendi yatağına yatırmış, kendisi de onun yerine yatmış. Biraz sonra dönen nine, Hasan sandığı kendi kızını kesip, sonra da gidip yatmış. Sabah olunca da kızlarına seslenerek, "Ben tarlaya gidiyorum, siz öğleye Hasan'ı pişirerek bana getirin," demiş. Nine gittikten sonra Kel Hasan, hemen Kutıye'yi alıp ağaya götürmüş.

Öğleye doğru gelen giden olmadığını, evin bacasından da duman çıkmadığını gören nine, merak edip eve gelmiş. Kel Hasan'la Kutıye'nin kaçtıklarını, diğer kızı Sutiye'nin de ölü olarak orada yattığını görünce kendi kendine dövünerek, "Vah altın kaşıklarım, vah Kel Hasan, vah Kutıye'm, vah Sutiye'm" demiş. Öte yandan ağa, bu sefer de Kel Hasan'dan, ihtiyar ninenin kendisini getirmesini istemiş. Hasan "Ağam onu ne yapacaksın, zaten elindekilerin hepsini aldık, getirirsem başımıza bela olur." demiş, ama ağaya söz dinletememiş. Bunun üzerine Hasan, ağadan her tarafı zilli bir elbiseyle bir sandık istemiş ve bunları alarak ninenin evine gelip damına çıkmış. Bacadan aşağı seslenerek, "Ben azrailim canını almaya geldim, haydi çabuk şu sandığa gir" demiş. Bunu duyan nine de "Ey Azrail, Kel Hasan'ı öldürmeden benim canımı alma" diye seslenmiş. Hasan hemen girmesini söyleyince de çaresiz kalıp sandığa girmiş. Hasan da sandığın ağzını kilitleyerek, onu alıp ağaya götürmüştü. Ağa sandığı alıp nineyi çıkarmak isteyince de "Aman ağam, sen bunu çıkarırsan bütün konak halkını öldürür, sakın çıkarma" demiş, ama, ağa onu dinlememiş. Hasan da "Öyleyse bana yedi demir kapılı bir oda yaptır da öyle bırak" demiş, ve hemen girip, bu yedi demir kapılı odaya saklanmış.

Ağa nineyi sandıktan çıkarınca, nine başta ağa olmak üzere bütün konak halkını öldürmüştü ve gelip yedi demir kapılı odaya dayanarak, sırasıyla bütün kapıları kırmış. Yedinci kapıyı da kırıp içeri girdiğinde, kapının arkasında duran Hasan, kılıcıyla vurup onu öldürmüştü. Nine ona seslenerek, "Bir kere daha vur" demiş, ama, Hasan "İkinci defa vurursam dirilirsin" diyerek ona bir daha vurmamış.

Bundan sonra Kutıye'yle evlenen Kel Hasan, yaşamını mutluluk içinde sürdürmüştü...

Tablo 2.2: Kel Hasan ile İhtiyar Nine Masalında Sosyal Beceri Tespitleri

Türkçeyi Doğru, Etkili ve Güzel Kullanma	"Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur saman içinde. Develer tellal iken pireler berber iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır salları iken, çok uzaklarda bir köyde yaşayan bir ağa ile onun da yardımcısı bir Kel Hasan varmış." "Vah altın kaşıklarım, vah Kel Hasan, vah Kutıye'm, vah Sutiye'm" <i>(Masalın değişik bölümlerinde kullanılan bu tekerleme ve uyaklı sözlerden yararlanarak "Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma" sosyal becerisine yönelik çalışmalar yapılabilir.</i>
--	---

Tablo 2.2: (devamı)

Eleştirel Düşünme	“Ağa bir gün Kel Hasan’ı yanına çağırarak, ona "Git bana büyücü ihtiyar ninenin altın kaşıklarını getir." demiş. Kel Hasan da "Ağam ben onun yanına nasıl giderim. Gidersem nine beni keser yer." demiş.” “Öte yandan ağa, bu sefer de Kel Hasan’dan, ihtiyar ninenin kendisini getirmesini istemiş. Hasan "Ağam onu ne yapacaksın, zaten elindekilerin hepsini aldık, getirirsem başımıza bela olur" demiş, ama ağaya söz dinletememiş.” “Ağa sandığı alıp nineyi çıkarmak isteyince de "Aman ağam, sen bunu çıkarırsan bütün konak halkını öldürür, sakın çıkarma" demiş...” (Bu bölümlerde Hasan’ın, ağanın emrine eleştirel bakmasından hareketle “eleştirel düşünme” sosyal becerisinin önemine işaret edilebilir.) “Yedinci kapıyı da kırıp içeri girdiğinde, kapının arkasında duran Hasan, kılıcıyla vurup onu öldürmüştü. Nine ona seslenerek, "Bir kere daha vur" demiş, ama, Hasan "İkinci defa vurursam dirilirsin" diyerek ona bir daha vurmamış.” (“Burada Hasan’ın, ninenin sözlerine eleştirel bakması ona neler kazandırmıştır?” gibi bir soruyla “eleştirel düşünme” sosyal becerisi üzerinde durulabilir.)
Araştırma	“Öğleye doğru gelen giden olmadığını, evin bacasından da duman çıkmadığını gören nine, merak edip eve gelmiş.” (Burada ninenin merak duygusunun onu araştırmaya yönelmesine dikkat çekilerek “araştırma” sosyal becerisinde “merak”ın önemine dikkat çekilebilir.) “Kel Hasan da ortadaki bütün kabı-kacağı saklayıp, görünürde yalnızca bir kalbur bırakmış.” Bunun sebebi ne olabilir? “Öğleye doğru gelen giden olmadığını, evin bacasından da duman çıkmadığını gören nine, merak edip eve gelmiş. Kel Hasan’la Kutie’nin kaçtıklarını, diğer kızı Sutiye’nin de ölü olarak orada yattığını görünce kendi kendine dövünerek...” (Yukarıdaki bölümlerden hareketle sorular sorularak “araştırma” ve diğer becerilere yönelik çalışmalar yapılabilir.)
Problem Çözme	“Ağa sandığı alıp nineyi çıkarmak isteyince de "Aman ağam, sen bunu çıkarırsan bütün konak halkını öldürür, sakın çıkarma" demiş, ama, ağa onu dinlemedi. Hasan da "Öyleyse bana yedi demir kapılı bir oda yaptır da öyle bırak" demiş, ve hemen girip, bu yedi demir kapılı odaya saklanmış.” (Burada problemin ne olduğu ve Hasan’ın bu problemi çözmeye yönelik hareketinin ne olduğu sorularla buldurularak “problem çözme” temel becerisine dikkat çekilebilir.) “Kapıyı açan ihtiyar nine, Hasan’ı görünce çok sevinmiş ve onu içeri alıp, ‘Hoşgeldin Kel Hasan, iyi ki geldin, benim de böylece akşam yemeğim çıktı’ demiş. Bunun üzerine Kel Hasan da ona ‘Nine ben çok zayıfım, yesen de karnımı doyurmam. Sen bana önce yağlı bir göme yap da iyiyip şişmanlayayım. Beni ondan sonra yersin’ demiş. Buna aklı yatan nine kalkıp göme yapmaya gidince, Kel Hasan da ortadaki bütün kabı-kacağı saklayıp, görünürde yalnızca bir kalbur bırakmış. Biraz sonra ninenin getirdiği gömeyi yemiş ve çok susadığını söyleyerek, biraz su istemiş. Evde hiç su olmadığını gören nine, ortada duran kalburu alarak, çeşmeye su getirmeye gitmiş. Saatlerce uğraştığı halde kalburu dolduramamış. Bu sırada Hasan da kaşıkları alıp kaçmış.” “Nine, kızları Kutie ile Sutiye’nin yataklarını yan yana, Hasan’ın yatağını ise biraz daha uzağa serip, bıçağını bilemeye gitmiş. Ninenin gittiğini gören Hasan hemen kalkıp, Sutiye’yi kendi yatağına yatırmış, kendisi de onun yerine yatmış. Biraz sonra dönen nine, Hasan sandığı kendi kızını kesip, sonra da gidip yatmış. Sabah olunca da kızlarına seslenerek, "Ben tarlaya gidiyorum, siz öğleye Hasan’ı pişirerek bana getirin," demiş. Nine gittikten sonra Kel Hasan, hemen Kutie’yi alıp ağaya götürmüştü.” (Bu bölümlerde Hasan’ın kullandığı problem çözme yöntemlerine dikkat çekilebilir.)

Tablo 2.2: (devamı)

Karar Verme	“Kel Hasan da "Ağam ben onun yanına nasıl giderim. Gidersem nine beni keser yer" demiş. Demiş, ama, bunları dinleyen ağa, eğer gitmesen seni ben öldürürüm deyince, çaresiz kalan Kel Hasan gidip ninenin kapısını çalmış.” <i>(Bu bölümde Hasan’ın, ninenin yanına gitmeye karar vermesindeki etmenler tartışmaya açılarak “karar verme” sosyal becerisi üzerinde düşünme sağlanabilir.)</i>
İletişim	“Ağa bir gün Kel Hasan’ı yanına çağırarak, ona "Git bana büyücü ihtiyar ninenin altın kaşıklarını getir." demiş. Kel Hasan da "Ağam ben onun yanına nasıl giderim. Gidersem nine beni keser yer" demiş.” <i>(Bu bölümden hareketle Ağa ile Kel Hasan arasındaki iletişime dikkat çekiler. Bu iletişimin doğru mu yanlış mı olduğu üzerinde bir tartışma açılır ve “iletişim” sosyal becerisine yönelik çalışmalar yapılabilir.)</i>
Yaratıcı Düşünme	“Kapıyı açan ihtiyar nine, Hasan’ı görünce çok sevinmiş ve onu içeri alıp, "Hoşgeldin Kel Hasan, iyi ki geldin, benim de böylece akşam yemeğim çıktı" demiş. Bunun üzerine Kel Hasan da ona "Nine ben çok zayıfım, yesen de karnını doyurmam. Sen bana önce yağlı bir göme yap da yiyip şişmanlayayım. Beni ondan sonra yersin" demiş. Buna aklı yatan nine kalkıp göme yapmaya gidince, Kel Hasan da ortadaki bütün kabı-kacağı saklayıp, görünürde yalnızca bir kalbur bırakmış. Biraz sonra ninenin getirdiği gömeyi yemiş ve çok susadığını söyleyerek, biraz su istemiş. Evde hiç su olmadığını gören nine, ortada duran kalburu alarak, çeşmeye su getirmeye gitmiş. Saatlerce uğraştığı halde kalburu dolduramamış. Bu sırada Hasan da kaşıkları alıp kaçmış.” <i>(Bu bölümde Hasan’ın yağlı göme istemesi, görünürde yalnızca bir kalbur bırakması ve su istemesinden hareketle “yaratıcı düşünme” sosyal becerisine dikkat çekilebilir.)</i> “Nine kızları Kutie ile Sutiye’nin yataklarını yan yana, Hasan’ın yatağını ise biraz daha uzağa serip, bıçağını bilemeye gitmiş. Ninenin gittiğini gören Hasan hemen kalkıp, Sutiye’yi kendi yatağına yatırmış, kendisi de onun yerine yatmış. Biraz sonra dönen nine, Hasan sandığı kendi kızını kesip, sonra da gidip yatmış. Sabah olunca da kızlarına seslenerek, "Ben tarlaya gidiyorum, siz öğleye Hasan’ı pişirerek bana getirin." demiş. Nine gittikten sonra Kel Hasan, hemen Kutie’yi alıp ağaya götürmüştü.” <i>(Bu bölümde Hasan’ın Sutiye’yi kendi yatağına yatırması “yaratıcı düşünme” sosyal becerisine örnek olarak gösterilebilir.)</i> “Bunun üzerine Hasan, ağadan her tarafı zilli bir elbiseyle bir sandık istemiş ve bunları alarak ninenin evine gelip damına çıkmış. Bacadan aşağı seslenerek, "Ben azrailim canını almaya geldim, haydi çabuk şu sandığa gir" demiş. Bunu duyan nine de "Ey Azrail, Kel Hasan’ı öldürmeden benim canımı alma" diye seslenmiş. Hasan hemen girmesini söyleyince de çaresiz kalıp sandığa girmiş. Hasan da sandığın ağzını kilitleyerek, onu alıp ağaya götürmüştü.” <i>(Bu bölümde Hasan’ın her tarafı zilli bir sandık istemesi, ninenin damına çıkması, kendini ölüm meleği olarak tanıtmaması gibi “yaratıcı düşünme” örneklerine dikkat çekilebilir.)</i> “Hasan da "Öyleyse bana yedi demir kapılı bir oda yaptır da öyle bırak" demiş, ve hemen girip, bu yedi demir kapılı odaya saklanmış.” <i>(Burada Hasan’ın yedi demir kapılı bir oda istemesi “yaratıcı düşünme”ye örnek olarak gösterilebilir.)</i>

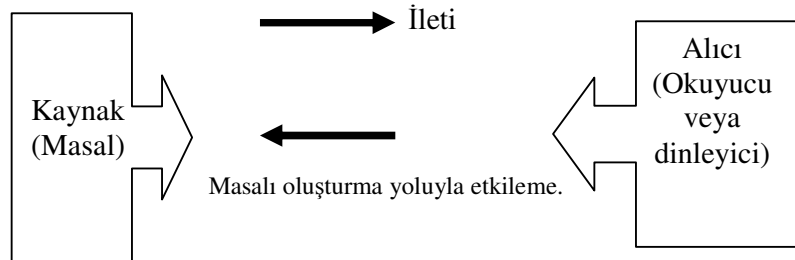
3. MASALLARDA İLETİLER(TÖRE BİLİMSEL, RUH BİLİMSEL, TOPLUM BİLİMSEL, EKONOMİK...) VE SOSYAL BECERİLER İLİŞKİSİ

“İleti” kavramı Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan Türkçe Sözlük’te “Bildirme yazısı, mesaj” şeklinde ifade edilmektedir.

Bu tanımdan iletinin temelinde “bildirme”nin olduğu görülmektedir. Eğer bu bildirme karşılıklı olursa “iletişim” olur. Yine Türkçe Sözlük’te iletişim; “Duygu düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, iletişim.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımda “...akla gelebilecek her türlü yolla...” ifadesi önemlidir. Masalları iletiyi ileten (kaynak) olarak ele aldığımızda, onların okuyucu veya dinleyiciye (alıcı) vermek istediklerini (ileti) kendine has ilgi çekici, büyü, renkli bir dünyadan yararlanarak verdiklerini görürüz.

Ancak masalın iletimi tek taraflı değildir. Onlar, iletilerini içerisinde yaşadıkları toplumdan alır ve kendine özgü yöntemlerle bu iletileri şekillendirir. Örneğin “sabır” kavramının önemini içerisinde büyülerin, rüyalara giren ak saçlı ihtiyarların, göz kamaştıran güzellikteki köşklerin olduğu olağanüstü bir kurguyla anlatır. Bu da masallardaki iletilerin dinleyici veya okuyucu tarafından daha etkili bir şekilde algılanmasını sağlar.

Şekil 3.1: Masalla Alıcı Arasındaki İleti ve Oluşturma Yoluyla Oluşan Etkileşim

Muhsine Helimoğlu Yavuz, üzerinde çalıştığı toplam 90 masalda “töre bilimsel(etik, ruh bilimsel(psikolojik), toplum bilimsel (sosyolojik), ekonomik ve öteki iletiler” adları altında toplam 517 ileti tespit etmiştir (Yavuz, 2002:37). Bu da

masalların ileti yönünden ne kadar zengin bir içeriğe sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Yeni programda belirtilen “Sosyal Beceriler”de öğrencilere hayat boyu kullanacakları becerileri kazandırmak amaçlanır. Bütün kazanımlar, eğitim-öğretim uygulamaları, gereçler bu amaç doğrultusunda ele alınır. Ana dili eğitimi ve öğretiminin en temel gereçler olan metinler, içerik olarak, bu sosyal becerileri kazandırmaya yönelik iletiler yönünden ne denli zengin olursa, eğitimin amacına ulaşması da o kadar kolay olur diyebiliriz.

Bu bölümde, ele alınan masallarda ileti tespitleri yapılacak ve bu iletilerden hareketle hangi ana ve alt temalara, hangi sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılabileceği örneklendirilecektir.

3.1. Nar Tanesi (Düzme Keloğlan)

Vaktiyle büyük bir padişah vardı. Bunun Gülsün Sultan adlı bir kızı vardı. Bu kızı başka bir padişahın oğluna istediler. Babası kızını verdi. *(Evlilik yetişkinler için önemlidir ve ebeveynler bundan mutlu olur.-* Bu ileti, “zıtlıklar”, “birey ve toplum”, “aile sevgisi” gibi alt temalarla ilişkilendirilerek; öğrenciye içerisinde yaşadığı toplumun evlilik kurumuna bakışı, evliliğin ve ailenin önemi, toplumun oluşmasında aile kurumunun görevleri, evlilik gelenekleri ve usulü gibi birçok yan iletiye geçişte de kullanılabilir. Ayrıca bu ileti, “İletişim” sosyal becerisine geçiş amaçlı olarak da kullanılabilir).

Şehzade memleketine götürmek için, Gülsün Sultan’ı altun arabasına bindirerek alayla yola çıkardı. Bir gün yolda giderken şehzade yerde bir nar tanesi gördü.

Derhal, atından aşağıya inerek nar tanesini yerden aldı, ağzına attı. Gülsün Sultan, şehzadenin bu hareketini dikkatle seyretmişti. Yerden bir nar tanesini alıp da ağzına atan bir insanın – bir şehzade olsa bile- kibar ve nazik bir adam olamayacağına hükmetti. Kendisinin böyle kaba ruhlu bir gençle beraber yaşayamayacağını anladı. *(Davul bile dengi dengine çalar.-* Toplumdaki çeşitli

statüler evlilik kararında önemli olarak görülebilmektedir ve evlilik bir kültür alış verişidir. Bu ileti, “birey ve toplum” “medeniyet”, “insanlarla iletişim” gibi temalarla ilişkilendirilerek; kişiler arasındaki iletişimin sağlıklı olması, iletişimde dikkat edilmesi gereken hususlar, insanların kişilik özelliklerinin sağlıklı bir iletişimdeki yeri gibi yan(alt) iletilere geçiş için kullanılabilir. Buradan hareketle “iletişim” sosyal becerisine geçişte bir basamak olarak kullanılabilir.)

Heman arabacısına, arabayı geri çevirmesini emretti. Yaverleri vasıtasıyla da, kendine ait bütün arabaları geri çevirtti.

Şehzade, yalnız kendi adamlarıyla elleri bomboş olarak memleketine döndü; fakat, uğradığı bu hakaret ona çok acı geldi. Bundan başka, gerçekten gönül verdiği güzel nişanlısından mahrum olmakta, kalbini ateşli bir testere gibi kemiriyordu. Şehzade, hem kendisine hakaret eden o mamur sultandan öç almak ihtirasıyla, hem de gönlünü beraber alıp götürən o güzel vücuda kavuşmak iştiahiyle yanıp tutuşuyordu. Nihayet günlerden bir gün, şehzade kararını verdi. Masallarda olduğu gibi, başına bir işkembe geçirerek, kendisini bir Keloğlan kılığına soktu. Bu şekilde, sevgilisinin memleketine gitti.

Şehzade, Gülsün Sultan’ın, öteden beri eli yordamlı bir bahçıvan aramakta olduğunu biliyordu. Keloğlan kılığında olarak saraya gitti. Kapıcıbaşıyla bahçıvanlıkta çok hünerli olduğunu, sarayda bir bahçıvana ihtiyaç varsa, kendisinin bu işi pek a’la yapabileceğini haber verdi. Sarayın kapıcıbaşı, Gülsün Sultan tarafından iyi bir bahçıvan aramaya memur edilmişti. Derhal, Keloğlan’ı Gülsün Sultan’ın huzuruna götürdü. Gülsün Sultan, güllerin her rengini, her çeşidini severdi. Keloğlan’a, “Gül yetiştirmesini bilir misin?” diye sordu. Keloğlan, “Bilmeseydim, hiç böyle bir sarayın bahçıvanlığını isteyebilir miydim?” dedi. *(İnsan kendisine güvenmeden önemli işleri üstlenmeye kalkmamalıdır. /Öğrenilen her hüner bir gün işe yarar.-* Bu iletiler “meslek seçimi, zanaatlar, başarı” gibi alt temalar yoluyla “girişimcilik”, “problem çözme” ve “karar verme” gibi sosyal becerilerle ilişkilendirilebilir).

Ertesi sabah, Gülsün Sultan uykudan uyanıp da bahçenin baştan başa pembe güllerle bezendiğini gördü; bir gün evvel, kızıl topraktan başka bir şey görülmeyen saray bahçesi, bu sabah cennetin gül tarlalarına benziyordu. Bir gecede, böyle bir gül tarlasını vücuda getirmek nasıl mümkün olurdu? Gülsün Sultan, büyük bir meraka düştü. Hemen maşlahını omzuna atarak bahçeye indi. Bahçenin uzak bir köşesinden çok hüznünlü bir şarkı sesi geliyordu. Oraya yaklaşıncı, Keloğlan'ın kendi kulübesinde türkü söylemekte olduğunu gördü:

Aç, gülüm aç desem güller açıyor;

Saç gülüm saç desem renkler saçıyor;

Lakin değil hiçbirisi gözümde;

Çünkü benim yârim benden kaçıyor.

(*Âşık insanın gözü hiçbir şey görmez.*- Bu ileti “duygular” ve “sevgi” temasıyla ilişkilendirilerek insan sevgisi, doğa sevgisi gibi birçok konuya geçişte kullanılabilir.)

Gülsün Sultan –Keloğlan senin sevdiğin çok zalim bir kız olmalı! Bir nefesiyle dünyayı gülistana çeviren senin gibi bir sihirbaza nasıl oluyor da gönül vermiyor? (*Eli hünerli olan insanlar mutlaka sevilir.*- Bu ileti, çalışkanlığın insana kazandırdıkları, bireyin toplum içerisinde kendisine yer bulmasında bir işi iyi bir şekilde yapabilmenin önemi gibi alt iletilere geçiş için de kullanılabilir. Ayrıca, “meslek seçimi, zanaatlar, başarı” gibi alt temalar yoluyla “girişimcilik”, “problem çözme” ve “karar verme” gibi sosyal becerilerle ilişkilendirilebilir.)

Keloğlan – Ah, sultanım, Allah sizi bir şefkat meleği diye yaratmış... Siz benim için Allah’a yalvarıveriniz; mutlaka o da gönlünü verir. (*Samimi bir şekilde istenen şey gerçekleşir.*- Bu iletiden hareketle “samimiyet, kararlılık, ümidini kesmemek” gibi yan iletilere geçilebilir. Ayrıca, “olumlu düşünme” alt temasına ve “karar verme” temel becerisine geçişte de kullanılabilir.)

Gülsün Sultan, ellerini göğse kaldırarak, Keloğlan için dua etti. Duadan sonra Keloğlan'ı daha sevimli, daha nazik görmeye başladı. (*İşini doğru yapmak, sabır ve*

içtenlik, insanın çevresindekiler tarafından sevilmesini sağlar.- Bu ileti, “duygular ve kişisel gelişim” temalarına, “insanlarla iletişim, başarı, meslek seçme, girişimcilik” gibi alt temalara ve “eleştirel düşünme, karar verme” gibi sosyal becerilere geçişte kullanılabilir.)

İkinci sabah, Gülsün Sultan, uyanınca yine pencereden baktı. Bugün de bahçe baştan başa beyaz güllerle donatılmıştı. Hemen maşlahı omzuna atarak bahçeye indi. Yine şarkı sesleri geliyordu. Keloğlan’ın kulübesine yaklaşıncı, şu türküyü işitti:

Yârim bana ya hep cefa göstereceğin

Yahut gerçek, tam bir vefa göstereceğin... (*Arada kalmak, istenen bir şey değildir.*- Bu iletiden hareketle “karar verme, özlem, yalnızlık” gibi alt temalara ve “karar verme ve iletişim” gibi sosyal becerilere geçiş yapılarak öğrencilere yönelik yeni iletiler bulunabilir.)

Gözyaşımla bahçesini sulayayım

Benim hüznüm ona sefa göstereceğin. (*İnsan, sevdiği için çok fedakârlıklarda bulunabilir.*- Bu iletiden hareketle, sorumluluk, dostluk, dayanışma gibi alt temalara ve “iletişim” sosyal becerisine geçiş yapılarak öğrenciye yönelik yeni iletiler tespit edilebilir.)

Bu gün Gülsün Sultan, Keloğlan’ı daha yakışıklı görmeye başladı.

Üçüncü sabah, Gülsün Sultan bahçesinin sarı güllerle bezenmiş olduğunu gördü.

Keloğlan’ın kulübesine gidince, şu türküyü işitti:

Ey gülleri seven, sen de bir gülsün,

Bana karşı gül ki, bahtım da gülsün

Sorma kimdir yârim o da sultandır,

Darılmazsan adı onun da Gülsün! (*Seven insanın sevdiği mutlu olur ve ona gülerse sevenin kendisi de mutlu olur.*- Bu ileti “insanlarla iletişim”, “aile iletişimi”, “empati” gibi alt temalarla ve “iletişim” gibi sosyal becerilerle ilişkilendirilerek

çevremizdekilerin mutlu olmasının bizi de mutlu edeceği, bencil olmanın zararları gibi birçok alt iletiye geçişte de kullanılabilir).

Bugün Gülsün Sultan, başka birisini değil, kendisini sevdiğini anladı.

Kendi gönlünü yoklayınca, orada da Keloğlan’a karşı bir aşk ateşi alevlenmekte olduğunu gördü. Hemen kararını verdi, Keloğlan’ın yanına gitti: “Ben de seni seviyorum; fakat babam beni sana vermez. Bu memleketten gizlice kaçalım. Başka bir diyara hür, serbest birbirimizin oluruz!” dedi. (*Seven insan zor kararlar alıp tehlikeli işlere kalkışabilir.*- Bu ileti, “insan sevgisi”, “karar verme”, “girişimcilik” gibi alt temalarla ve “iletişim”, “girişimcilik”, “karar verme” gibi sosyal becerilerle ilişki kurularak yeni iletilere geçiş için kullanılabilir.)

Keloğlan, evvelce her ne lazımsa hazırlamıştı. Hemen o gece, saraydan kaçarak yola düştüler. Gündüzleri ormanlarda gizleniyorlar, gece yürüyorlardı. (*Her işte tedbirli davranmak gerekir.*- Bu ileti, “zaman ve mekân” teması, “çevremiz” ve “birey ve toplum” alt temalarıyla ayrıca “girişimcilik”, karar verme”, “araştırma”, problem çözme” gibi sosyal becerilerle ilişkilendirilerek insanın zaman ve mekâna uygun olarak hareket etmesi gibi yan iletilerin verilmesinde kullanılabilir.) Nihayet, memleketin hududunu aştılar. Artık ele geçmek, yakalanmak korkusu kalmadı. Şimdi, gündüzleri de yürüyorlardı. Bir gün yolda giderken, Keloğlan yerde ağaçtan yapılmış eski, kırık bir tarak gördü. Gülsün Hanım’a, “Bunu al, bohçana koy!” dedi.

“Niçin alayım? Bu neye yarar?”

“Başını taramak için bir tarak lazım değil mi? Bakalım, gideceğimiz yerde bunu bulabilecek misin?” (*Sakla samanı gelir zamanı.*- Bu ileti, “zaman ve mekân” teması, “iyi alışkanlıklar”, “çevremiz”, “önce, şimdi, sonra” ve “birey ve toplum” alt temalarıyla; ayrıca “girişimcilik”, karar verme”, “araştırma”, problem çözme” gibi sosyal becerilerle ilişkilendirilebilir).

Gülsün Hanım, tiksinierek tarağı yerden aldı. Bohçasına koydu. Biraz daha yürüdüler. Keloğlan yerde yamalı, yırtık bir peştamal parçası gördü. Gülsün Hanım’a, “Bunu al, bohçana koy!” dedi. Gülsün Hanım, “Niçin alayım?” demesi

üzerine, “Hamamda bir peştemala ihtiyacın olmayacak mı? Bakalım, gideceğimiz yerde bunu bulabilecek misin?” dedi. (*Sakla samanı gelir zamanı.*- Bu ileti, “zaman ve mekân” teması, “iyi alışkanlıklar”, “çevremiz”, “önce, şimdi, sonra” ve “birey ve toplum” alt temalarıyla; ayrıca “girişimcilik”, karar verme”, “araştırma”, problem çözme” gibi sosyal becerilerle ilişkilendirilebilir). Biraz daha yürüdükten sonra, yerde tenekeden kirli bir taş gördü. Gülsün Hanım’a “Bunu da al!” dedi. Gülsün Hanım’ın yine “Niçin alayım?” sualine cevaben, “Hamamda başına su dökmek için bir tas lazım. Bakalım, gideceğimiz yerde bunu bulabilecek misin?” dedi. (*Sakla samanı gelir zamanı.*- Bu ileti, “zaman ve mekân” teması, “iyi alışkanlıklar”, “çevremiz”, “önce, şimdi, sonra” ve “birey ve toplum” alt temalarıyla; ayrıca “girişimcilik”, karar verme”, “araştırma”, problem çözme” gibi sosyal becerilerle ilişkilendirilebilir). Gülsün Hanım, bu kirli tası da tiksinierek aldı. Bohçasının bir tarafına sıkıştırdı. Bu suretle, her ikisi de yaya olarak, yürüye yürüye, Keloğlan’ın baba yurduna geldiler. Keloğlan, Gülsün Hanım’ı sarayın yanında bir kulübeye yerleştirdi. Kendisi, şehzade elbisesi giyerek, saraya gitti. Seyahatte eski aşkıdan kurtulduğunu, şimdi büyük vezirin kızıyla evlenmek istediğini, hemen düğün hazırlıklarına başlanmasını bildirdi. Sarayda düğün hazırlıklarına başlandı.

Şehzade günde bir defa, Keloğlan kıyafetinde sultanın kulübesine geliyordu.

Keloğlan, bir gün Gülsün’e dedi ki, “Bu memleketin şehzadesi evleniyor. Sen de dikişçi kadınlar arasında saraya git. Hem elinin emeğine karşı bir ücret alırsın, hem de bir parça ipekli kumaş aşırırsan, doğuracağın çocuğa güzel bir elbise yaparsın!”

Gülsün, bir dikişçi kadın sıfatıyla saraya girdi. Gelinin çok çirkin bir kız olduğunu gördü.

Bir zaman, bir saraya gelin olarak geleceğini hatırladı. Bir nar tanesinin ne suretle talihini değiştirdiğini düşündü; fakat o, şimdiki halinden çok memnundu; çünkü, kocasını candan, gönülden seviyordu. (*İnsan, gerçekten sevmediği insanla çok iyi şartlar altında olsa bile mutlu olamaz; ancak gerçekten sevdiği bir insanla daha kötü şartlar altında olsa bile mutlu olabilir.*- Bu ileti “insan sevgisi”, “aile

sevgisi”, “dostluk”, “birey ve toplum”, “aile iletişimi”, “mutluluk” gibi alt temalara ve “karar verme”, “iletişim” gibi sosyal becerilere geçiş için kullanılabilir.) Bu anda kocasının söylediği sözler hatırına geldi. Her ne kadar, seciyyesinin, ahlâkının zıttı ise de, nefsinin zorlayarak o sözlerle itaat etti. Bir parça ipekli kumaşı çarşafının altında sakladı. Şehzade, bir gün evvel baş kalfaya yarın, işçi kadınların da, kumaş çalınmış diyerek yoklama yapılmasını emretmişti. Yoklama yapıldı, aranılan kumaş parçası Gülsün Kadın’ın çarşafı altında bulundu.

Kadıncağz bin türlü hakaret görerek, zorla, canını kulübesine atabildi.

Kocasına işi anlattı. Kocas, “Bu kere beceriksiz davranmışsın. Bir daha girersen daha ustalıkla aşırırsın!” dedi. Gülsün, manyetizma uykusuna yatırılmış gibi, kocasının her dediğini ihtiyatsız yapıyordu. Aşk, bütün iradesini elinden almıştı. (*Aşık insanın gözü hiçbir şey görmez.*- Bu ileti, “insan sevgisi”, “karar verme”, “girişimcilik” gibi alt temalarla ve “iletişim”, “girişimcilik”, “karar verme” gibi sosyal becerilerle ilişki kurularak yeni iletilere geçiş için kullanılabilir.) Yine sabah, Keloğlan, “Bugün yakınımızdaki hamama git!” dedi. Gülsün, tasını, tarağını toplayarak hamama gitti. Meğer, o gün sarayın bütün hanımları da hamamda imişler. Şehzade bir tepsinin içine bir parça altun, bir parça şeker, bir gül, bir diken, bir nar tanesi koyarak baş kalfayla hamama gönderdi. “Hanımlardan hangisi bu tepsideki bilmeceye cevap verirse, şehzade, onu alacaktır deyiniz ve fakir olsun, zengin olsun mutlaka her hanıma bu tepsiyi gösteriniz!” dedi. Cariyeler, tepsiyi hamamdaki bütün hanımlara gösterdiler. Hiçbirisi bilmeceyi anlayamadı. Nihayet, hamamda Keloğlan’ın karısı Gülsün Kadından başka kimse kalmadığını görünce, ona da göstermeye mecbur oldular; çünkü şehzade, fakir olsun zengin olsun her kadına gösterilmesini emretmişti. Tepsiyi, Keloğlan’ın karısına da gösterdiler. Kadıncağz ihtiyatsız şu sözleri söyledi:

Altun gibi azizdim

Şeker gibi lezizdim

Saltanat ağacında

Yetişmiş tek filizdim

Naz bağında gül iken

Oldum bir kaba diken

Sebep bir nar tanesi

Keloğlana vardım ben (*Küçük hatalar büyük kayıplara sebep olabilir.* - Bu ileti, “zaman ve mekân” teması, “çevremiz” ve “birey ve toplum” alt temalarıyla ayrıca “girişimcilik”, karar verme”, “araştırma”, problem çözme” gibi sosyal becerilerle ilişkilendirilebilir.)

Cariyeler unutmamak için bu sözleri yazdılar. (*Bilgiler unutulmamak için yazılmalıdır.*- Bu ileti, “iyi alışkanlıklar”, “çevremiz”, “birey ve toplum” alt temalarıyla ayrıca “girişimcilik”, karar verme”, “araştırma”, problem çözme” gibi sosyal becerilerle ilişkilendirilebilir.) Şehzadeye götürdüler. Şehzade, “Alacağım kız işte budur!” dedi. Derhal, cariyeler Gülsün Hanım’ı, gelin sultana hazırlanan kulübeye götürdüler. Kadıncağız, kırık tarağıyla tasından, yırtık peştamalından bir türlü vazgeçmek istemiyordu. Cariyeler bunları elinden alarak bir tarafa attılar; beline sultanlara mahsus bir peştamal sardılar. Saçlarını fil dişinden elmas taraklarla taradılar. Başına altun taslarla su döktüler. Güzelce yıkadıktan sonra ipekli havlulara sararak hamamdan çıkardılar. Gelin sultan için yapılan elbiseleri ona giydirdiler. O, istemiyor, “Ben Keloğlan’ın karısıyım. Beni, yanlış olarak başkasına benzettiniz!” deyip duruyordu.

Cariyeler büyük bir nezaket ve hürmetle onu, altun arabaya bindirdiler; saraya götürdüler. Doğru şehzadenin odasına çıkardılar.

O ağlıyor, “İstemem, istemem, Keloğlan’dan başka kimseyi istemem!” diyordu.

Bu anda şehzade geldi. Gülsün Kadın, ona da, “Ben evli bir kadını. Keloğlan’ın karısıyım. Onu seviyorum. Kim olursa olsun başkasını istemem!” dedi. (*Evli insanlar birbirine sadık olmalıdır.*- Bu ileti “insan sevgisi”, “aile sevgisi”, “dostluk”, “birey ve toplum”, “aile iletişimi”, “mutluluk” gibi alt temalara ve “karar verme”, “iletişim” gibi sosyal becerilere geçiş için kullanılabilir.) Şehzade dedi ki, “Mademki sen Keloğlan’dan başkasını istemiyorsun, işte ben de bir Keloğlan olacağım!”. Derhal, duvardaki bir dağarcıktan eski bir işkembe çıkardı. Başına taktı.

Keloğlan'ın yırtık hırkasını da çıkararak sırtına geçirdi. Bu kıyafetle Gülsün Hanım'ın önünde durdu.

Kadıncağz, sevgilisi olan Keloğlan'ı karşısında görünce, şimdiye kadar bir Keloğlan zannettiği kocasının, nar tanesini yiyen şehzade olduğunu anladı. Şehzade, “Nasıl!” dedi, “şimdi artık beni isteyecek misin?”.

Gülsün Hanım, “Evet, şimdi isterim; çünkü sen bir şehzade iken seninle hiç görüşmeyerek, hiç tanışmayarak evlenecektim. Keloğlanı ise gördüm, konuştum. Çehresinin çirkinliğine bakmayarak sevdim. (*İnsan görüşüp tanışarak evlenirse mutlu olur. Tanımadığı insanla mutlu olamaz.*- Bu ileti “insan sevgisi”, “aile sevgisi”, “dostluk”, “birey ve toplum”, “aile iletişimi”, “mutluluk” gibi alt temalara ve “karar verme”, “iletişim” gibi sosyal becerilere geçiş için kullanılabilir.) Eğer Keloğlan'ın bu düzme çirkinliği altında güzel bir şehzade saklı ise, bundan dolayı teessüf edecek de değilim. Güzel ruh, güzel çehre ile beraber olursa, nimet nimet üstüne demektir. Şimdi, şehzadem, senden bir şey soracağım. Bir nar tanesinden dolayı beni affedecek misin?”

Şehzade, “Hayır, af isteyecek benim; çünkü sana bu kadar eziyetleri çektirdim. Seni bu kadar hakaretlere uğrattım. Bilmem sultanım, bu cinayetlerimi affedebilecek misin?” (*Herkes kendi hatasını görmeli.*- Bu ileti, “kendini tanıma”, “öz eleştiri”, “iletişim becerileri”, “bağışlama” gibi alt temalara ve “eleştirel düşünme”, “iletişim” gibi sosyal becerilere geçiş için kullanılabilir.)

Sultan, “O halde, birbirimizle ödeşmişiz sayalım. Geçmiş unutalım. Bizim için hayat, asıl bundan sonra başlayacak. Nasıl şehzadem, bundan sonra birbirimizi hep seveceğiz değil mi? hele ilk çocuğumuz dünyaya gelirse, bahtiyarlığımız iki kat olacak; o vakit yeniden kırk gün kırk gece düğün yapacağız, değil mi?” (*Affetmek, mutluluk getirir./ Evli insanlar için çocuk büyük bir mutluluk kaynağıdır.*- Bu ileti, “bağışlama”, “aile sevgisi”, “insan sevgisi”, “kendini tanıma”, “öz eleştiri”, “iletişim becerileri”, gibi alt temalara ve “eleştirel düşünme”, “iletişim”, “karar verme” gibi sosyal becerilere geçiş için kullanılabilir).

3.2. Tenbel Ahmed

Bir padişahın aşk yüzünden delirmiş bir oğlu ile, üç kızı vardı. Kızların düğün zamanı geçmeye başlamıştı. Bir gün bu üç sultan, Bostancıbaşı'yı çağırdılar. Her biri bir karpuz ısmarladı: Büyüğü çok geçmiş bir karpuz, ortancası az geçmiş bir karpuz, küçüğü tam kemalinde bir karpuz istedi. Bostancıbaşı, istenilen karpuzları getirdi. Sultanlardan her biri kendininkine adını yazarak, karpuzu padişaha gönderdiler. Padişah, karpuzu birer birer kesti. Kızlarının bu bilmecelerindeki ma'naları anladı. *(Dilekler etkili bir yöntemle anlatılırsa karşılık görüp amacına ulaşır.- Bu ileti, “insanlarla iletişim”, “kültürel iletişim”, “öğrenci- öğretmen iletişimi”, “iletişim becerileri” , “iyi alışkanlıklar”, gibi alt temalarla ve “Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma”, “iletişim”, “problem çözme” gibi sosyal becerilerle ilişkilendirilebilir.)*

Padişah, iptida büyük kızını çağırdı: “Seni bir gence mi vereyim, ergin ve olgun bir adama mı vereyim?” diye sordu. *(İnsanlar, özellikle de aile bireyleri, birbirlerini ilgilendiren önemli konularda mutlaka karşısındakinin fikrini almalıdır.- Bu ileti, “aile iletişimi”, “insanlarla iletişim”, “kültürel iletişim”, “öğrenci- öğretmen iletişimi”, “iletişim becerileri” , “iyi alışkanlıklar”, gibi alt temalarla ve “Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma”, “iletişim”, “problem çözme” gibi sosyal becerilerle ilişkilendirilebilir.)*

Büyük sultan,”Siz bilirsiniz, padişahım!” diye cevap verdi. Padişah, bunu sağ vezirin oğluna verdi; düğünlerini yaptı. Sonra ortanca kızını çağırarak aynı suali sordu aynı cevabı aldı. Bunu da sol vezirinin oğluna verdi. Sıra küçük kızına gelince onu da çağırdı; ona da aynı suali sordu; fakat küçük sultan saraylara mahsus nazikâne riyaya lüzum görmedi: “Şevketli babacığım, beni bir gence veriniz!” dedi. Padişah, bu cevaptan öfkeleni. Heman tellallar çağırarak nerede tenbel, aciz, hımbıl bir genç varsa haber verilmesini i'lan ettirdi. Meğer, fakir bir kadıncağızın Tenbel Ahmed adlı bir oğlu varmış yerinden kalkmaya bile üşenirmiş... Bunun kulübesini padişaha haber verdiler. Padişah, küçük kızını, ceza olmak üzere bu gence verdi. Bunların da düğünü yapıldı. *(Büyüklerle karşı saygısızlığın sonunda ceza gelebilir.- Bu ileti, “aile iletişimi”, “insanlarla iletişim”, “kültürel iletişim”, “öğrenci- öğretmen iletişimi”, “iletişim becerileri” , “iyi alışkanlıklar”, gibi alt temalarla ve “Türkçeyi doğru, etkili*

ve güzel kullanma”, “iletişim”, “problem çözme” gibi sosyal becerilerle ilişkilendirilebilir.)

Tenbel Ahmed, bir gün evin bahçesinde hava almak istedi. Annesi onu arkasına alarak bahçeye götürdü. Sultan Hanım, kaynanasına dedi ki “Sen onu bahçeye götürdün, oradan getirmek de bana düşer!...” Kaynanası, “ Ah sen onu nasıl getirebilirsin?” demesiyle, “ Kocam değil mi? Elbette getiririm!” dedi ve hemen mutfağa koştu; ateşli bir odun alarak Tenbel Ahmed’in yanına gitti: “Sen hiç utanmaz mısın? Annen seni bahçeye sırtında getirip götürüyor. Daha ne zamana kadar evde kalacaksın? Haydi git; çalış, para kazan! Sen de bir adam ol. Yoksa bu odunla sana a’la bir ziyafet çekerim!” dedi. (*İnsan belli bir yaştan sonra kendisini ve ailesini geçindirecek bir işte çalışmalı ve kimseye yük olmamalı.*- Bu ileti, “başarı”, “girişimcilik”, birey ve toplum, “sorumluluk”, “kendini tanıma”, “iyi alışkanlıklar” gibi alt temalara ve “girişimcilik”, “yaratıcı düşünme”, “problem çözme”, “karar verme” gibi sosyal becerilere geçiş için kullanılabilir). Tenbel Ahmed, bu hali görünce korkusundan sokağa fırladı; çarşıya gitti. Orada onun bunun eşyasını taşımaya başladı. Akşama kadar beş on kuruş kazandı. Akşam olunca eve geldi. Yavaşça kapıyı çaldı.

Tenbel Ahmet: Tak tak!...

Annesi: Kim o?

Tenbel Ahmed: Benim Tenbel Ahmed!

Annesi: Gir içeri!

“Hanım evde mi?”

“Evde!”

“Odun elinde mi?”“Elinde!”

“Öyle ise içeri gelemem. Al bu parayı, ben yine kazanmaya gidiyorum!”

Annesi her ne yaptı ise, Tenbel Ahmed içeri girmedi. Ertesi gün yine beş on kuruş kazanarak, akşam kapıya geldi.

“Tak tak!”

“Kim o!”

“Benim Tenbel Ahmed!”

Annesi: Gir içeri!

“Hanım evde mi?”

”Evde!”

“Odun elinde mi?”

“Elinde!”

“Öyle ise içeri gelemem. Al bu parayı, ben yine kazanmaya gidiyorum!”

Ertesi gün, bir tüccar, Tenbel Ahmed’e beş yüz kuruş verdi.”Bu parayı harçlık olarak ailene bırak! Seni kervan başı ta’yin ediyorum. Benimle beraber Bağdat’a gideceksin. Hayvan başına sana yüz kuruş vereceğim.”dedi. Tenbel Ahmed bu teklifi kabul etti. Beş yüz kuruşu alarak eve geldi. *(Yalpan her işin, verilen her emeğin bir karşılığı vardır.-* Bu ileti, “takdir etme”, “beğenme”, “başarı”, “girişimcilik”, birey ve toplum, “sorumluluk”, “kendini tanıma”, “iyi alışkanlıklar” gibi alt temalara ve “girişimcilik”, “yaratıcı düşünme”, “problem çözme”, “karar verme” gibi sosyal becerilere geçiş için kullanılabilir.)

“Tak tak!”

“Kim o?”

“Benim Tenbel Ahmed”

Annesi: Gir içeri!

“Hanım evde mi?”

“Evde!”

“Odun elinde mi?”

“Elinde değil!”

“Al bu beş yüz kuruşu. Ben ticaret için Bağdat’a gidiyorum!”

“Oğlum içeri gel de, biraz yüzünü göreyim!”

“Hanım evdedir, gelemem. Allah’a ısmarladık!”

Tenbel Ahmed kervanla beraber yola çıktı. Kervan bir gün ıssız, ağaçsız, susuz bir çöle rast geldi. Araya araya tepeler arasında gizli bir kuyu buldular. Tüccar, Tenbel Ahmed'e kova ile kuyuya inmesini, orada kovayı su ile doldurmasını emretti. Bu işin ücreti olarak, hayvan başına bir lira alınacaktı. *(Yapılan her işin, verilen her emeğin bir karşılığı vardır.-* Bu ileti, “takdir etme”, “beğenme”, “başarı”, “girişimcilik”, birey ve toplum, “sorumluluk”, “kendini tanıma”, “iyi alışkanlıklar” gibi alt temalara ve “girişimcilik”, “yaratıcı düşünme”, “problem çözme”, “karar verme” gibi sosyal becerilere geçiş için kullanılabilir). Tenbel Ahmed kuyuya indi; kovayı su ile doldurdu. Kervan halkı, kovayı yukarı çektikçe hayvanlara su veriyorlardı. Hayvanlar suyu bitirince, tekrar kovayı sallıyorlar Tenbel Ahmed onu yeniden dolduruyordu; fakat, Tenbel Ahmed yalnız bu iş ile meşgul değildi. Kuyunun içinde bir kapı gördü. Kapıdan içeri girince kendisini bir köşk içinde buldu. Bu köşkte kara gözlü bir güzel kız oturmuş, mahzun mahzun düşünüyordu. Kara gözlü kız Tenbel Ahmed'i görünce, “Aman Allah aşkına olsun, beni bu kuyudan kurtar!” diye yalvarmaya başladı. Tenbel Ahmed, “Şimdi seni çıkarırsam, dışarıdaki arkadaşlarım sana belki fenalık ederler. Daha birkaç gün sabret; ilk uğradığımız şehirde kervandan ayrılarak iki atla, bir ip merdivenle buraya geleceğim. Seni kurtaracağım!” dedi. *(Her işte tedbirli davranmak gereklidir.-* Bu ileti, “zaman ve mekân” teması, “çevremiz” ve “birey ve toplum” alt temalarıyla ayrıca “girişimcilik”, karar verme”, “araştırma”, problem çözme” gibi sosyal becerilerle ilişkilendirilerek insanın zaman ve mekâna uygun olarak hareket etmesi gibi yan iletilerin verilmesinde kullanılabilir). Kız kendisini unutmasın diye, yüzüğünü parmağından çıkararak Tenbel Ahmed'in parmağına taktı. Tenbel Ahmed köşkün bahçesine çıkınca, orada yemişleri tabii narlardan farksız sun'i nar ağaçları gördü. Tenbel Ahmed, tabii sandığı bu narlardan kopararak omzundaki heybesinin iki gözüne doldurdu ve kıza veda ederek kuyudan çıktı. Yolda kendi memleketine giden bir kervan rast geldi. Bu kervanın içinde eski bir arkadaşını gördü, heybeyi bu arkadaşına teslim ederek evine gönderdi.

Bir gün akşama doğru Tenbel Ahmed'in evinde karısıyla annesi konuşuyorlardı. Kapı çalındı; “Tenbel Ahmed size gönderdi!” diye içeriye narlarla dolu bir heybe verildi. Küçük sultan, “Ne güzel narlar!” diyerek heybeyi kilere

götürdü. Bir gece, gelin hanım, kaynanasına, “Bu güzel narlardan bir tanesini keselim de yiyelim!” dedi. Bir nar getirerek kesti. Narın yapma olduğunu içinin inci, elmas, yakut ve zümrütlerle dolu olduğunu gördüler. “Bu narları saklayalım!” dedi. *(Değerli şeyler korunmalıdır.-* Bu ileti, “beğenme”, “girişimcilik”, “estetik zevk” gibi alt temalarla ve “girişimcilik”, “yaratıcı düşünme” gibi temel becerilere ilişkilendirilerek daha başka iletilerin verilmesi için kullanılabilir.) Ertesi gün, kestikleri nardan çıkan mücevherleri sattılar. Bunun parasıyla padişahın sarayına karşı güzel bir saray yaptırdılar. İçinde tekye gibi bütün yolcuların ve seyyahların misafir edileceğini, a’la yemekler verileceğini i’lan ettiler.

Padişah vezirine, “Bu sarayın sahibini bilmek istiyorum. Kıyafetimizi tebdil ederek oraya gidelim. Bir çorba içelim. Belki sahiplerini de görürüz.” dedi.

Derviş kıyafetini giyerek yeni saraya geldiler. Adamlardan hiçbirini tanıyamadılar.

Tenbel Ahmed’in kervanı Bağdat’a ulaşınca, tüccar, ona bir altun tepsi verdi; “Bu tepsiyi Musul padişahına götürürsen sana çok bahşış verecektir!” dedi. Tenbel Ahmed, Musul’a giderek tepsiyi padişaha takdim etti. Padişah, Tenbel Ahmed’in parmağındaki yüzüğü görünce dört seneden beri kaybolan kızının yüzüğü olduğunu anladı. Padişah, yüzüğün ne suretle eline geçtiğini sordu. Tenbel Ahmed, kuyu macerasını anlattı. Padişah, “ O benim kızımdır. Sizin memleketin veliahdine nişanlıdır. Bir gün kızım ortadan kayboldu. Çok aradık, bulamadık. Nişanlısı da uğradığı felaketten çıldırdı. Şimdi kızımı kuyudan kurtarırsan hem benden, hem kendi padişahından çok ihsanlara nail olursun!” dedi. *(Yapılan her işin, verilen her emeğin bir karşılığı vardır.-* Bu ileti, “takdir etme”, “beğenme”, “başarı”, “girişimcilik”, birey ve toplum, “sorumluluk”, “kendini tanıma”, “iyi alışkanlıklar” gibi alt temalara ve “girişimcilik”, “yaratıcı düşünme”, “problem çözme”, “karar verme” gibi sosyal becerilere geçiş için kullanılabilir.) Tenbel Ahmed’e beş on araba ile, bir tabur asker verdi. Tenbel Ahmed, kuyunun yanına gelince içine indi. Kara gözlü sultanın bütün eşyasını dışarı çıkarttıktan sonra, sultana dedi ki, “Şimdi sen de çıkmağa hazırlan; fakat, önce ben çıkacağım; çünkü sen daha evvel çıkarsan beni burada bırakıp gitmeleri ihtimali var!” *(Her işte tedbirli davranmak gereklidir.-*

Bu ileti, “zaman ve mekân” teması, “çevremiz” ve “birey ve toplum” alt temalarıyla ayrıca “girişimcilik”, karar verme”, “araştırma”, problem çözme” gibi sosyal becerilerle ilişkilendirilerek insanın zaman ve mekâna uygun olarak hareket etmesi gibi yan iletilerin verilmesinde kullanılabilir.) Tenbel Ahmed, kuyudan çıktıktan sonra sultanı da çıkardı. Musul’a babasının yanına götürdü. Kız babası ile, annesi ile görüşükten sonra, nişanlısının yanına gitmek istedi. Tenbel Ahmed, nişanlısının eniştesi olduğunu kendisi de memlekete gitmek üzere olduğundan beraber götürülebileceğini söyledi. Sultan memnuniyetle, beraber gitmeye razı oldu.

Kafile, şehre bir saat mesafedeki bir köye ulaşınca Tenbel Ahmed, “Siz burada kuracağınız çadırda bekleyiniz. Ben gidip, geldiğinizi haber vereyim.” dedi. Tenbel Ahmed, kulübesinin kapısına geldi. Sultan hanım, Tenbel Ahmed gelince tanıyabilsin diye kulübeyi yıktırmamıştı. *(Her işte tedbirli davranmak gereklidir.-* Bu ileti, “zaman ve mekân” teması, “çevremiz” ve “birey ve toplum” alt temalarıyla ayrıca “girişimcilik”, karar verme”, “araştırma”, problem çözme” gibi sosyal becerilerle ilişkilendirilerek insanın zaman ve mekâna uygun olarak hareket etmesi gibi yan iletilerin verilmesinde kullanılabilir.) Tenbel Ahmed kapıyı çaldı.

“Tak, tak!”

“Kim o?”

“Benim, Tenbel Ahmed!”

“İçeri gelsene, kocacığım!”

“Hanım evde mi?”

“Evde!”

“Odun elinde mi?”

“Elinde değil!”

Tenbel Ahmed içeri geldi. Bir de ne görsün, evlerinin içi muhteşem bir saray olmuş... Karısı, gönderdiği narların mücevheratla dolu olduğunu, yalnız bir tanesini satmakla bir saray yaptırdıklarını anlattı. Tenbel Ahmed dedi ki, “Bu narların perisini de getirdim. Dört seneden beri deli olan kardeşim, bu periyi görünce yeniden

akıllanacak; çünkü, bu peri onun o kadar derin bir aşkla sevdiği nişanlısıdır!” Sultan bu haberden çok memnun oldu. Tenbel Ahmed’e “Sen hamama git, elbiseni değiştir, ben onu getiririm!” dedi. Hemen altın arabaları hazırlatarak karşılamağa gitti. Kara gözlü sultanı, büyük bir debdebeyle saraya getirdi.

Ertesi akşam padişahla oğluna bir ziyafet çekti. Padişah, ister istemez deli şehzadeyi de beraber götürmeye razı oldu. Delinin hiç kimseye bir zararı yoktu. Yalnız derin bir kasvet içinde yaşıyor, etrafında söylenen sözlerden hiç haberdar olmuyordu. Padişah, Tenbel Ahmed’i tanıyamadı. O sırada küçük kızı, yasemin çubuğunu getirerek kendisine takdim edince, onu tanıdı.

“Padişahım! Beni tenbellikten kurtarıp hiç yorulmaz bir adam haline koyan kızınızdır. O beni kendisine layık bir koca yaptı. *(Evlilikte eşler birbirlerinin hatalarını düzeltebilirler.-* Bu ileti, “medeniyet”, “aile iletişimi”, “sorumluluk”, “insanlarla iletişim”, “kültürel iletişim”, “öğrenci- öğretmen iletişimi”, “iletişim becerileri” , “iyi alışkanlıklar”, gibi alt temalarla ve “Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma”, “iletişim”, “problem çözme” gibi sosyal becerilerle ilişkilendirilebilir.)

Ben de ona ve size gayet kıymetli bir hediye getirdim. Dört seneden beri şehzadeyi bu halde bulunduran sevgilisini getirdim!” Bu anda, dört senelik aşk hasretiyle yanan kara gözlü sultan içeri girerek şehzadeye doğru koştu. Şehzade bunu görünce elini eline götürdü. Gözleri canlanmaya başladı. Halinden, tavrından yavaş yavaş hatıralarının uyandığı, hafızasının yerine geldiği anlaşıyordu. Birkaç saniye geçtikten sonra, tamamiyle aklı başına geldi; “Ah, sevgilim!” diyerek nişanlısına sarıldı. Padişah, kızına ve damadına teşekkür etti. Kırk gün kırk gece düğün yapılarak, şehzade ile kara gözlü sultan muratlarına erdiler. *(Sabreden derviş muradına ermiş./ Tembellik yüzünden ulaşamayan nice kazançlar, çalışma sayesinde elde edilebilir. Yeter ki gayret gösterilsin.-* Bu iletiler, “başarı”, “girişimcilik”, birey ve toplum, “sorumluluk”, “kendini tanıma”, “iyi alışkanlıklar” gibi alt temalara ve “girişimcilik”, “yaratıcı düşünme”, “problem çözme”, “karar verme” gibi sosyal becerilere geçiş için kullanılabilir.)

4. MASALLARDA ALTI ŞAPKALI DÜŞÜNME TEKNİĞİ SORULARI VE SOSYAL BECERİLER

Bilgi, tek başına bir sorunun çözümünde yeterli olmaz. Eldeki bilginin verimli bir şekilde kullanılması düzenli bir düşünme süreciyle desteklenmesiyle olur. Altı şapkalı düşünme tekniği ile tanınan düşünür Edward de Bono, bu konuda çalışanların başında gelmektedir.

"Yaşadığımız teknoloji çağında bilgiye erişmek artık zor değil. Ama önemli olan; elimizdeki bilgileri nasıl topladığımız ve üstün bir değer yaratabilmek adına bu bilgileri nasıl kullandığımızdır. Bugünün dünyasında en temel varlıklar; nakit, yetkinlikler ve yaratıcılıktır. Altı Şapkalı Düşünme Tekniği sayesinde, bu varlıkları fark yaratabilmek için kullanabiliriz." (Güllükaya, 2008:3).

Düşüncenin en büyük düşmanı karmaşıklıktır. Karmaşık düşünme, sağlıklı düşünceyi engeller ve karışıklığa yol açar. Düzenli olduğunda düşünme, daha zevkli ve daha etkili bir hale gelir.

Edward de Bono'nun Altı Şapkalı Düşünme Tekniği'nin temelinde, düşüncelerimizi altı farklı bakışı simgeleyen farklı renklerdeki şapkaları takarak ortaya koymak ve yaratıcılığımızı geliştirmek yatıyor.

Altı Şapkalı Düşünme Tekniğinin Avantajları:

- 1- Bir konu üzerinde daldan dala atlanarak belirtilen görüşler bir sisteme konulmuş olur.
- 2- Zaman kaybı önlenir.
- 3- Bir karara varma ve sonuçların ortaya çıkması kolaylaşır.

Altı Şapkalı Düşünme Tekniğinin Amaçları :

Altı şapkalı düşünme kavramının iki ana amacı vardır:

- 1- Düşünürün her seferinde sadece bir şeyle uğraşmasını sağlayarak düşünme faaliyetinisadeleştirmektedir.Altı şapkalı düşünme tekniği ile düşünür duyguların,

mantığın, bilginin ,umut ve yaratıcılığın hepsine aynı anda dikkat etmek yerine onlarla ayrı ayrı ilgilenebilme olanağı sağlar.

2- Gerekli düşünme biçimlerine istenildiği anda geçiş yapmayı sağlamaktır. Düşünme şapkalarının bir tür kısaltılmış talimatlar olduğu söylenebilir. Altı şapka kavramından en fazla yararın sağlanabilmesi için herkesin oyunun kuralları hakkında bilgi sahibi olması gerektiği açıkça ortadadır. Altı şapkalı kavram, ancak insanlar arasında bir tür ortak dil haline geldiğinde verimli olacaktır.

Bono'nun bu düşünme şapkalarını ve özelliklerini şu şekilde özetleyebiliriz:

1- Beyaz Şapka: “Beyaz,, tarafsız ve objektiftir. Erişebildiğimiz bilgileri değerlendirmeyi, gereksinim duyduğumuz bilgileri ortaya koymayı ve konuyla ilgili sorularımızı yöneltmeyi bu bakış açısı sayesinde gerçekleştirebiliriz.

Beyaz şapkayı giyince şunlara benzer sorular sorarız :

- Elimizde ne gibi bilgiler var?
- Daha hangi bilgiler gerekiyor?
- Eksik bilgiler nelerdir?
- Gerekli bilgileri nasıl elde ederiz?
- Ne tür sorular sormalıyız?

Beyaz şapka, dikkatimizi elde olan bilgiler ve eksik bilgiler üzerinde toplamak için kullanılır.Beyaz şapkaca düşünmesinin amacı pratik olmaktır.Bu yüzden her türlü bilgiyi ortaya koymalıyız.Önemli olan bilgilerin kesinlik derecesini doğru bir biçimde belirtmektir.

2- Kırmızı Şapka: “Kırmızı, öfke tutku ve duyguyu çağırıştırır. Duygusal bir bakış açısı verir. Kırmızı, ateşi ve sıcaklığı çağırıştırır. Bir şeyden niçin hoşlandığınızı ya da hoşlanmadığınızı bilemeyebilirsiniz. Oysa kırmızı şapkayı kullandığınızda, hiçbir açıklama yapmaksızın duygularınızı ve sezgilerinizi söyleme fırsatını elde edersiniz. Doğal olarak sizin de duygularınız var ve kırmızı şapka tüm duygularınızı açıklamanıza olanak verir.

Kırmızı şapka takmak düşünürse “Konu hakkında duygularım bunlardır.”deme olanağı sağlar. Duyguları düşünmenin önemli bir parçası olarak meşrulaştırır. Duyguları görünür kılar, böylece duygular düşünme haritasının veya harita üzerinde rotayı çizen değer sisteminin de bir parçası olurlar.

3- Siyah Şapka: “Siyah,, karamsar ve olumsuzdur, kötümserdir. Bir şeyin niçin yapılmayacağını görür. Bir bakıma, şapkaların en yararlı olanıdır. En sık kullanılan şapka, kesinlikle siyah şapkadır. Siyah renk bize yargıcın cüppesini anımsatır. Siyah şapka tehlikelere dikkat çeker. Bu şapka zararlı şeyler yapmamıza engel olur. Riskleri ve bir şeyin neden işe yaramayabileceğini gösterir. Siyah şapka olmazsa, başımız sürekli derde girer. Bununla birlikte, siyah şapkanın gereğinden fazla kullanılması da tehlikeli olabilir.

Bu şapka “eleştirme ,, şapkasıdır. Olumsuz durumların ortaya çıkmaması için yapılan objektif bir girişimdir. Düşünme ve yöntemindeki hatalara işaret edebilir.

4- Sarı Şapka: “Sarı,, güneş gibi aydınlık ve olumludur. İyimser umutlu ve olumlu düşünme ile ilgilidir. Sarı şapkayı önümüze koyup düşünmekle, yapılan bir önerinin değerini ve yararını saptamak için hemen çaba göstermeye başlamış oluruz.

"Bunun iyi yönü ne?" deriz.

Ortaya atılan görüşü beğenmesek bile sarı şapka bizden, bu önerinin iyi yönlerini de bulmamızı ister.

- Bunun ne gibi yararları var?
- Bundan kim yararlanacak?
- Bu yararlar nasıl ortaya çıkabilir?
- Değişik değerler nelerdir?"

Sarı şapka düşünmesi değerli ve yararlı olan şeyleri arar ve araştırır. Daha sonra bu değerli ve yararlı şeyler için mantıklı destekler sağlamaya çalışır. Sağlam temellere dayanan bir iyimserliği ortaya koymaya çalışır. Bu düşünme, yapıcı ve üreticidir. Somut teklifler ve öneriler çıkar.

5-Yeşil Şapka: “Yeşil,, bereket ve verimli büyüme demektir. Yaratıcılık ve yeni fikirlerle ilgilidir. Yeşil renk, büyümenin, enerjinin ve yaşamın simgesi olan bitkileri çağrıştırır. Yeşil şapka enerji şapkasıdır. Yeşil şapkayla düşündüğünüz zaman, öneriler ileri sürer, yeni görüş ve seçenekler ortaya koyabilirsiniz. Yine bu şapkayla, ortaya atılan bir görüşe ilişkin değişiklikler önerebilirsiniz.

Yeşil şapka size çeşitli olabilirlikler yakalama fırsatı verir. Yeşil şapkayı kullanan herkes yaratıcı olmaya çaba gösterir. Yeşil şapka takmak insanları otomatik olarak daha yaratıcı hale getirmez. Ancak bu şapka düşünürlere daha yaratıcı olmaları için gerekli zamanı ve dikkati sağlayabilir.

Kışkırtma yeşil şapka düşünmesinin önemli bir unsurudur. Kışkırtma olağan düşünme kalıplarının dışına çıkmamız için kullanılır. Bu da yeşil şapkanın “eleştirel düşünme”, “yaratıcı düşünme”, “araştırma” , “problem çözme” temel becerilere yönelik çalışmalarda çok önemli olduğunu gösterir.

6-Mavi Şapka: “Mavi,, serinkanlılığı temsil eder ve her şeyin üstündeki göğün rengidir. Düşünme sürecinin düzenlenmesi ve kontrolü ile uğraşır. Mavi şapka doğrudan doğruya düşünce sürecinin kendisine bakmak içindir :

- Bundan sonra ne yapmalıyız?
- Şu ana değin neler başardık?"

Mavi şapkayı ne düşüneceğimizi açıklamak ve bu düşüncenin sonunda neyi elde etmek istediğimize karar vermek için tartışmaya başlarken kullanırız. Mavi şapka, kullanacağımız şapkaları sıraya koymak ve sonuçta elde ettiklerimizi özetlemekte de kullanılabilir (Güllükaya, 2008:5-13).

Öğrenciler, Türkçe öğretiminde kullandığımız bütün metinlerde ve masallarda değişik durumlarla karşı karşıya kalırlar. Bu durumlar hakkında yorumlar yaparak hem ifade becerilerini hem de doğru düşünme becerilerini geliştirirler. Yeni programda “Metne ilişkin sorular oluşturur.” kazanımı yer almaktadır. Burada öğrencilerin oluşturacağı soruların, belirli bir düzen içerisinde ve metne değişik açılardan bakarak onu doğru bir şekilde kavramasına yardımcı olması gerekir.

Altı şapka tekniği kullanılarak öğrencilerimize; masaldan yararlanarak doğru ve sistemli düşünmeyi, düşündüklerini düzenli bir şekilde ifade etmeyi öğretebiliriz. Masallardan hareketle farklı bakış açılarını içeren her şapkaya uygun sorular sorarak öğrencinin bir konuya değişik açılardan bakması sağlayabiliriz. Böylelikle öğrenci, ayrıntılı ama düzenli düşünmeyi kavrayacak; ayrıca düzenli düşünme sayesinde ifadeleri de düzenli olacaktır. Bunun sonucunda da öğrencide “Eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, iletişim, problem çözme, araştırma, karar verme” gibi birçok sosyal beceri gelişecektir.

Bu bölümde, öğrencilerin masallardaki olaylara altı şapkalı düşünme tekniğinin disiplini içerisinde sorular sorarak nasıl yaklaşabileceği örnekendirilmiştir. Bu yolla da hangi temalara, alt temalara ve sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılabilceği tespit edilmiştir.

4.1. Keloğlan ile Sihirli Kuş

Bir varmış bir yokmuş. Bir masal ülkesinde Gülyüz derler, gül yüzlü, güler yüzlü bir kız varmış. Gülyüz, bir padişah kızıymış. Bir gün gergefini kurmuş, nakış üstüne nakış işliyormuş has bahçede. Derken, görülmemiş güzellikte, gerdanı kınalı, gözleri zümrüt, gagası mercan bir kuş gelmiş, gergefin üstüne konmuş. Gözlerini kızın gözlerine dikmiş, başlamış içli bir ezgiyle ötmeye. Gülyüz, sanki büyülenmiş gibi ayıramamış gözlerini kuştan.

Neden sonra incili ipek çevresini kaldırıp atmış kuşun üstüne. Kuş, çevreyi mercan gagasıyla kaptığı gibi “Pırr...” diye kanat çırpmış, uçup gitmiş. Kız da arkasından bakmış kalmış. O günden sonra Gülyüz Sultan, her gün has bahçeye iner, özlem dolu gözlerle kuşu bekler dururmuş. Ama ne çare... Bu göz kamaştırıcı kuş bir daha görünmemiş. Küçük sultan ise kuşu bir türlü aklından çıkaramıyormuş. Kuşun özlemiyle günden güne sararıp solmuş. Ülkenin tüm hekimleri, padişah kızının derdine çare bulmaya çalışıyorlarmış.

Onlar çalışadursunlar, biz haberi Keloğlan’dan verelim. Keloğlan, Gülyüz’ün çevresini kuşa attığı günlerde yine yayan yapıldak dağ bayır dolaşır dururmuş o

yörelerde. Dağlar aşmış, dereler geçmiş, çıkınındaki azığı tükettiği bir gün bir garipçe kuş gelmiş, yorgun kanatlarla bir çalı dibine atmış kendini.

Keloğlan sevinmiş, “Kısmetim ayağıma geldi. Tutar, kızartır, yerim.” demiş içinden. Usulca sokulmuş. Külâhını atmış üstüne, kuşu tutmuş. Bir de ne görsün? Ağzında sırma işlemeli incili bir çevre... Keloğlan şaşmış kalmış. Bu göz alıcı renklerle bezeli kuşu kesip yemeye kıyamamış. Ağzına su akıtmış, “Bu kuş, yuvasına her zaman inci mercan götürüyorsa yaşadık.” demiş. İzleyip yuvasını bulmak için kuşu salıvermiş.

Kuş uçmuş, Keloğlan koşmuş; kuş uçmuş, Keloğlan koşmuş... Derelerden sel ile, tepelerden yel ile, gitmiş kuşun ardından, başındaki kel ile... Sonunda vara vara cennete eş bin bir renkli bir bahçeye varmışlar. Kuşu kaybetmiş bahçede ama kendini kaybetmemiş Keloğlan. Bahçeyi geçmiş, bir altın saray çıkmış karşısına. Saraya girmiş. Kimseler yokmuş içeride. Keloğlan şaşkın, “ Buranın elbette bir sahibi vardır.” diye geçirmiş içinden.

Dönmüş dolaşmış bir kapıyı açmış. Bir yemek odası görmüş. Ne isterseniz varmış sofrada. Canı çekmiş Keloğlan’ın. Elini uzatıp da bir lokma alacak olmuş. “Yerse önce Murat Şah yer!” diye eline bir kepçe vurmuşlar. Birden Keloğlan’ın eli şişmiş. Ne vuranı görmüş ne söyleyeni. Korkmuş Keloğlan, “ Periler sarayı olmasın burası.” diye çıkıp kaçacağı sırada bir kanat sesi çalınmış kulağına. Hemen bir dolaba girip saklanmış.

Biraz sonra o gerdanı kınalı, kanadı nakışlı kuş gelmiş. Odanın ortasındaki su dolu altın leğenin içine dalmış. İnanamayacaksınız ama, bir silkinmiş tüyünü teleğini dökmüş, civan bir delikanlı olmuş. Keloğlan gördüklerine inanamamış da olanlara akıl erdirmeye çalışırken delikanlı koynundan o incili çevreyi çıkarmış. Hem koklar hem de “Ah sultanım nerelerdesin? Senin gözlerin de yaşlı mı şimdi?” diye göz yaşlarını silermiş.

Bir süre ağlayıp söylendikten sonra yine kuş olmuş “Pırr...” demiş, uçup gitmiş. Keloğlan’ın ağzı açık kalmış. Hemen dolaptan fırlamış, kendini bu perili

saraydan dışarı atmış. Arkasına bile bakmadan oradan kaçmış. Sihirli bahçeyi geçmiş, alaca karanlıkları aşmış, düze ulaşmış.

Az gitmiş, uz gitmiş; dere tepe düz gitmiş... Derken bir yerlere gelince bakmış ki bir kalabalık, bir kıyamet. Sokulmuş Keloğlan da ne oluyor diye. Burası bir hamammış. Ülkenin padişahı, kızı Gülyüz Sultan'ın derdine çare bulamamış da bu hamamı yaptırmış. Dört yöne de haber salmış. “Her kimin başından ilginç olay geçmişse gelsin anlatsın, hamamda da bedava yıkansın...” diye. Böylece kızının avunacağını umuyormuş. Keloğlan da hamama girmiş, yıkanmış. Başından geçenleri anlatması için onu Gülyüz Sultan'ın önüne çıkarmışlar.

Keloğlan mindere oturmuş: “Dinle sultanım, sana bir şey anlatayım ama hayretten sakın küçük dilini yutma...” diye başlamış başından geçenleri bir bir anlatmaya. Kulaklarına inanamayan sultan, “ Aman Keloğlan bu hamamı sana bağışladım. Ne olur bana oranın yolunu göster!” diye yalvarmış Keloğlan’a.

Böylece sihirli kuşun yoluna düşmüşler. Az gitmişler, uz gitmişler; sonunda Keloğlan bin bir renkli o sihirli bahçeyi bulmuş.

Altın sarayı Gülyüz Sultan’a göstermiş: “Asıl görüp şaşacakların içeride sultan bacı. Hadi eğleşmeden girelim saraya.” demiş ama Gülyüz, Keloğlan’ı tehlikeye atmak istememiş. Helalleşip ayrılmış; altın saraya girmiş, dolaba saklanmış. Biraz sonra sihirli kuş gelmiş. Silkinmiş, civan yapılı bir genç olmuş. Sultanın çevresini çıkararak “Bu çevreyi işleyen eller sağ mı? Bir daha sultanımın yüzünü görebilecek miyim?” diye ağlayıp mendille göz yaşlarını silmiş.

Kız hemen koşmuş, delikanlının kollarına atılmış. Meğer bu delikanlı da insan soyundanmış. O da bir padişah oğluymuş. Murat Şah’mış adı. Masal bu ya nasıl olmuşsa perilerin ağına düşmüş bir gün. Bir daha da kurtulamamış tıslımlarından. Onu seven bir insan eli, eline değinceye dek bozulmamış tıslım... Sultan ona sevgiyle sarılınca tıslım bozulmuş, periler ülkesinden birlikte kaçmışlar.

Kırk gün kırk gecelik düğünleri kurulmuş. Mutlu bir yaşama başlamışlar.

Tablo 4.1: Keloğlan ile Sihirli Kuş Masalında Altı Şapkalı Düşünme Tekniğine Göre Örnek Sorular

Beyaz Şapka	*Gülyüz’ün özellikleri nelerdir? (Gülyüz’ün gül yüzlü, güler yüzlü, becerikli bir padişah kızı olduğu fark edilir./ifade edilir.- Bu yolla “güzellikler, “beğenme”, “takdir etme”, “insan sevgisi” gibi alt temalara ve “iletişim”, “eleştirel düşünme” gibi sosyal becerilere geçiş yapılabilir.) *Sihirli Kuş’un özellikleri nelerdir? (Sihirli Kuş’un görülmemiş güzellikte, gerdanı kınalı, gözleri zümrüt, gagası mercan bir kuş olduğu fark edilir./ifade edilir.- Bu yolla “çevremiz”, “güzellikler, “beğenme”, “takdir etme”, “hayvan sevgisi” gibi alt temalara ve “araştırma”, “eleştirel düşünme” gibi sosyal becerilere geçiş yapılabilir.) *Keloğlan, kuşun peşinden gittiği sarayda neler görmüş? (Keloğlan’ın Altın sarayda önce bir yemek odası gördüğü, sofrada bolca yiyecek gördüğü ama onun bunları yiyemediği, gerdanı kınalı, kanadı nakışlı nakışlı bir kuş gördüğü, kuşun odanın ortasındaki su dolu altın leğenin içinde yıkandığı ve bir silkinişte tüyünü teleğini döküp civan bir delikanlıya dönüştüğü, delikanlının koynundan incili çevreyi çıkartıp kendi kendine konuşarak ağladığını gördüğü ifade edilir.- Bu yolla, “çevremiz”, “diğer canlılarla iletişim” gibi temalara ve “araştırma” sosyal becerisine geçiş sağlanabilir.) *Keloğlan ve Gülyüz gittiğinde sarayın sahipleri nerededir?(Eksik bilgi.)- Bu bilginin eksikliğinden hareketle “eleştirel düşünme”, “yaratıcı düşünme” gibi sosyal becerilere geçiş yapılabilir.)
Kırmızı Şapka	*Gülyüz’ün yerinde olsanız, kuş gidince siz neler hissederdiniz? (Kişiye göre değişen cevaplar verilmesi beklenir.- Bu yolla, “umut”, “korku”, “kaygı”, “üzüntü”, “yalnızlık”, “özlem”, “sitem”, “veda” gibi alt temalara ve “iletişim” gibi sosyal becerilere geçiş yapılabilir.)
Siyah Şapka	*Keloğlan sihirli kuşa rastlamasa ne olurdu? (Bu sorudan hareketle masalın yönünü değiştiren farklı kurgular yapılabilir. Keloğlan’ın kuşa rastlamaması durumunda masalın kahramanı olan Keloğlan’ın başka bir aşamada başka sebeplerle masala dahil olması gerektiği anlaşılır.- Bu yolla “eleştirel düşünme”, “yaratıcı düşünme”, “problem çözme”, “araştırma” gibi temel becerilere geçiş yapılabilir.) *Keloğlan kuşa rastladıktan sonra Gülyüz’ü hiç görmese neler olabilirdi? (Keloğlan ve Gülyüz için farklı karşılaşma ortamları kugulanabilir. Örneğin Gülyüz bahçede iken Keloğlan’ın oradan geçmesi... Bu yolla “yaratıcı düşünme”, “eleştirel düşünme”, “problem çözme”, “araştırma” gibi sosyal becerilere geçiş yapılabilir.)
Sarı Şapka	*Keloğlan’ın kuşa rastlamasının olumlu sonuçları nelerdir? Bu, kimlere yaramıştır? Gülyüz ile Murat Şah, daha sonra ne gibi güzellikler yaşamış olabilir? (Murat Şah’ın perilerin tuzağından kurtulması ile Gülyüz’ün kavuşup mutlu olmasının Keloğlan’ın kuşa rastlamasının bir sonucu olduğu fark edilir. Murat Şah ile Gülyüz’ün daha sonra yaşamaları muhtemel olan güzelliklerle ilgili birçok görüş bildirilebilir.- Bu yolla “umut”, “mutluluk” gibi alt temalara ve “yaratıcı düşünme”, “eleştirel düşünme”, “problem çözme”, “araştırma” gibi sosyal becerilere geçiş yapılabilir.)

Tablo 4.1: (devamı)

Yeşil Şapka	*Siz bu masalı daha farklı bir şekilde nasıl bitirebilirdiniz? (Masalın sonunda Gülyüz’ün Murat Şah’la değil de Keloğlan’la evlenmesi gibi birçok değişik şekilde bitirilebileceği görülür.- Bu yolla “mutluluk”, “umut” gibi alt temalara ve “yaratıcı düşünme”, “eleştirel düşünme”, “araştırma” gibi sosyal becerilere geçiş yapılabilir.) *Siz bir masal kurgulasanız Keloğlan’a daha farklı nasıl roller verirdiniz? (Keloğlan’ın ejderha gibi engellerle savaşarak başarıya ulaşması gibi değişik roller verilebileceği kavranır.- Bu yolla “yaratıcı düşünme”, “eleştirel düşünme”, “problem çözme”, “araştırma” gibi sosyal becerilere geçiş yapılabilir.)
Mavi Şapka	*Bu masaldan nasıl bir sonuç çıkabilir? (“İyilerin büyük belalar atlatsa da sonunda mutluluğa erişebileceği” gibi sonuçlar çıkartılabilir.- Bu yolla “takdir etme”, “beğenme”, “mutluluk”, “umut” gibi alt temalara ve “iletişim”, “yaratıcı düşünme”, “eleştirel düşünme”, “araştırma” gibi sosyal becerilere geçiş yapılabilir.) *Bu masaldan ders çıkaran bir insan, hangi kişilik özelliklerini kazanabilir? (Kararlı, azimli, iyimser, sadık...- Bu yolla “kişilik tipleri”, “sorumluluk”, “olumlu düşünme”, “öz eleştiri” gibi alt temalara ve “iletişim”, “girişimcilik” gibi sosyal becerilere geçiş yapılabilir.)

Altı şapka tekniği, masalın tamamı üzerinde genel olarak uygulanabildiği gibi ana fikri oluşturacak öğretmenin tespit ettiği belli bir bölümü, belli bir ögesi üzerinde denenebilir. Örneğin;

“...Meğer bu delikanlı da insan soyundanmış. O da bir padişah oğluymuş. Murat Şah’mış adı. Masal bu ya nasıl olmuşsa perilerin ağına düşmüş bir gün. Bir daha da kurtulamamış tılsımlarından. Onu seven bir insan eli, eline değinceye dek bozulmamış tılsım... Sultan ona sevgiyle sarılınca tılsım bozulmuş, periler ülkesinden birlikte kaçmışlar.”

Beyaz Şapka: Masalda, padişahın oğlu bile olsa bir insanın başına felaket gelmiş mi?

Günlük hayatta: Statü sahibi olmak insanı her türlü felaketten kurtarır mı? (Masal metni çocuğun dış dünya olarak gezindiği bir laboratuvar ortamı gibidir. Olayları okurken veya dinlerken o ortamda adeta bir gözlem aktivitesi içindedir. Bu gözlem neticesinde öğrendikleri hem emprizm (deneycilik) hem de rasyonalizm (akılcılık) yoluyla masalı çözümler.)

Kırmızı Şapka: Masalda, başında bir felaket olmasına rağmen padişahın oğlu Murat Şah, Gülyüz'e aşık olmaktan kurtulabilmiş mi?

Günlük hayatta: Başımıza gelen bir sıkıntıda arzu, istek ve sorumluluklarımızı ihmal etmeli miyiz?

Siyah Şapka: Gülyüz, Keloğlan'ın yardımıyla Murat Şah'ı tılsımlarından kurtarmasaydı Murat Şah ömrünün sonuna kadar böyle mi yaşamalıydı?

Günlük hayatta: Başımıza gelen bir problemde başkalarından yardım almak kadar kendi ürettiğimiz çözüm yollarıyla da olumlu bir sonuca varabilir miyiz?

Sarı Şapka: Murat Şah, Gülyüz'ün sevgisi ve bu sevginin getirdiği fedakarlık sayesinde kurtuldu. Bu sevgi onlara gelecekte daha ne gibi mutluluklar yaşatabilir?

Günlük hayatta: Sevgi günlük hayatımızdaki sıkıntıları çözmek için bir anahtar mıdır?

Yeşil Şapka: Gülyüz ve Murat Şah başka hangi yollarla kavuşabilirlerdi?

Günlük hayatta: Bir sorunun sadece bir tane mi çözümü vardır?

Mavi Şapka: Murat Şah ve Gülyüz bize nasıl bir ders verdi?

Günlük hayatta: Hayat, insanlar için her zaman tozpembe midir? Hiç sorunsuz bir ömür olabilir mi?

4.2. Gül Hanım (Sabır Taşı)

(İzmir, Kadir Kale, Yaş 63, Emekli işçi, Büyüklerinden)

Evvel zaman içinde, ülkenin birinde, zengin bir adamın, GÜL HANIM adında güzel bir kızı varmış ve her gün pencerenin önünde oturur gergef işlermiş. Bir gün penceresine bir kuş konmuş. Kıza "Gül Hanım, Gül Hanım, sen bu gergefi ister işle ister işleme. Kırk gün, kırk gece bir ölünün başını bekleyeceksin, ondan sonra murada ereceksin" demiş ve uçup gitmiş.

Kız kuşun söylediklerini anasıyla babasına anlatmış. Onlar da hemen, göçlerini toplayıp kızlarını da alarak o kenti terk etmişler. Yolda giderlerken, gece olunca ağaçlık bir yerde konaklayıp uyumuşlar. Gece karanlığında, herkes uykudayken birileri kızı kaçırıp, içinde hiçbir canlının bulunmadığı bir saraya kapatmışlar. Sabah olup da kız uyanınca, ben neredeyim diye sasırmış, kalkıp sarayı dolaşmaya başlamış. Odalar bomboşmuş. Yalnız son açtığı odada, bir delikanlı ölüsü yatıyormuş ve yanında da pek çok yiyecek varmış.

Kız kuşun söylediği, kırk gün bekleyeceği ölünün bu güzel delikanlı olduğunu anlayarak, orada bulunan yiyeceklerden yiyip, sabırla beklemeye başlamış. Saray bir denizin ortasındaymış. Günler geçtikçe, kızın canı yalnızlıktan çok sıkılmaya başlamış. Bir gün denizden bir geminin geçtiğini görmüş... Balkondan mendil sallayarak, geminin yaklaşmasını beklemiş ve kaptandan kendisine arkadaşlık yapacak bir cariye istemiş... Kaptan da onun yalnızlığına acıyıp, bir cariye armağan etmiş. Bundan sonraki günlerde ölünün başını ikisi beklemeye başlamışlar. Gece gündüz uyumadan bekliyorlarmış. Kırkıncı gün yaklaşırken, cariye Gül Hanım'a "Hanım sen uyu kırkıncı gün dolup oğlan uyanınca, ben seni kaldırıyorum" demiş. Çok uykusuz olan kız da yatıp derin bir uykuya dalmış.

Kırkıncı gün dolup da oğlan gözlerini açınca, başında cariyeyi görmüş ve ona kim olduğunu sormuş. Cariye de "Kırk gündür senin başını bekleyerek, yeniden dirilmeni sağlayan Gül Hanım benim. Şu kenarda uyuyan da benim cariyem" demiş. Meğer bu oğlan bir prensmiş ve bir büyü nedeniyle öyle uyuyup kalmış... Kız başını beklediği için, büyü bozulup da oğlan uyanınca, saraydaki her şey ve herkes eski günlerine dönüp canlanmış. Prens güzel bir düğün yaparak cariyeyle evlenmiş. Sonradan uyanan Gül Hanım, olanları görmüş, ama bir şey söylememiş. Cariye prensle evlenip, kraliçe olunca, Gül Hanım'ı kendisine cariye yapmış ve ona çok eziyet etmeye başlamış.

Günlerden bir gün, prens gemisine binip, uzak bir ülkeye gitmek üzere yola çıkmış... Giderken de saraydaki herkese ne istediklerini sormuş. Gül Hanım'a gelince kız ondan, kendisine bir sabır taşı getirmesini istemiş. Bey gittiği ülkede gezmiş eğlenmiş, herkesin istediği armağanı almış, yalnız Gül Hanım'ın sabır taşı

unutmuş. Ülkesine geri dönmek için gemisine binmiş fakat gemi bir türlü hareket etmiyormuş. Prens kaptana nedenini sorunca "Siz birisinin armağanını unuttunuz, gemi ondan yürümüyor" demiş. Bey o zaman, neyi unuttuğunu hatırlayıp geri dönmüş ve bir sabır taşı almış. Taşı satan adam prene, "Sen, bu taşı vereceğin her kimse onu iyi gözle, bakalım neler olacak" demiş.

Prens dönünce herkesin armağanını dağıtmış, sonra da sabır taşını alıp hemen odasına koşan kızın arkasından giderek, onu gözetlemeye başlamış. Kız taşı önüne koymuş, eline de bir hançer almış. Gözyaşları içinde başından geçenleri sabır taşına anlatmaya başlamış. Anlattıkça taş şişmiş, sonunda da dayanamayıp çat diye ortasından çatlamış. Her şeyi anlatan kız, bu çektiği acılar karşısında sabır taşının bile çatladığını görünce, elindeki hançerle kendisini öldürmek istemiş. O sırada kapı arasından her şeyi gören ve duyan prens, gerçekleri öğrenince, hemen odaya girip hançeri Gül Hanım'ın elinden alarak ona sarılmış, sonra da yanlılıkla evlendiği cariyeyi çağırarak, sarayından kovmuş. Kırk gün kırk gece düğün yaparak, Gül Hanım'la evlenmişler ve günümüze kadar hep mutlu yaşamışlar.

Onlara kömür, bize uzun ömür...

Tablo 4.2: Gül Hanım (Sabır Taşı) Masalında Altı Şapkalı Düşünme Tekniğine Göre Örnek Sorular

Beyaz Şapka	*Gül Hanım'la ilgili neler biliyoruz? ("Gül Hanım güzel bir kızmış ve her gün pencerenin önünde gergef işlemiş." Bilgisine ulaşılabilir.- Bu yolla "güzellikler, "beğenme", "takdir etme", "insan sevgisi" gibi alt temalara ve "girişimcilik" "araştırma" gibi sosyal becerilere geçiş yapılabilir.) *Kız, kaçırıldığı sarayda neler görüyor? ("Odaların boş olduğunu ve bir odada bir delikanlı ölüsünün yattığını görmüş." bilgisine ulaşılır.- Bu yolla, "çevremiz", "diğer canlılarla iletişim" gibi temalara ve "araştırma" sosyal becerisine geçiş sağlanabilir.) *Gül Hanım'ı kaçıranlar hakkında yeterli bilgiye sahip miyiz? (Eksik bilgi...- Bu bilginin eksikliğinden hareketle "eleştirel düşünme", "yaratıcı düşünme" gibi sosyal becerilere geçiş yapılabilir.)
Kırmızı Şapka	*Gül Hanım'ın uğradığı haksızlığa uğrasanız siz neler hissederdiniz? ("Üzüntü, korku..." gibi kişiye göre değişen cevaplar verilmesi beklenir. Bu yolla, "umut", "korku", "kaygı", "üzüntü", "yalnızlık", "özlem", "sitem", "veda" gibi alt temalara ve "iletişim" gibi temel becerilere geçiş yapılabilir.)

Tablo 4.2: (devamı)

Siyah Şapka	*Bey, Gül Hanım'ın ısmarladığı taşı unutsaydı neler olabilirdi? (Bu sorudan hareketle masalın yönünü değiştiren farklı kurgular yapılabilir. Sabır taşını kıza masalın başka bir aşamasında kurguya dahil olan Keloğlan veya başka bir getirebilirdi...- Bu yolla “eleştirel düşünme”, “yaratıcı düşünme”, “problem çözme”, “araştırma” gibi sosyal becerilere geçiş yapılabilir.)
Sarı Şapka	*Bey, sabır taşını alıp gelince bu, ne gibi olumlu sonuçlar doğurmuştur? Bu, kimlere yaramıştır? Bey ile Gül Hanım, daha sonra ne gibi güzellikler yaşamış olabilir? (Sabır taşının gelmesi gerçeklerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu, Gül Hanım ile prense yaramıştır. Onların bundan sonra yaşayabileceği güzellikler hakkında kişiye göre değişen birçok yorum yapılabilir...- Bu yolla “umut”, “mutluluk” gibi alt temalara ve “yaratıcı düşünme”, “eleştirel düşünme”, “araştırma” gibi sosyal becerilere geçiş yapılabilir.)
Yeşil Şapka	*Siz bu masalı daha farklı bir şekilde nasıl bitirebilirdiniz? (Kişiye göre değişen çok farklı kurgulamalar yapılabilir. Bey'in gerçekleri, onu kandıran cariyenin konuşmasını kulak misafiri olarak öğrenmesi gibi...- Bu yolla “yaratıcı düşünme”, “eleştirel düşünme”, “araştırma” gibi sosyal becerilere geçiş yapılabilir.) *Siz bu masalı kurgulasanız Gül Hanım'ın başından başka nasıl maceralar geçmesini sağlardınız? (Kişiye ve kurgulama gücüne göre değişen farklı cevaplar verilebilir. Bu yolla “yaratıcı düşünme”, “eleştirel düşünme”, “araştırma” gibi sosyal becerilere geçiş yapılabilir.)
Mavi Şapka	*Bu masaldan nasıl bir sonuç çıkabilir? (Doğru ve dürüst olan insanların eninde sonunda mutluluğa kavuşacağı gibi sonuçlar çıkabilir.- Bu yolla “takdir etme”, “beğenme”, “mutluluk”, “umut” gibi alt temalara ve “iletişim”, “eleştirel düşünme” gibi sosyal becerilere geçiş yapılabilir.) *Bu masaldan ders çıkaran bir insan, hangi kişilik özelliklerini kazanabilir? (İyi niyetli, doğru, azimli, iyimser, sadık...- Bu yolla “kişilik tipleri”, “sorumluluk”, “olumlu düşünme”, “öz eleştiri” gibi alt temalara ve “iletişim” gibi sosyal becerilere geçiş yapılabilir.) *Bey ve Gül Hanım, bundan sonraki hayatlarında mutlu yaşamak için başka nelere dikkat etmelidir? (“Bundan sonra kendilerine her söylenene iyice araştırmadan inanmamalılar, birbirlerine güvenmeliler...” gibi birçok öneride bulunulabilir.- Bu yolla “sorumluluk”, “olumlu düşünme”, “öz eleştiri” gibi alt temalara ve “iletişim” gibi sosyal becerilere geçiş yapılabilir.)

5. MASALLARDA KAZANIM TESPİTLERİ VE SOSYAL BECERİLER

Yeni İlköğretim Türkçe Dersi Öğretimi Programı (2006)'nda (6, 7, 8. sınıflar) kazanımlara özel bir yer verilmiştir. Programda “dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma ve dil bilgisi” alanlarında toplam 235 kazanım yer almaktadır.

Kazanımlar, ana dili öğretimi aşamasında, bütün alanlarda öğretmene yol gösterir. Öğretmenin eğitim-öğretim faaliyetlerini planlaması, planladıklarını uygulaması ve uygulamasının sonucunu ölçüp değerlendirmesinde somut birer hedef ve malzeme olma özelliği taşımaktadırlar.

“Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda öğrencilerin kazanımlar ve etkinlikler yoluyla dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma becerilerini geliştirmeleri, dilimizin imkân ve zenginliklerinin farkına vararak Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanmaları hedeflenmektedir. Böylece öğrenciler, dil sevgisi ve bilinci kazanarak öğrenme sürecinde daha verimli olacak, kendilerini hayata ve geleceğe hazırlayacak birikimi edineceklerdir.” (Y.T.D.Ö.P. 2006:3)

Yukarıda belirtilen “hayata ve geleceğe hazırlama” daha çok sosyal becerilere yönelik çalışmaları içermektedir. Yine programda bu durum şu şekilde açıklanmaktadır: *“Türkçe Dersi Öğretim Programı'yla dinlediklerini, izlediklerini ve okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan; eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorumluluk üstlenen, girişimci, çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi birikimlerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirme ve yorumlamayı alışkanlık hâline getiren, estetik zevk kazanmış ve millî değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır.”* (Y.T.D.Ö.P. 2006:3)

Ana dili öğretiminde vazgeçilmez bir yeri olan metinler, öğrencilere edindirilmesi hedeflenen kazanımları içermeli ve bu konuda örnek teşkil etmelidir. Bir metin içerik olarak kazanımları ve temel becerileri kapsamalı veya o kazanım ve sosyal beceriyi edindirmeye yönelik etkinlikler yapmaya uygun olmalıdır.

Çalışmanın bu bölümünde masallarımız üzerinde, daha çok sosyal becerilerle yakından ilişki içerisinde olan kazanımların tespiti yapılacak. Masallarımızın içerik ve kullanılabilirlik açısından yeni programda belirlenen bu kazanımlara ne kadar uygun olduğu tespit edilmeye çalışılacaktır.

Örnek masallar üzerinde, aşağıdaki kazanımların tespiti yapılacaktır:

Metne ilişkin karşılaştırmalar yapar. (6,7,8 O.K.2-21)

Metindeki söz sanatlarının anlatıma olan katkısını fark eder. (6,7,8 O.K.2-19)

Metindeki sebep-sonuç ilişkilerini fark eder. (6,7,8 O.K.2-8)

Metindeki amaç-sonuç ilişkilerini fark eder. (6,7,8 O.K.2-9)

Metnin konusunu belirler. (6,7,8 O.K.2-3)

Metnin ana fikrini/ ana duygusunu belirler. (6,7,8 O.K.2-4)

Metindeki yardımcı fikirleri/ duyguları belirler. (6,7,8 O.K.2-5)

Anlatımın kimin ağzından yapıldığını belirler. (6,7,8 O.K.2-6)

Metne ilişkin sorular oluşturur. (6,7,8 O.K.2-15)

Metnin başlığı ile içeriği arasındaki ilişkiyi ortaya koyar. (6,7,8 O.K.2-30)

Metni dil ve anlatım yönünden değerlendirir. (6,7,8 O.K.3-1)

Okuduklarındaki öznel ve nesnel yargıları ayırt eder. (6,7,8 O.K.2-12)

Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar. (6,7,8 D.K.2-15__6,7,8 O.K.2-22)

Metinde ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretir. (6,7,8 O.K.2-23)

Metindeki ipuçlarından hareketle metne yönelik tahminlerde bulunur. (6,7,8 O.K.2-24)

Metnin öncesi ve/veya sonrasına ait kurgular yapar. (6,7,8 O.K.2-25)

Okuduklarındaki örtülü anlamları bulur. (6,7,8 O.K.2-11)

Okuduklarını kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır. (6,7,8 O.K.2-28)

Dinlediklerini/izlediklerini kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır. (6,7,8 D.K.2-24)

Kalıplaşmış cümle yapılarının kuruluş ve kullanım özelliklerini kavrar. (6,7,8 O.K.2-10)

Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini sözlü olarak ifade eder. (6,7,8 K.K.5-1)

Konuşma yöntem ve tekniklerini kullanır. (6,7,8 K.K.3-12)

Konuşmasında sebep-sonuç ilişkileri kurar. (6,7,8 K.K.1-10)

Konuşmasında amaç-sonuç ilişkileri kurar. (6,7,8 K.K.1-11)

Ana fikri yardımcı fikirlerle destekler. (6,7,8 K.K.3-4)

Dinlediklerindeki/ izlediklerini içerik yönünden değerlendirir. (6,7,8 D.K.3-2)

Bulunduğu ortama uygun bir konuşma tutumu geliştirir. (6,7,8 K.K.1-3)

Standart Türkçe ile konuşur. (6,7,8 K.K.1-4)

Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurar. (6,7,8 K.K.1-5)

Yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin yerine Türkçelerini kullanır. (6,7,8 K.K.1-6)

Konuşmasında nezaket kurallarına uyar. (6,7,8 K.K.1-8)

Konuşmayı uygun ifadelerle bitirir. (6,7,8 K.K.1-13)

Metinde yararlanılan düşünceyi geliştirme yollarının işlevlerini açıklar. (6,7,8 O.K.2-20)

Anlamadıklarını ve merak ettiklerini sorar. (6,7,8 K.K.5-2)

Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler. (6,7,8 O.K.2-7)

Metni içerik yönünden değerlendirir. (6,7,8 O.K.3-2)

Metnin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamını çıkarır. (6,7,8 O.K.2-1)

Metindeki anahtar kelimeleri belirler. (6,7,8 O.K.2-2)

Okuduğu metinde geçen deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanır. (6,7,8 O.K.4-3)

Okuduklarından hareketle öğrendiği kelimelerden sözlük oluşturur. (6,7,8 O.K.4-4)

Atasözü, deyim ve söz sanatlarını uygun durumlarda kullanarak anlatımını zenginleştirir. (6,7,8 K.K.3-6)

Olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatır. (6,7,8 K.K.1-9)

Metni oluşturan unsurlar arasındaki geçiş ve bağlantıları fark eder. (6,7,8 O.K.2-18)

Yazıyı etkileyici ifadelerle sonuca bağlar. (6,7,8 Y.K.2-9)

Atasözü, deyim ve söz sanatlarını uygun durumlarda kullanarak anlatımını zenginleştirir. (6,7,8 Y.K.2-6)

5.1. Mir Mehmet ile Altı Kardeşi Masalında Kazanım Tespitleri

(Mardin- Kızıltepe, Davut Ermiş, Yaş 70, Esnaf, Babasından)

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, pireler berber iken karşı hamam içinde.

Zamanın birinde, büyük bir şehirde, bir padişah yaşarmış. Ünü şanı her tarafa yayılan bu padişahın yedi oğlu varmış ve yedisi de bekârmış. Gel zaman git zaman, günün birinde padişah ölmüş. Yedi kardeş de aralarında toplanarak evlenmeye karar vermişler. En küçükleri olan Mehmet, yörede yiğitliği ve yürekliliği ile tanınmış. Herkes onu “Mir” lakabıyla anarmış. Mir Mehmet kardeşlerine, “Bizim evleneceğimiz kızlar da kardeş olsunlar, böylece ailemiz dağılmaz, hep bir arada yaşarız.” demiş. Bu öneriyi yerinde bulan oğlanlar, nasıl ederiz de aklı başında yedi kız kardeş buluruz diye, düşünmeye başlamışlar. Babalarının ölümünden sonra, bu şehirde kalamayacaklarını anlayan kardeşler, başka bir şehirde oturan amcalarının yanında kalmak üzere yola çıkmışlar. Oraya varışlarının üçüncü gününde amcaları onlara, “Sizin bir derdiniz mi var?” diye sormuş. Onlar da evlenme konusundaki

düşüncelerini anlatmışlar. Bunun üzerine amcaları, “Şu düşündüğünüz şeye bakın hele. Benim yedi tane kızım var, alın onları götürün, yalnız yolda giderken asla Üç Yayla’da konaklamayın.” demiş.

Çok sevinen kardeşler, gereken yol hazırlığını tamamlayıp, amcalarının yedi kızını da alarak yola çıkmışlar. Az gidip uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler, sonunda gece bastırırken, amcalarının asla kalmayın dediği yaylada gecelemişler. Mir Mehmet’in bütün uyarılarına rağmen de orada gecelemeğe karar vermişler. Kardeşlerine söz dinletemeyen Mehmet, uyumayarak nöbet tutmaya başlamış. Gecenin bir vaktinde, tüyler ürperten korkunç bir ejderha gelip, oğlanın karşısına durmuş ve “Benim kuş uçmaz, kervan geçmez yaylamda nasıl olur da konaklırsınız!” diyerek bağırıp Mir Mehmet’in üzerine yürümüş.

Sabaha kadar ejderha ile dövüşen oğlan, sonunda onu öldürerek yanlarındaki dereye atmış.

Sabah olunca, her şeyden habersiz uyuyan kardeşlerine de hiçbir şey söylememiş ve onlarla beraber yola devam etmiş. Gün batarken ikinci yaylaya ulaşmışlar ve Mehmet’in dışında herkes yine yatıp uyumuş. Gecenin bir yarısında, birincisinden daha korkunç bir ejderha çıkıp gelmiş ama, oğlan sabaha kadar dövüşerek bunu da öldürmüş, sabah olunca yine kardeşleriyle birlikte yola devam etmiş.

Akşama kadar yürüdükten sonra da hava kararırken, üçüncü yaylaya ulaşmışlar ve yatıp uyumuşlar. İki gecedir uykusuz ve yorgun olan Mir Mehmet de bir zaman nöbet tuttuktan sonra uykuya yenilmiş ve sızıp kalmış.

Gecenin bir yarısında çıkagelen bir azgın ejderha Mehmet’in boğazına sarılıp, “Yörede sözü edilen kahraman sen misin?” diye sormuş. O da “Benim” deyince, “Öyleyse git ve sana tarif edeceğim ülkenin kralının kızını al gel. Sana ancak o zaman inanırım.” demiş. Sabah olunca, kardeşlerine ve amca kızlarına, uzun bir yolculuğa çıkacağını söyleyen Mehmet, dönüp dönmeyeceğini de bilmediğini belirterek herkesle vedalaşıp yola koyulmuş.

Dere tepe giderken küçük bir akarsunun karşısına geçemeyen karıncaların telaşını görerek, hemen kılıcını çıkarıp, suyun üzerine uzatmış ve karıncaların karşıya geçmelerine yardımcı olmuş. Bu adamın Mir Mehmet olduğunu anlayan karıncalar da ona iki tüy vererek, “Ne zaman başın sıkışırsa bu iki tüyü birbirine sür, biz gelir sana yardım ederiz.” demişler. Karıncalardan ayrılıp yoluna devam eden oğlan giderken, denizlerin sularını kurutabilecek kadar çok su içebilen bir adama rastlamış.

Adam, bu yolcunun Mir Mehmet olduğunu öğrenince, “Her zaman sana hizmet etmeye hazırım, ne zaman başın sıkışırsa beni ara.” demiş. Yine yoluna giden oğlan, bu kez de çok obur ve çok güçlü bir adama rastlamış. O da kendisine yardım edebileceğini söylemiş.

Mir Mehmet sonunda ejderhanın tarif ettiği ülkeye varmış ve kralın huzuruna çıkıp, kızını istemiş. Oğlanı dinleyen kral, bıyık altından gülerek, ona bazı şartlarının olduğunu söylemiş ve bunları şöyle sıralamış: “Bir: Sana üç tandır fırın ekmeği getireceğim, bunların hepsini bir oturmada yiyeceksin. İki: Üç araba odunu ateşe vereceğim sen bu yangını bir çırpıda söndüreceksin. Üç: Arpa, mercimek ve buğday karışımı üç araba tahılı bir gecede birbirinden ayıracaksın.” Çaresiz kalan oğlan bu şartları kabul etmiş etmesine ya, bir yandan da bu işi nasıl başaracağını düşünüyormuş. Ertesi gün, kralın önüne koyduğu üç fırın ekmeğin başına oturmuş ama, bitirmesinin mümkün olmadığını görmüş. Tam o sırada aklına, yolda rastladığı obur ve güçlü adam gelmiş. Hemen çağırarak bütün ekmekleri yemesini istemiş. Ateşi de yine yolda rastladığı çok su içebilen adama söndürtmüş. Sıra, tahılların ayrılmasına gelince de hemen karıncaları çağırmış ve onlar bir gecede bu üç araba tahılı ayırıp, ayrı ayrı kümeler halinde yığmışlar.

Bütün bu olup bitenler karşısında şaşkınlığa düşen kral, sonunda kızını Mir Mehmet’e vermek zorunda kalmış.

Kızı alıp ülkesine dönen oğlanı, herkes büyük bir sevgiyle karşılamış. Bütün kardeşler, geri kalan ömürlerini mutluluk içinde yaşamışlar.

Tablo 4.3: Mir Mehmet ile Altı Kardeşi Masalında Kazanım Tespitleri

Kazanım: Metinde yararlanılan düşünceyi geliştirme yollarının işlevlerini açıklar. (6,7,8 O.K.2-20) “Zamanın birinde, büyük bir şehirde, bir padişah yaşarmış. Ünü şanı her tarafa yayılan bu padişahın yedi oğlu varmış ve yedisi de bekârmış.” (Bu bölümdeki betimleyen ifadeler sezdirilerek “araştırma” sosyal becerisine geçiş yapılabilir.) “En küçükleri olan Mehmet, yörede yiğitliği ve yürekliliği ile tanınmış. Herkes onu “Mir” lakabıyla anarmış.” (Çevresindekilerin Mehmet’e niçin “Mir” lakabıyla seslendiği konusundaki açıklayıcı ifadeye dikkat çekilir ve “eleştirel düşünme”, “araştırma” ve “iletişim” gibi sosyal becerilere geçiş yapılabilir. Lakapların unvanla bağlantısını kurarak sıfatların önemini kavrar. Kişilik gelişiminde doğru ve yanlış ayrımlarını yaparak kendi hayatıyla ilgili hedefler için doğru sıfatlar belirler.)
Kazanım: Okuduklarını kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır. (6,7,8 O.K.2-28) Kazanım: Dinlediklerini/izlediklerini kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır. (6,7,8 D.K.2-24) “Gel zaman git zaman, günün birinde padişah ölmüş. Yedi kardeş de aralarında toplanarak evlenmeye karar vermişler. En küçükleri olan Mehmet, yörede yiğitliği ve yürekliliği ile tanınmış. Herkes onu “Mir” lakabıyla anarmış. Mir Mehmet kardeşlerine, “Bizim evleneceğimiz kızlar da kardeş olsunlar, böylece ailemiz dağılmaz, hep bir arada yaşarız.” demiş.” (Metindeki bu bölümden hareketle Mir Mehmet’in, ailelerinin dağılmaması için evlenecekleri kızların da kardeş olmasını istemesine dikkat çekilir. Buradan hareketle masalı dinleyenler, çevrelerindeki sosyal olayları yorumlamaları yönünde teşvik edilir. “Eleştirel düşünme”, “yaratıcı düşünme” sosyal becerilerine yönelik çalışmalar yapılabilir. Eski dönemler için aidiyetçilik duygusunun gelişmesinin bir yolu da kan bağıdır. Toplumlar geliştikçe kan bağı yerini kültür vb. öğelere bırakmıştır.)
Kazanım: Metindeki söz sanatlarının anlatıma olan katkısını fark eder. (6,7,8 O.K.2-19) “Karıncalardan ayrılp yoluna devam eden oğlan giderken, denizlerin sularını kurutabilecek kadar çok su içebilen bir adama rastlamış. Adam, bu yolcunun Mir Mehmet olduğunu öğrenince, ‘Her zaman sana hizmet etmeye hazırım, ne zaman başın sıkışırsa beni ara.’ demiş.” (Bu bölümdeki “abartma”nın anlama ilgi çekicilik kattığı buldurulur. Bu yolla “eleştirel düşünme” sosyal becerisine yönelik çalışmalar yapılabilir.)
Kazanım: Metnin konusunu belirler. (6,7,8 O.K.2-3) Metinde padişah olan babalarının ölümü üzerine, Mir Mehmet adlı bir genç ve altı kardeşinin başından geçenlerin anlatıldığı bilgisi buldurulur.
Kazanım: Metnin ana fikrini/ ana duygusunu belirler. (6,7,8 O.K.2-4) “Yardımsever, çevredeki varlıklara ve sorunlara duyarlı olan bir insan gün gelir bu iyi özelliklerinin karşılığını alır.” Ana fikrinden hareketle “karar verme”, “iletişim” gibi sosyal becerilere geçiş yapılabilir.
Kazanım: Metindeki yardımcı fikirleri/ duyguları belirler. (6,7,8 O.K.2-5) Metinden şu yardımcı fikirlerin çıkartılması sağlanabilir: *Düşülen zor durumlar karşısında sabırlı olunmalıdır. *Çevreye karşı duyarlı olunmalıdır. *Cesaret ve tedbirli olmak hayatı kurtarır. *Ailenin bir arada olması ve dağılmaması çok önemlidir. (Bu yardımcı fikirlerden hareketle, “problem çözme”, “iletişim” gibi sosyal becerilere geçiş yapılabilir.)
Kazanım: Anlatımın kimin ağzından yapıldığını belirler. (6,7,8 O.K.2-6) Metnin 3. tekil kişi(anlatıcı) ağzından yapıldığını ve geçmiş zaman kipi kullanılarak anlatıldığı buldurulur. Bu yolla “eleştirel düşünme”, “araştırma” gibi sosyal becerilere geçiş yapılabilir.
Kazanım: Okuduklarını kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır. (6,7,8 O.K.2-28) Kazanım: Dinlediklerini/izlediklerini kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır. (6,7,8 D.K.2-24) Metinden hareketle şöyle çıkarımlar yapılabilir: *Akıl yaşta değil baştadır. *Toplum yaşamında yaşça büyük olmaktan çok akıllı ve cesur olmak önemseniyor. *Toplum yaşamında aile çok önemli bir kurum olarak görülüyor. *Varlıkları küçümsemeyip onları önemseyen ve onlara yardımcı olanlar sevilir. *Zor durumlar karşısında pes etmeden yeni çözümler bulmaya çalışılmalıdır. (Bu çıkarımlardan hareketle “problem çözme”, “araştırma” gibi sosyal becerilerle ilgili çalışmalar yapılabilir.)

Tablo 4.3: (devamı)

Kazanım: Metne ilişkin sorular oluşturur. (6,7,8 O.K.2-15) Altı şapkalı düşünme tekniği de kullanılarak metne ilişkin şöyle soruların oluşturulması sağlanabilir: *Mir Mehmet kimdir? *Mehmet'e niçin "Mir" denmiştir? *Mir Mehmet ve altı kardeşi niçin yaşadıkları yeri terk etmişlerdir? *Mehmet niçin bütün kardeşleriyle birlikte, kardeş olan kızlarla evlenmek istemektedir? *Mehmet hangi varlıklara yardımcı olmuştur? *Yardım ettiği varlıklar Mehmet'e nasıl yardımcı olmuştur? *Ejderha, Mir Mehmet'ten ne istemiştir? *Kral, Mir Mehmet'ten neler istemiştir? (Bu sorulardan ve cevaplardan hareketle "araştırma", "eleştirel düşünme" gibi sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılabilir.)
Kazanım: Metni dil ve anlatım yönünden değerlendirir. (6,7,8 O.K.3-1) Metin, dil ve anlatım yönünden değerlendirilerek şu sonuçlara ulaşılabilir: *Metnin genel olarak sade bir dili vardır. *Masalın giriş(masal başı) bölümündeki "Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, pireler berber iken karşı hamam içinde." tekerlemesi masala ilgi çekici ve canlı bir başlangıç yapmayı sağlamıştır. *Giriş bölümündeki tekerlemede geçen ifadeler, dinleyenleri masalın olağanüstü, hayallerle süslü dünyasına hazırlamaktadır. *Masalda "duyulan- öğrenilen -miş'li geçmiş zaman" kipi kullanılmıştır. * Metin içerisinde geçen "Az gidip uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler..." gibi uyaklı, kalıplaşmış ifadeler anlatıma canlılık ve ahenk katmaktadır. (Bunun gibi değerlendirmelerden hareketle "araştırma", "eleştirel düşünme" gibi sosyal becerilere geçiş yapılabilir.)
Kazanım: Metnin başlığı ile içeriği arasındaki ilişkiyi ortaya koyar. (6,7,8 O.K.2-30) Metnin başlığının "Mir Mehmet ve Altı Kardeşi" olduğu ve metnin içeriğinin de Mir Mehmet ile altı kardeşinin başından geçen maceralardan oluştuğu buldurularak başlık ve içerik arasındaki bağ sezdirilir.
Kazanım: Okuduklarındaki öznel ve nesnel yargıları ayırt eder. (6,7,8 O.K.2-12) Öznel Yargılar: * "Adam, bu yolcunun Mir Mehmet olduğunu öğrenince, 'Her zaman sana hizmet etmeye hazırım, ne zaman başın sıkışırsa beni ara.' demiş. * "Kızı alıp ülkesine dönen oğlanı, herkes büyük bir sevgiyle karşılamış." Nesnel Yargılar: * "Ünü şanı her tarafa yayılan bu padişahın yedi oğlu varmış ve yedisi de bekârmış." * "Bütün kardeşler, geri kalan ömürlerini mutluluk içinde yaşamışlar..." (Bu öznel ve yargılar buldurularak "eleştirel düşünme" sosyal becerisi ile ilgili çalışmalar yapılabilir.)
Kazanım: Okuduklarındaki örtülü anlamları bulur. (6,7,8 O.K.2-11) "Bu öneriyi yerinde bulan oğlanlar, nasıl ederiz de akli başında yedi kız kardeş buluruz diye, düşünmeye başlamışlar." (Buradaki "akli başında" ifadesinden hareketle evlenilecek kişinin sağlıklı düşünebilen, toplumsal kurallara uyan bir insan olması gerektiğinin düşünüldüğü örtülü anlamı çıkabilir.) "Oğlanı dinleyen kral, bıyık altından güler, ona bazı şartlarının olduğunu söylemiş ve bunları şöyle sıralamış..." (Buradaki "...bıyık altından güler..." ifadesinden kralın kendisinin vereceği işleri aslında Mir Mehmet'in yapamayacağına inandığı ve onunla alay ettiği örtülü anlamı çıkartılabilir.) "Bütün bu olup bitenler karşısında şaşkınlığa düşen kral, sonunda kızını Mir Mehmet'e vermek zorunda kalmış." (Buradan hareketle kralın aslında kızını Mir Mehmet'e vermek istemediği örtülü anlamı çıkartılabilir.) "En küçükleri olan Mehmet, yörede yiğitliği ve yürekliği ile tanınmış. Herkes onu "Mir" lakabıyla anarmış." (Mir Mehmet'in yaşadığı yerde yiğitliğe ve cesarete çok önem verildiği örtülü anlamı çıkartılabilir.) (Bütün örtülü anlamlardan hareketle "eleştirel düşünme", "karar verme" gibi sosyal becerilere geçiş yapılabilir.)

Tablo 4.3: (devamı)

Kazanım: Metnin öncesi ve/veya sonrasına ait kurgular yapar. (6,7,8 O.K.2-25)
Kazanım: Metindeki ipuçlarından hareketle metne yönelik tahminlerde bulunur. (6,7,8 O.K.2-24)
“Benim yedi tane kızım var, alın onları götürün, yalnız yolda giderken asla Üç Yayla’da konaklamayın.” Demiş.” (Bu bölümde, oğlanların amcalarının niçin Üç Yayla’da konaklamamalarını istemiş olabileceği konusunda dinleyenler düşündürülür. “Eleştirel düşünme”, “araştırma” gibi sosyal becerilere geçiş yapılabilir.) “Çaresiz kalan oğlan bu şartları kabul etmiş etmesine ya, bir yandan da bu işi nasıl başaracağını düşünüyor...” (Bu ifadeden sonra “Sizce Mir Mehmet bu durumun altından nasıl kalkacak?” sorusuyla masalın devamı hakkında kurgular yaptırılabilir ve tahminlerde bulundurulur. Bu tahminlerden hareketle de “yaratıcı düşünme”, “problem çözme” gibi sosyal becerilere geçiş yapılabilir.)
Kazanım: Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar. (6,7,8 D.K.2-15)
“Kendinizi masaldaki Mir Mehmet’in amcasının kızlarının yerine koyunuz. Babalarının onları amcalarının oğullarına verdiğinde neler düşünmüş olabileceklerini tahmin ediniz.” (Bunun gibi yönergelerle “eleştirel düşünce”, “karar verme”, “iletişim” gibi sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılabilir.)
Kazanım: Metne ilişkin karşılaştırmalar yapar. (6,7,8 O.K.2-21)
Mir Mehmet ile diğer altı kardeşinin karşılaştırmaları yapılabilir: Mir Mehmet: *Yedi kardeşin en küçüğü, *Küçük olmasına rağmen olaylara akılcıca çözüm bulabiliyor, *Kardeşleri arasında ve çevresinde sevilen sayılan birisi, *Yaşça küçük olmasına rağmen sözü dinlenen birisi, *Tedbirli, *Yardımsever, *Diğer varlıklarla kolay iletişim kurabilen. Mir Mehmet’in Altı Kardeşi: *Tedbirli değil, *Olaylara Mir Mehmet kadar farklı bakış açısıyla yaklaşmıyorlar, *Mir Mehmet’in düşüncelerine saygı duyup onları dikkate alıyorlar. (Bunun gibi karşılaştırmalar yapılarak “eleştirel düşünme” ve “karar verme” gibi sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılabilir.)
Kazanım: Okuduklarını kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır. (6,7,8 O.K.2-28)
“Mir Mehmet’in yardımseverliğinden hareketle “yardımseverlik” olgusunu bir değer olarak aldığımızda, bu değerın hayatımızdaki yeri ve önemi nedir?” (Bunun gibi yönlendirmeler yoluyla “eleştirel düşünme”, “iletişim” gibi sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılabilir.)
Kazanım: Kalıplaşmış cümle yapılarının kuruluş ve kullanım özelliklerini kavrar. (6,7,8 O.K.2-10)
“Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, pireler berber iken karşı hamam içinde.” “Az gidip uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler...” (Bu gibi kalıplaşmış ifadelerden hareketle “Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma”, “iletişim” gibi sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılabilir.)
Kazanım: Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini sözlü olarak ifade eder. (6,7,8 K.K.5-1)
“Mir Mehmet sonunda ejderhanın tarif ettiği ülkeye varmış ve kralın huzuruna çıkıp, kızını istemiş. Oğlanı dinleyen kral, bıyık altından gülererek, ona bazı şartlarının olduğunu söylemiş ve bunları şöyle sıralamış: ‘Bir: Sana üç tandır fırın ekmeği getireceğim, bunların hepsini bir oturmada yiyeceksin. İki: Üç araba odunu ateşe vereceğim sen bu yangını bir çırpıda söndüreceksin. Üç: Arpa, mercimek ve buğday karışımı üç araba tahıl bir gecede birbirinden ayıracaksın.’” (Bu ifadelerden hareketle “iletişim”, “Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma” gibi sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılabilir.)

Tablo 4.3: (devamı)

Kazanım: Konuşma yöntem ve tekniklerini kullanır. (6,7,8 K.K.3-12) Kazanım: Konuşmasında sebep-sonuç ilişkileri kurar. (6,7,8 K.K.1-10) Kazanım: Konuşmasında amaç-sonuç ilişkileri kurar. (6,7,8 K.K.1-11) Kazanım: Ana fikri yardımcı fikirlerle destekler. (6,7,8 K.K.3-4)
“Mir Mehmet kardeşlerine, “Bizim evleneceğimiz kızlar da kardeş olsunlar, böylece ailemiz dağılmaz, hep bir arada yaşarız.” demiş.” <i>(Bu ifadelerden hareketle Mir Mehmet’in düşüncelerini mantıksal bir nedene dayandırmasına, ikna edici bir şekilde kendine güvenerek konuşmasına dikkat çekilerek “Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma”, “iletişim” gibi sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılabilir.)</i>
Kazanım: Dinlediklerini/ izlediklerini içerik yönünden değerlendirir. (6,7,8 D.K.3-2)
“Mir Mehmet sonunda ejderhanın tarif ettiği ülkeye varmış ve kralın huzuruna çıkıp, kızını istemiş. Oğlanı dinleyen kral, bıyık altından gülererek, ona bazı şartlarının olduğunu söylemiş ve bunları şöyle sıralamış: ‘Bir: Sana üç tandır fırın ekmeği getireceğim, bunların hepsini bir oturmada yiyeceksin. İki: Üç araba odunu ateşe vereceğim sen bu yangını bir çırpıda söndüreceksin. Üç: Arpa, mercimek ve buğday karışımı üç araba tahıllı bir gecede birbirinden ayıracaksın.’ ” “Ertesi gün, kralın önüne koyduğu üç fırın ekmeğin başına oturmuş ama, bitirmesinin mümkün olmadığını görmüş. Tam o sırada aklına, yolda rastladığı obur ve güçlü adam gelmiş. Hemen çağırarak bütün ekmeği yemesini istemiş. Ateşi de yine yolda rastladığı çok su içebilen adama söndürtmüş. Sıra, tahılların ayrılmasına gelince de hemen karıncaları çağırmış ve onlar bir gecede bu üç araba tahıllı ayırıp, ayrı ayrı kümeler halinde yığmışlar.” <i>(Buradaki ifadelerin normal mi yoksa abartılı ifadeler mi olduğu sorusundan hareketle “eleştirel düşünme” sosyal becerisine yönelik çalışmalar yapılabilir.)</i>
Kazanım: Anlamadıklarını ve merak ettiklerini sorar. (6,7,8 K.K.5-2)
“Oraya varışlarının üçüncü gününde amcaları onlara, “Sizin bir derdiniz mi var?” diye sormuş. Onlar da evlenme konusundaki düşüncelerini anlatmışlar. Bunun üzerine amcaları, “Şu düşündüğünüz şeye bakın hele. Benim yedi tane kızım var, alın onları götürün, yalnız yolda giderken asla Üç Yayla’da konaklamayın.” demiş.” “Gecenin bir yarısında çıkagelen bir azgın ejderha Mehmet’in boğazına sarılıp, “Yörede sözü edilen kahraman sen misin?” diye sormuş.” <i>(Bu ifadelerdeki Mir Mehmet ve ejderhaların sorularına, amcanın verdiği cevaba dikkat çekilir. Bu yolla “iletişim”, “Türkçeyi doğru etkili ve güzel kullanma” gibi sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılabilir.)</i>
Kazanım:Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini sözlü olarak ifade eder. (6,7,8 K.K.5-1)
“Onlar da evlenme konusundaki düşüncelerini anlatmışlar. Bunun üzerine amcaları, ‘Şu düşündüğünüz şeye bakın hele. Benim yedi tane kızım var, alın onları götürün, yalnız yolda giderken asla Üç Yayla’da konaklamayın.’ demiş.” <i>(Bu yolla “iletişim”, “eleştirel düşünme”, “Türkçeyi doğru etkili ve güzel kullanma” gibi sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılabilir.)</i>
Kazanım: Bulunduğu ortama uygun bir konuşma tutumu geliştirir. (6,7,8 K.K.1-3)
Kazanım: Standart Türkçe ile konuşur. (6,7,8 K.K.1-4)
Kazanım: Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurar. (6,7,8 K.K.1-5)
Kazanım: Yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin yerine Türkçelerini kullanır. (6,7,8 K.K.1-6)
Kazanım: Konuşmasında nezaket kurallarına uyar. (6,7,8 K.K.1-8)
Kazanım: Konuşmayı uygun ifadelerle bitirir. (6,7,8 K.K.1-13)
“Adam, bu yolcunun Mir Mehmet olduğunu öğrenince, “Her zaman sana hizmet etmeye hazırım, ne zaman başın sıkışırsa beni ara.” demiş.” “Bu adamın Mir Mehmet olduğunu anlayan karıncalar da ona iki tüy vererek, ‘Ne zaman başın sıkışırsa bu iki tüyü birbirine sürter, biz gelir sana yardım ederiz.’ demişler.” <i>(Bu ifadelerden hareketle “iletişim”, “Türkçeyi doğru etkili ve güzel kullanma” gibi sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılabilir.)</i>

Tablo 4.3: (devamı)

<u>Kazanım:</u> Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar. (6,7,8 D.K.2-15)
“Kızı alıp ülkesine dönen oğlanı, herkes büyük bir sevgiyle karşılamış. Bütün kardeşler, geri kalan ömürlerini mutluluk içinde yaşamışlar.” “Sabah olunca, kardeşlerine ve amca kızlarına, uzun bir yolculuğa çıkacağını söyleyen Mehmet, dönüp dönmeyeceğini de bilmediğini belirterek herkesle vedalaşıp yola koyulmuş.” (Bu bölümlerdeki duygusallık ifade eden cümlelere dikkat çekilir ve “iletişim” sosyal becerisine yönelik çalışmalar yapılabilir.)
<u>Kazanım:</u> Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler. (6,7,8 O.K.-7)
(Metnin tamamından hareketle metnin olay, yer, zaman ve şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirlemeye yönelik çalışmalar yapılır. Bu yolla “araştırma”, “eleştirel düşünme” gibi sosyal becerilerin gelişmesine yönelik çalışmalar yapılabilir) Olay: Babaları ölen Mir Mehmet ve altı kardeşinin evlenmeye karar vermeleri ve bunun üzerine başlarından geçen maceralar... Yer: Belirli olmayan bir masal ülkesi. Masalda “büyük bir şehir...” diye geçer. Zaman: Belirli olmayan bir masal zamanı. Masalda “Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, pireler berber iken karşı hamam içinde. Zamanın birinde...” diye tarif edilir. Şahıs ve Varlık Kadrosu: Mir Mehmet, altı kardeşi, babaları, amcaları, amcalarının yedi kızı, ejderhalar, karıncalar, çok su içebilen adam, obur ve güçlü adam, kral ve onun kızı.
<u>Kazanım:</u> Metni içerik yönünden değerlendirir. (6,7,8 O.K.3-2)
<u>Kazanım:</u> Dinlediklerini/ izlediklerini içerik yönünden değerlendirir. (6,7,8 D.K.3-2)
“Bu masalda anlatılanların gerçek hayatta da yaşanmış olma ihtimali var mı?” (Bunun gibi sorularla “eleştirel düşünme” gibi sosyal becerilere geçiş yapılabilir.)
<u>Kazanım:</u> Metnin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamını çıkarır. (6,7,8 O.K.2-1)
<u>Kazanım:</u> Metindeki anahtar kelimeleri belirler. (6,7,8 O.K.2-2)
<u>Kazanım:</u> Okuduğu metinde geçen deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanır. (6,7,8 O.K.4-3)
<u>Kazanım:</u> Okuduklarından hareketle öğrendiği kelimelerden sözlük oluşturur. (6,7,8 O.K.4-4)
“Mir, obur, tahlıl, yayla, ejderha...” gibi kelimeler ve “kuş uçmaz kervan geçmez, akli başında olmak” gibi deyimlerin anlamlarını sözlükten bulunuz.” (Bunun gibi yönlendirmelerle “araştırma”, “girişimcilik” gibi sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılabilir.)
<u>Kazanım:</u> Anlatımın kimin ağzından yapıldığını belirler. (6,7,8 O.K.2-6)
Metindeki “ demiş, sormuş, yapmış...” gibi ifadelerden hareketle metindeki anlatımın 3. tekil kişi ağzından yapıldığı anlaşılabilir.
<u>Kazanım:</u> Metindeki sebep-sonuç ilişkilerini fark eder. (6,7,8 O.K.2-8)
<u>Kazanım:</u> Metindeki amaç-sonuç ilişkilerini fark eder. (6,7,8 O.K.2-9)
“En küçükleri olan Mehmet, yörede yiğitliği ve yürekliği ile tanınmış. Herkes onu ‘Mir’ lakabıyla anarmış.” (sebep- sonuç) “Mir Mehmet kardeşlerine, ‘Bizim evleneceğimiz kızlar da kardeş olsunlar, böylece ailemiz dağılmaz, hep bir arada yaşarız.’ demiş.” (amaç-sonuç) “Babalarının ölümünden sonra, bu şehirde kalamayacaklarını anlayan kardeşler, başka bir şehirde oturan amcalarının yanında kalmak üzere yola çıkmışlar.” (sebep-sonuç) “Oraya varışlarının üçüncü gününde amcaları onlara, ‘Sizin bir derdiniz mi var?’ diye sormuş. Onlar da evlenme konusundaki düşüncelerini anlatmışlar. Bunun üzerine amcaları, ‘Şu düşündüğünüz şeye bakın hele. Benim yedi tane kızım var, alın onları götürün, yalnız yolda giderken asla Üç Yayla’da konaklamayın.’ demiş. “Çok sevenen kardeşler, gereken yol hazırlığını tamamlayıp, amcalarının yedi kızını da alarak yola çıkmışlar.” (sebep- sonuç) “Dere tepe giderken küçük bir akarsunun karşısına geçemeyen karıncaların telaşını görerek, hemen kılıcını çıkarıp, suyun üzerine uzatmış ve karıncaların karşıya geçmelerine yardımcı olmuş.” (amaç- sonuç) “İki gecedir uykusuz ve yorgun olan Mir Mehmet de bir zaman nöbet tuttuktan sonra uykuya yenilmiş ve sızıp kalmış.” (sebep- sonuç) (Bütün sebep- sonuç ve amaç- sonuç bulma çalışmalarından hareketle “eleştirel düşünme”, “problem çözme” gibi sosyal becerilere geçiş yapılabilir.)

Tablo 4.3: (devamı)

Kazanım: Metinde ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretir. (6,7,8 O.K.2-23)
“Mir Mehmet sonunda ejderhanın tarif ettiği ülkeye varmış ve kralın huzuruna çıkıp, kızını istemiş. Oğlanı dinleyen kral, bıyık altından gülererek, ona bazı şartlarının olduğunu söylemiş ve bunları şöyle sıralamış: “Bir: Sana üç tandır fırın ekmeği getireceğim, bunların hepsini bir oturmada yiyeceksin. İki: Üç araba odunu ateşe vereceğim sen bu yangını bir çırpıda söndüreceksin. Üç: Arpa, mercimek ve buğday karışımı üç araba tahılı bir gecede birbirinden ayıracaksın.” Çaresiz kalan oğlan bu şartları kabul etmiş etmesine ya, bir yandan da bu işi nasıl başaracağını düşünüyormuş.” (Bu bölümden sonra öğrencilerden kendilerini Mir Mehmet’in yerine koymaları ve bu soruna farklı çözümler bulmaları istenebilir.)
Kazanım: Okuduklarını kendi hayatıyla ve günlük hayatla karşılaştırır. (6,7,8 O.K.2-28)
“Mir Mehmet ve altı kardeşinin başından geçenler bizim başımızdan da geçebilir mi?” (Bunun gibi sorularla öğrencilerin okuduklarıyla kendi hayatı veya günlük hayatla karşılaştırmalar yapması sağlanabilir. Bu yolla “eleştirel düşünme” sosyal becerisine yönelik çalışmalar yapılabilir.)

5.2. Şirin ile Şevketli Masalında Kazanım Tespitleri

(Diyarbakır- Silvan, Ayşe Kılıç, Yaş 48, Ev hanımı, Amca kızıdan)

Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, develer tellal iken pireler berber iken, ben ninemin beşiğini tıngır mıngır sallar iken, dört tarafı dağlarla kaplı bir köyün içinde, oğlu ile birlikte yaşayan, çok zengin bir adam varmış. Oğlanın adı Mirza Muhammet'miş. Adam her gün erkenden evden çıkar akşam geç vakit dönermiş, çünkü bu adam her gün sırma gibi saçları, kiraz gibi dudakları, yay gibi kaşları ve ok gibi kirpikleri olan, güzeller güzeli Acem şahının kızı Şirin'i ararmış, ama bir türlü bulamazmış. Elinde yalnızca onun bir resmi varmış. Zavallı adam, hep bu resme bakar bakar ağlarmış.

Bu adamın oğlu olan Muhammet ise, on dokuz yaşına gelmiş olmasına rağmen, hiç dışarıya çıkmazmış. Günlerden bir gün Muhammet, kendi odasından çıkıp babasının odasına girmiş ve duvarda asılı olan Şirin'in resmini görmüş. Görmesiyle birlikte, düşüp bayılması da bir olmuş. Ayılır ayılmaz, evdeki hizmetlilere bu resimdeki kızın kim olduğunu sormuş. Öğrenince de onu bulmak için yollara düşmüş. Günlerce yürüyüp dağlar tepeler aştıktan sonra, bir yaylaya varmış. Oradaki bir çeşmenin başında, güzel bir kız görmüş. Yakınına gelince bunun resimdeki kız olduğunu anlamış ve ona, "Yaylanız neden bu kadar ıssız, niçin ortalarda kimseler görünmüyor" diye sormuş. Şirin de "Yaylamız saldırıya uğradı, babam ve ağabeylerim yağmalanan mallarımızın peşine düştüler" diye cevap vermiş. Bunu duyan oğlan, hemen kestirme yollardan geçip yağmacıları yakalamış ve mallan geri

getirmiş. Bu delikanlıyı çok beğenen Şirin'in babası, ona kim olduğunu sormuş. Nereden ve niçin geldiğini öğrenince de kızını ona vermiş. Böylece muradına eren oğlan, bir zaman orada kaldıktan sonra, evini özlemeye başlamış. Kayınbabasından izin isteyip, karısını da yanına alarak köyüne gitmiş. Onları gören köy halkı, hemen koşup oğlanın babasına müjdeyi vermişler. Şirin'i oğlunun elinden almak isteyen adam, hizmetlisine hemen zehirli bir kahve yapmasını ve gelir gelmez onu oğluna ikram etmesini söylemiş. Böylece oğlunu öldürüp, Şirin'le kendisi evlenecekmiş ama, hizmetçi gidip Muhammet'e babasının niyetini anlatmış. Oğlan inanmayınca da getirdiği kahveyi, odada bulunan keklige içirmiş. Keklik hemen oracıkta ölüvermiş. Olanlara çok üzülen oğlan, hemen karısını alıp, baba evinden uzaklaşmış. Karı koca bir zaman gittikten sonra, bir köye varmışlar. Oradaki bir ayakkabıcıya ayakkabısını tamir ettiren oğlan, bu sırada da başından geçenleri ona anlatmış. Ayakkabıcı da ona, kendisinin aslında zengin bir bey olduğunu, ama halka çok kötü davrandığını, zamanla bundan pişmanlık duyarak, tüm malını mülkünü bırakıp, ayakkabıcılığa başladığını böylece insanlara kendisini bağışlatmaya çalıştığını söylemiş ve isterseniz benim evimde kalabilirsiniz demiş. Ayakkabıcının teklifini kabul eden oğlan, karısıyla birlikte onun evine yerleşerek huzur içinde yaşamaya başlamışlar. Yıllar böyle geçip giderken, günlerden bir gün o ülkede savaş çıkmış. Savaşta bu ülkenin askerleri büyük kayıplar vermişler. Tam padişahları yenileceği zaman, savaşa giren Muhammet, büyük bir kahramanlık göstererek düşmanları yenmiş. Bunun üzerine padişah, sarayında Muhammet'in onuruna bir ziyafet vererek onun kızıyla evlenmesini istemiş. Oğlan evli olduğunu söyleyerek bunu kabul etmemiş ama, karısı Şirin'in zorlamasıyla, padişahın kızıyla da evlenmek zorunda kalmış. Adı Şevketli olan bu kız da çok güzelmiş. Üçü birlikte mutluluk içinde yaşamaya başlamışlar.

Günlerden bir gün Şirin ile Şevketli sarayın bahçesinde gezerlerken, çıkan şiddetli bir rüzgâr, Şevketli'nin elinde bulunan Şirin'in resmini uçurup, cadılar diyarına götürmüştü. Bu güzel resmi bulan bir çoban da hemen onu ülkenin kralına götürüp, karşılığında yüklüce bir ödül almış. Şirin'in resmine bakan kral hemen ona âşık olmuş ve bu aşkın şiddetiyle bayılıp düşmüş. Ömründe ilk kez bu kadar güzel bir kız resmi görüyormuş. Kendisine geldikten sonra, hemen etrafındaki adamlarına

emirler yağdırarak, bu resimdeki kızı bulup getirmelerini istemiş. Bütün aramalara rağmen bulunamayınca da sonunda bu işi bir cadı üstlenmiş.

Cadı araya sora, Şirin ile Şevketli'nin bulunduğu yere gelmiş ve kendisini kimsesiz bir yaşlı olarak tanıtip, bir süre onların konuğu olmuş. Bu arada da Şirin'i kandırarak, onu bir sabah, tahtadan yapılmış bir arabaya bindirmiş ve tam Şevketli evden dışarı çıkıp neler olduğunu anlamaya çalıştığı sırada da araba havalanıvermiş. Şirin'in ardından ağlayıp sızlayan Şevketli, hemen koşup olanları kocasına anlatmış. Bunun üzerine atına atlayan Muhammet, cadılar diyarına gitmiş. Şehrin girişine vardığında eğlence sesleri duyup, atını sarayın yanına doğru sürmüş ve yolda duran yaşlı bir kadına, sarayda neler olduğunu sormuş. Yaşlı kadın ona, krallarının güzeller güzeli bir kızla evleneceğini söylemesi üzerine, oğlan bunun kendi karısı olduğunu anlayarak, saraya gizlice girmenin bir yolunu aramaya başlamış. Olanları öğrenen yaşlı kadın, ona yardım edebileceğini söyleyerek, oğlanı gizlice saraya sokmuş. Sonra da onun parmağındaki yüzüğünü isteyerek, bunu bir yoğurt tabağının içine koyup, Şirin'e götürmüş. Ondan bu yoğurdu yemesini istemiş. Tam o sırada, Şirin de elindeki bardakta bulunan zehiri içmek üzereymiş. Yaşlı kadının yalvarmalarına dayanamayarak, yoğurdu yemeye başlayınca, kocasının yüzüğünü görüp tanımış ve kadına, bu yüzüğün sahibinin şu anda nerede olduğunu sormuş. Kadın da ona olanları anlatarak, gece yarısını beklemesini söylemiş.

O sırada sarayın içinde bir yabancı daha varmış. Bu yabancı, erkek kılığına girmiş olan Şevketli'ymiş. Düğün eğlencesi bittikten sonra, herkes dağılıp gitmiş. Sarayda yalnızca kral, Şirin, Muhammet, Şevketli ve kralın muhafızları kalmışlar. Kral Şirin'in odasına girince, daha önceden oraya saklanan Muhammet, hemen kılıcını çekerek onu öldürmüştür. Olanlardan haberdar olan kralın askerleri, oğlanla Şirin'in etrafını sarmışlar. Tam bu sırada onların yardımına gelen Şevketli, askerlerin hepsini öldürmüştür. Sonra da üçü birden saraydan kaçmışlar. Birlikte bir hayli yol gittikten sonra, yabancı kılığındaki Şevketli, mutluluk dileyerek onlardan ayrılmış ve daha çabuk eve gelerek üstünü değiştirip, onları karşılamaya hazırlanmış. Daha önce, Şevketli sarayda savaşıırken kolundan yaralanmış ve Muhammet de onun yarasını kendi mendiliyle sarmış. İşte Şevketli bu mendili, yarasından çözme-
yi

unutmuş. Onlar eve gelince Şevketli neler olduğunu sormuş ve anlatılanları hiçbir şey bilmiyormuş gibi dinlemiş. Yol yorgunu olan Muhammet, Şevketli'den bir kova su isteyerek elini ve ayağını yıkarken, birden kadının kolunda sarılı duran kendi mendilini görüp, kurtarıcılarının o olduğunu anlamış. Gerçeği daha fazla gizleyemeyeceğini gören Şevketli de olanları doğrulamış.

Bundan sonra üçü bir arada, ömürlerinin sonuna kadar mutluluk içinde yaşamışlar...

Tablo 4.4: Şirin ile Şevketli Masalında Kazanım Tespitleri

<u>Kazanım:</u> Atasözü, deyim ve söz sanatlarını uygun durumlarda kullanarak anlatımını zenginleştirir. (6,7,8 K.K.3-6) <u>Kazanım:</u> Kalıplaşmış cümle yapılarının kuruluş ve kullanım özelliklerini kavrar. (6,7,8 O.K.2-10) “Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, develer tellal iken pireler berber iken, ben ninemin beşiğini tıngır mıngır salları iken...” <i>(Bu gibi kalıplaşmış ifadelerden hareketle “Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma”, “iletişim” gibi sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılabilir.)</i>
<u>Kazanım:</u> Okuduklarını kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır. (6,7,8 O.K.2-28) “Tam padişahları yenileceği zaman, savaşa giren Muhammet, büyük bir kahramanlık göstererek düşmanları yenmiş. Bunun üzerine padişah, sarayında Muhammet'in onuruna bir ziyafet vererek onun kızıyla evlenmesini istemiş. Oğlan evli olduğunu söyleyerek bunu kabul etmemiş ama, karısı Şirin'in zorlamasıyla, padişahın kızıyla da evlenmek zorunda kalmış.” <i>(Bu bölümde, Muhammet'in evli olduğunu söyleyip tekrar evlenmeyi istememesinin evrensel bir değer olan “vefa” duygusunu çağrıştırdığına dikkat çekilir. Şirin'in de kocasının mutluluğu için, kendisi için çok zor olmasına rağmen, onu evlenmeye zorlamasının da yine evrensel bir duygu olan “sevgi” duygusunu gösterdiğine dikkat çekilir. Buradan hareketle “iletişim”, “karar verme”, “eleştirel düşünme” gibi sosyal becerileri geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılabilir.)</i>
<u>Kazanım:</u> Olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatır. (6,7,8 K.K.1-9) “Şirin de “Yaylamız saldırıya uğradı, babam ve ağabeylerim yağmalanan mallarımızın peşine düştüler” diye cevap vermiş.” <i>(Bu bölümden hareketle “iletişim”, “Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma” gibi sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılabilir.)</i>
<u>Kazanım:</u> Metindeki söz sanatlarının anlatıma olan katkısını fark eder. (6,7,8 O.K.2-19) “Adam her gün erkenden evden çıkar akşam geç vakit dönermiş, çünkü bu adam her gün sırma gibi saçları, kiraz gibi dudakları, yay gibi kaşları ve ok gibi kirpikleri olan, güzeller güzeli Acem şahının kızı Şirin'i aramış, ama bir türlü bulamazmış.” “Günlerden bir gün Şirin ile Şevketli sarayın bahçesinde gezerlerken, çıkan şiddetli bir rüzgâr, Şevketli'nin elinde bulunan Şirin'in resmini uçurup, cadılar diyarına götürmüş. Bu güzel resmi bulan bir çoban da hemen onu ülkenin kralına götürüp, karşılığında yüklüce bir ödül almış. Şirin'in resmine bakan kral hemen ona âşık olmuş ve bu aşkın şiddetiyle bayılıp düşmüş.” <i>(Bu bölümlerdeki “sırma gibi saç, kiraz gibi dudak, yay gibi kaş, ok gibi kirpik” gibi benzetmeler ve “aşkın şiddetiyle bayılıp düşmek”, “güzeller güzeli” gibi bölümlerin içerisindeki abartılı ifadelerin bulunması yoluyla “eleştirel düşünme” gibi sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılabilir.)</i>

Tablo 4.4: (devamı)

Kazanım: Anlamadıklarını ve merak ettiklerini sorar. (6,7,8 K.K.5-2) “Ayılır ayılmaz, evdeki hizmetlilere bu resimdeki kızın kim olduğunu sormuş. Öğrenince de onu bulmak için yollara düşmüş. Günlerce yürüyüp dağlar tepeler aştıktan sonra, bir yaylaya varmış. Oradaki bir çeşmenin başında, güzel bir kız görmüş. Yakınına gelince bunun resimdeki kız olduğunu anlamış ve ona, “Yaylanız neden bu kadar ıssız, niçin ortalarda kimseler görünmüyor” diye sormuş.” “Şehrin girişine vardığında eğlence sesleri duyup, atını sarayın yanına doğru sürmüş ve yolda duran yaşlı bir kadına, sarayda neler olduğunu sormuş.” (Bu bölümlerden hareketle “iletişim”, “Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma”, “araştırma” gibi sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılabilir.)
Kazanım: Metni oluşturan unsurlar arasındaki geçiş ve bağlantıları fark eder. (6,7,8 O.K.2-18) “Günlerden bir gün Şirin ile Şevketli sarayın bahçesinde gezerlerken, çıkan şiddetli bir rüzgâr, Şevketli’nin elinde bulunan Şirin’in resmini uçurup, cadılar diyarına götürmüş. Bu güzel resmi bulan bir çoban da hemen onu ülkenin kralına götürüp, karşılığında yüklüce bir ödül almış. Şirin’in resmine bakan kral hemen ona âşık olmuş ve bu aşkın şiddetiyle bayılıp düşmüş...” (Bu bölümdeki “Günlerden bir gün...” diye başlayan ifadenin yeni bir olaya geçiş ve bağlantı ifade ettiği üzerinde durulur. Ayrıca buradan hareketle “eleştirel düşünme”, “araştırma” gibi sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılabilir.)
Kazanım: Kendini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar. (6,7,8 O.K.2-22) “Adam her gün erkenden evden çıkar akşam geç vakit dönermiş, çünkü bu adam her gün sırma gibi saçları, kiraz gibi dudakları, yay gibi kaşları ve ok gibi kirpikleri olan, güzeller güzeli Acem şahının kızı Şirin’i ararmış, ama bir türlü bulamazmış. Elinde yalnızca onun bir resmi varmış. Zavallı adam, hep bu resme bakar bakar ağlamış.” “Olanlara çok üzülen oğlan, hemen karısını alıp, baba evinden uzaklaşmış.” “Şirin’in ardından ağlayıp sızlayan Şevketli, hemen koşup olanları kocasına anlatmış.” (Bu bölümlerdeki “Zavallı adam, hep bu resme bakar bakar ağlamış...”, “Olanlara çok üzülen oğlan...”, “...ağlayıp sızlayan Şevketli...” gibi ifadelerdeki duygusallık içeren ifadeler tespit edilerek “iletişim” gibi sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılabilir.)
Kazanım: Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler. (6,7,8 O.K.2-7) Kazanım: Anlatımın kimin ağzından yapıldığını belirler. (6,7,8 O.K.2-6) (Metnin tamamından hareketle metnin olay, yer, zaman ve şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirlemeye yönelik çalışmalar yapılır. Bu yolla “araştırma”, “eleştirel düşünme” gibi sosyal becerilerin gelişmesine yönelik çalışmalar yapılabilir) Olay: Mirza Muhammet’in Acem şahını kızına âşık olmasıyla başlayan, onları ayırmak isteyen güçlerle mücadele dolu birçok macera sonunda mutlu sona ulaşılması. Yer: Belirli olmayan bir masal ülkesi. Masalda “...dört tarafı dağlarla kaplı bir köyün içinde...” diye geçer. Zaman: Belirli olmayan bir masal zamanı. Masalda “Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, develer tellal iken pireler berber iken, ben ninemin beşiğini tıngır mıngır sallarken...” diye tarif edilir. Şahıs ve Varlık Kadrosu: Mirza Muhammet, babası, Şirin, Şevketli, ayakkabıcı, cadı, Şevketli’nin babası...
Kazanım: Metni içerik yönünden değerlendirir. (6,7,8 O.K.3-2) Metindeki “Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, develer tellal iken pireler berber iken, ben ninemin beşiğini tıngır mıngır sallarken...” gibi ifadelerden hareketle metnin tamamındaki gerçeklerden insanı uzaklaştırıp tamamen bir kurguya çeken ifadeler bulunur ve bu yolla “araştırma”, “eleştirel düşünme” gibi sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılabilir.

Tablo 4.4: (devamı)

<u>Kazanım:</u> Metindeki sebep-sonuç ilişkilerini fark eder. (6,7,8 O.K.2-8)
<u>Kazanım:</u> Metindeki amaç-sonuç ilişkilerini fark eder. (6,7,8 O.K.2-9)
“Günlerden bir gün Muhammet, kendi odasından çıkıp babasının odasına girmiş ve duvarda asılı olan Şirin’in resmini görmüş. Görmesiyle birlikte, düşüp bayılması da bir olmuş.” (<i>sebep—sonuç</i>) “Böylece muradına eren oğlan, bir zaman orada kaldıktan sonra, evini özlemeye başlamış. Kayınbabasından izin isteyip, karısını da yanına alarak köyüne gitmiş.” (<i>sebepe- sonuç</i>) “Onları gören köy halkı, hemen koşup oğlanın babasına müjdeyi vermişler. Şirin’i oğlunun elinden almak isteyen adam, hizmetlisine hemen zehirli bir kahve yapmasını ve gelir gelmez onu oğluna ikram etmesini söylemiş. Böylece oğlunu öldürüp, Şirin’le kendisi evlenecekmiş” (<i>amaç- sonuç</i>) “...hizmetçi gidip Muhammet’e babasının niyetini anlatmış. Oğlan inanmayınca da getirdiği kahveyi, odada bulunan keklige içirmiş. Keklik hemen oracıkta ölüvermiş.” (<i>sebepe-sonuç, amaç-sonuç</i>) “Ayakkabıcı da ona, kendisinin aslında zengin bir bey olduğunu, ama halka çok kötü davrandığını, zamanla bundan pişmanlık duyarak, tüm malını mülkünü bırakıp, ayakkabıcılığa başladığını böylece insanlara kendisini bağışlatmaya çalıştığını söylemiş ve isterseniz benim evimde kalabilirsiniz demiş.” (<i>sebepe-sonuç, amaç- sonuç</i>) “Savaşta bu ülkenin askerleri büyük kayıplar vermişler. Tam padişahları yenileceği zaman, savaşa giren Muhammet, büyük bir kahramanlık göstererek düşmanları yenmiş. Bunun üzerine padişah, sarayında Muhammet’in onuruna bir ziyafet vererek onun kızıyla evlenmesini istemiş.” (<i>sebepe- sonuç</i>) “...Şirin’in resmine bakan kral hemen ona âşık olmuş ve bu aşkın şiddetiyle bayılıp düşmüş.” (<i>sebepe-sonuç</i>) “Olanları öğrenen yaşlı kadın, ona yardım edebileceğini söyleyerek, oğlanı gizlice saraya sokmuş.” (<i>amaç- sonuç</i>) “Gerçeği daha fazla gizleyemeyeceğini gören Şevketli de olanları doğrulamış.” (<i>sebepe- sonuç</i>) (<i>Bunlar gibi sebepe- sonuç ve amaç- sonuç anlamı taşıyan cümlelerden hareketle “Niçin?” sorusunun “araştırma”, “eleştirel düşünme” gibi temel becerilerin gelişmesi açısından önemi üzerinde durulabilir. Ayrıca neden- sonuç bildirerek konuşmanın öneminden hareketle “Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma”, “iletişim” gibi sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılabilir.</i>)
<u>Kazanım:</u> Metinde ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretir. (6,7,8 O.K.2-23)
“Siz Muhammet’in yerinde olsaydınız karşılaştığınız sorunlar karşısında nasıl çözümler üretirdiniz?” gibi bir soruyla öğrencilerin farklı çözümler üretmeleri sağlanabilir. Bu yolla da “problem çözme”, “eleştirel düşünme”, “yaratıcı düşünme” gibi sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılabilir.
<u>Kazanım:</u> Okuduklarını kendi hayatıyla ve günlük hayatla karşılaştırır. (6,7,8 O.K.2-28)
“Sizce bu masalda anlatılanlar gerçek hayatta da olabilecek şeyler midir?” sorusuyla öğrencilerin okuduklarıyla kendi hayatı ve günlük hayat arasında karşılaştırmalar yapması istenebilir. Bu yolla “eleştirel düşünme”, “araştırma” gibi sosyal becerilere geçilebilir.

5.3.Yedi Deliler Masalında Kazanım Tespitleri

(Adana, Ercan İnanç, Yaş 29, Serbest, Babasından)

Zamanın birinde vaktiyle, anam babamı beşikte tıngır mıngır sallar iken, kendilerine yedi deliler denen bir aile varmış. Bu evde baba, anne ve gelin deliymiş. Yalnız oğul akıllıymış. Ailenin bu durumuna üzülen oğlan, çok düşünüyor ama bir çözüm bulamıyormuş.

Bir gün oğlanın annesi ile karısı evin bahçesinde su biriktirip, içine de bir kayık koyarak binmişler. Sanki büyük bir denizde gezdiklerini sanıyorlarmış. Oğlan, onlara

ne yaptıklarını sorunca, dünyayı geziyoruz demişler. Bu duruma çok üzülen oğlan, sonra da babasının yanına çıkmış. Babası da sarı ineğiyle oynuyormuş. Bunların arasında daha fazla kalmaya dayanamayan delikanlı çareyi oradan kaçmakta bulmuş. Az gitmiş uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş, bir de ne görsün, bir kadın evinin önünde duruyor, elindeki çuvalın ağzını açıp, güneşe bakıyor, sonra da torbayı doluymuş gibi kaldırıp içeri taşıyormuş. Biraz sonra ağlayarak dışarı çıkıyor ve aynı hareketi tekrarlıyormuş. Bu olanlarla bir anlam veremeyen oğlan, kadına ne yaptığını sormuş. Kadın da, “Ah evladım. Evime güneş girmiyor, ben de torbaya güneş doldurup içeri götürüyorum, ama birden bire kayboluveriyor, işte onun için ağlıyorum.” demiş. Bunları dinleyen oğlan başını sallayarak, “Ah anacığım, evine güneşi böyle girdiremezsin, dur ben sana yardım edeyim.” demiş ve evin güneşe bakan duvarında bir pencere açmış. Evinin içine güneşin dolduğunu gören kadın, sevincinden ne yapacağını şaşırmış ve “Oğul seni bana Allah gönderdi. Buradan gitme, yanımda kal, dile benden ne dilerse.” demiş. Oğlan da ona, “Senden hiçbir şey istemiyorum anacığım, ama kaç gündür bir lokma ekmek yemedim.” deyince, kadın hemen bir sofraya hazırlamış. Yemeğini yiyen oğlan yine yola koyulmuş. Az gitmiş uz gitmiş, derken bir düğün alayı görüp onlara katılmış ve alayın gittiği yere kadar gitmiş. Orada bir tartışma çıkınca, oradakilere bunun nedenini sormuş. Onlar da gelinin boyunun çok uzun olduğunu, kapıdan giremediğini, gelinin acaba ayaklarını mı, yoksa başını mı keselim de içeriye sokalım diye tartıştıklarını söylemişler. Bunu duyan oğlan, hemen tartışanların yanına gidip, bunun aslında çok kolay olduğunu söylemiş ve gelinden başını eğmesini istemiş. Gelin de başını eğip, içeri girmiş. Oradaki insanlar, sorunun bu kadar kolay çözüldüğüne şaşırmışlar ve oğlana, “Seni bize Allah gönderdi, dile bizden ne dilerse.” demişler. Oğlan “Hiçbir şey istemiyorum, yalnız önüme bir sofraya koyun yeter.” demiş. Karnını doyuran oğlan, kendisini bırakmak istemeyen bu insanların elinden zorla kurtulup kaçmış.

Az gitmiş uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş, altı ay bir güz gitmiş, derken nehir kenarında bağıra bağıra ağlayan iki kişi görmüş. Bunlar bir ana ile kızymış. Ana, “Bu yürek acısına dayanılmaz kızım.” diye ağlıyormuş. Oğlan kadına, “Bu ne yürek acısıdır anacığım?” diye sormuş. Kadın da, “Sorma oğlum. Eğer kızım padişahın oğluyla evlense, ondan nur topu gibi bir oğlu olsa, o da ırmağa düşüp ölse, bu yürek

acısına dayanılır mı?” demiş. Bunu duyan oğlan, “Anacığım, kızın padişahın oğluyla evlendi mi?” diye sorunca, kadın “Evlenmedi.” demiş. Oğlan bu defa da “Peki evlenmeyen bu kızının, bir oğlu olup da öldü mü?” demiş. Kadın “ Hayır ölmedi.” demiş. Oğlan da “ Öyleyse ortada bir yürek acısı da yok.” deyince, anayla kız birden ayağa kalkıp, “Doğru ya, o zaman yürek acısı olmaz.” demişler ve oğlana “Bizi bu acıdan kurtardın, dile bizden ne dilerse!” diye sarılmışlar. Oğlan “Anacığım, kaç gündür ekmek yemedim, bana bir parça ekmek verseniz yeter.” demiş. Kadın hemen oğlana çok güzel bir sofraya hazırlamış. Karnını iyice doyuran oğlan “Yine en iyisi benim delilerim.” diyerek, yola koyulmuş. Dere tepe aşarak köyüne dönmüş. Eve vardığında karısı, annesi ve babası yine aynı şeyleri yapıyorlarmış. Oğlanın gidip döndüğünü fark etmemişler bile. Oğlan tekrar “Yine en iyisi benim delilerim, bu benim kaderim, çekmek zorundayım.” diyerek, ömrünün sonuna kadar, onlarla beraber yaşamış. Hani derler ya “İnsan kendi derdini en büyük sanırmış.”

Tablo 4.5:Yedi Deliler Masalında Kazanım Tespitleri

<u>Kazanım:</u> Kalıplaşmış cümle yapılarının kuruluş ve kullanım özelliklerini kavrar. (6,7,8 O.K.2-10)
<u>Kazanım:</u> Atasözü, deyim ve söz sanatlarını uygun durumlarda kullanarak anlatımını zenginleştirir. (6,7,8 K.K.3-6)
“Zamanın birinde vaktiyle, anam babamı beşikte tıngır mıngır sallarken, kendilerine yedi deliler denen bir aile varmış.” “Az gitmiş uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş, altı ay bir güz gitmiş, derken nehir kenarında bağıra bağıra ağlayan iki kişi görmüş.” (Bu gibi kalıplaşmış ifadelerden hareketle “Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma”, “iletişim” gibi sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılabilir.)
<u>Kazanım:</u> Okuduklarını kendi hayatıyla ve günlük hayatla karşılaştırır. (6,7,8 O.K.2-28)
(Masaldaki oğlanın karşılaştığı her olumsuz durumda görmezden gelmemesi, gördüğü yanlışlıkları düzeltmeye çalışması, evrensel ve milli değerler olan “yardımseverlik, diğerkâmlık” gibi unsurları içerir. Buradan hareketle “iletişim” sosyal becerisine yönelik çalışmalar yapılabilir.)
<u>Kazanım:</u> Anlamadıklarını ve merak ettiklerini sorar. (6,7,8 K.K.5-2)
<u>Kazanım:</u> Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini sözlü olarak ifade eder. (6,7,8 K.K.5-1)
“Az gitmiş uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş, bir de ne görsün, bir kadın evinin önünde duruyor, elindeki çuvalın ağzını açıp, güneşe bakıyor, sonra da torbayı doluymuş gibi kaldırıp içeri taşıyormuş. Biraz sonra ağlayarak dışarı çıkıyor ve aynı hareketi tekrarlıyormuş. Bu olanlarla bir anlam veremeyen oğlan, kadına ne yaptığını sormuş. Kadın da, “Ah evladım. Evime güneş girmiyor, ben de torbaya güneş doldurup içeri götürüyorum, ama birden bire kayboluveriyor, işte onun için ağlıyorum.” demiş. Bunları dinleyen oğlan başını sallayarak, “Ah anacığım, evime güneşi böyle girdiremezsin, dur ben sana yardım edeyim.” demiş ve evin güneşe bakan duvarında bir pencere açmış.” (Metindeki bunun gibi iletişim unsurunun öne çıktığı bölümler aracılığıyla “Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma”, “iletişim” gibi sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılabilir.)

Tablo 4.5: (devamı)

Kazanım: Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini sözlü olarak ifade eder. (6,7,8 K.K.5-1) Kazanım: Olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatır. (6,7,8 K.K.1-9) “Hani derler ya “İnsan kendi derdini en büyük sanırmış.” “Bunları dinleyen oğlan başını sallayarak, “Ah anacığım, evine güneşi böyle girdiremezsin, dur ben sana yardım edeyim.” demiş ve evin güneşe bakan duvarında bir pencere açmış.” “Orada bir tartışma çıkınca, oradakilere bunun nedenini sormuş. Onlar da gelinin boyunun çok uzun olduğunu, kapıdan giremediğini, gelinin acaba ayaklarını mı, yoksa başını mı keselim de içeriye sokalım diye tartıştıklarını söylemişler. Bunu duyan oğlan, hemen tartışanların yanına gidip, bunun aslında çok kolay olduğunu söylemiş ve gelinden başını eğmesini istemiş. Gelin de başını eğip, içeri girmiş. Oradaki insanlar, sorunun bu kadar kolay çözüldüğüne şaşırmışlar ve oğlana, ‘Seni bize Allah gönderdi, dile bizden ne dilersen.’ demişler. Oğlan ‘Hiçbir şey istemiyorum, yalnız önüme bir sofraya koyun yeter.’ demiş.” “Bunu duyan oğlan, ‘Anacığım, kızın padişahın oğluyla evlendi mi?’ diye sorunca, kadın ‘Evlenmedi.’ demiş. Oğlan bu defa da ‘Peki evlenmeyen bu kızının, bir oğlu olup da öldü mü?’ demiş. Kadın ‘ Hayır ölmedi.’ demiş. Oğlan da ‘ Öyleyse ortada bir yürek acısı da yok.’ deyince, anayla kız birden ayağa kalkıp, ‘Doğru ya, o zaman yürek acısı olmaz.’ demişler ve oğlana ‘Bizi bu acıdan kurtardın, dile bizden ne dilersen!’ diye sarılmışlar. Oğlan ‘Anacığım, kaç gündür ekmek yemedim, bana bir parça ekmek verseniz yeter.’ demiş.” <i>(Bu bölümlerde oğlanın karşılaştığı durumlarda düşüncelerini mantıksal bir bütünlük içerisinde sunmasından hareketle “Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma”, “iletişim”, “yaratıcı düşünme”, “problem çözme”, “girişimcilik” gibi sosyal becerilerle ilgili çalışmalar yapılabilir.)</i>
Kazanım: Metni içerik yönünden değerlendirir. (6,7,8 O.K.3-2) <i>(Masaldaki “oğlanın anne, baba ve hanımının deli olması, eve güneş taşınması, olmayan durumlara ağlanması, birçok insanın kapıdan eğilerek geçmeyi tahmin edememesi” gibi durumların abartılı durumlar olduğu belirtilebilir. Buradan hareketle “eleştirel düşünme”, “araştırma” gibi sosyal becerilere geçiş yapılabilir.)</i>
Kazanım: Metni oluşturan unsurlar arasındaki geçiş ve bağlantıları fark eder. (6,7,8 O.K.2-18) “...Bunları dinleyen oğlan başını sallayarak, “Ah anacığım, evine güneşi böyle girdiremezsin, dur ben sana yardım edeyim.” demiş ve evin güneşe bakan duvarında bir pencere açmış.” “...Bunu duyan oğlan, hemen tartışanların yanına gidip, bunun aslında çok kolay olduğunu söylemiş ve gelinden başını eğmesini istemiş.” “...Bunu duyan oğlan, ‘Anacığım, kızın padişahın oğluyla evlendi mi?’ diye sorunca, kadın ‘Evlenmedi.’ demiş. Oğlan bu defa da ‘Peki evlenmeyen bu kızının, bir oğlu olup da öldü mü?’ demiş. Kadın ‘ Hayır ölmedi.’ demiş. Oğlan da ‘ Öyleyse ortada bir yürek acısı da yok.’ deyince, anayla kız birden ayağa kalkıp, ‘Doğru ya, o zaman yürek acısı olmaz.’ demişler...” <i>(Bu bölümlerdeki “Ah anacığım!...” ifadesinin, “Bunun aslında çok kolay olduğunu...” ifadesinin ve son bölümde de sorulan soruların farklı düşünmeye yönlendirmesine ve olayların geçiş ve bağlantılarında önemli rol oynamasına dikkat çekilir. Buradan hareketle de “araştırma”, “eleştirel düşünme” gibi sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılabilir.)</i>
Kazanım: Yazıyı etkileyici ifadelerle sonuca bağlar. (6,7,8 Y.K.2-9) Kazanım: Atasözü, deyim ve söz sanatlarını uygun durumlarda kullanarak anlatımını zenginleştirir. (6,7,8 Y.K.2-6) “Hani derler ya ‘İnsan kendi derdini en büyük sanırmış.’ ” <i>(Bu bölümden hareketle “Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma”, “iletişim” gibi sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılabilir.)</i>

Tablo 4.5: (devamı)

<u>Kazanım:</u> Okuduklarındaki öznel ve nesnel yargıları ayırt eder. (6,7,8 O.K.2-12) “Yine en iyisi benim delilerim, bu benim kaderim, çekmek zorundayım.” “İnsan kendi derdini en büyük sanırmış.” <i>(Bu bölümlerdeki yargıların insanların kendi görüşlerine dayalı ifadeler olduğu bunun için de öznel yargı olduğu belirtilir.)</i> “Bu evde baba, anne ve gelin deliymiş. Yalnız oğul akıllıymış.” <i>(Bu bölümdeki yargıların bir insanın kişisel görüşü olmadığı, bir durumu ifade ettiğinden hareketle bunların nesnel yargı olduğu bilgisine ulaşılır. Bu çalışmalarla “eleştirel düşünme”, “iletişim” gibi sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılabilir.)</i>
<u>Kazanım:</u> Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar. (6,7,8 D.K.2-15_6,7,8 O.K.2-22) “Yalnız oğul akıllıymış. Ailenin bu durumuna üzülen oğlan, çok düşünüyor ama bir çözüm bulamıyormuş.” “Zamanın birinde vaktiyle, anam babamı beşikte tıngır mıngır sallar iken, kendilerine yedi deliler denen bir aile varmış. Bu evde baba, anne ve gelin deliymiş. Yalnız oğul akıllıymış. Ailenin bu durumuna üzülen oğlan, çok düşünüyor ama bir çözüm bulamıyormuş.” <i>(Bu bölümlerdeki oğlanın ailesinin durumuna üzüldüğünü bildiren duygusal ifadelerden hareketle “iletişim” gibi sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılabilir.)</i>
<u>Kazanım:</u> Okuduklarını kendi hayatıyla ve günlük hayatla karşılaştırır. (6,7,8 O.K.2-28) “Hani derler ya ‘İnsan kendi derdini en büyük sanırmış.’ ” <i>(Masallar, ne kadar olağanüstü olaylarla dolu olsa da insan yaşamına yönelik iletiler ve göndermelerle doludur. Bu kazanımdan hareketle “zıtlıklar”, “beğenme”, “takdir etme” gibi alt temalara geçiş yapılabilir; “eleştirel düşünme” gibi sosyal becerilerin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılabilir.)</i> “Dinlediğiniz masaldan nasıl bir sonuç çıkartıyorsunuz?” sorusuyla “İnsan kendi derdini en büyük sanırmış.” temel düşüncesiyle aynı doğrultuda çıkarımlar yapılabilir. <i>(Bu çalışmalardan hareketle “eleştirel düşünme”, “karar verme” gibi sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılabilir.)</i>
<u>Kazanım:</u> Metindeki sebep-sonuç ilişkilerini fark eder. (6,7,8 O.K.2-8) <u>Kazanım:</u> Metindeki amaç-sonuç ilişkilerini fark eder. (6,7,8 O.K.2-9) “Oğlan ailesinden niçin uzaklaşmıştır?” sorusundan hareketle oğlanın uzaklaşmasıyla ailesinin normal olmayan davranışları arasında sebep- sonuç ilişkisi olduğu tespit edilir. “Oğlan niçin karşılaştığı insanlara sorular soruyor?” sorusundan hareketle oğlanın merakını gidermek ve onlara yardım etmek amacıyla bu soruları sorduğuna ve bunlar arasında amaç- sonuç ilişkisi olduğuna dikkat çekilir. <i>(Bu çalışmalardan hareketle “eleştirel düşünme”, “problem çözme” gibi sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılabilir.)</i>
<u>Kazanım:</u> Metinde ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretir. (6,7,8 O.K.2-23) “ Az gitmiş uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş, bir de ne görsün, bir kadın evinin önünde duruyor, elindeki çuvalın ağzını açıp, güneşe bakıyor, sonra da torbayı doluymuş gibi kaldırıp içeri taşıyormuş. Biraz sonra ağlayarak dışarı çıkıyor ve aynı hareketi tekrarlıyormuş. Bu olanlarla bir anlam veremeyen oğlan, kadına ne yaptığını sormuş. Kadın da, “Ah evladım. Evime güneş girmiyor, ben de torbaya güneş doldurup içeri götürüyorum, ama birden bire kayboluveriyor, işte onun için ağlıyorum.” demiş. Bunları dinleyen oğlan başını sallayarak, “Ah anacığım, evime güneşi böyle girdiremezsin, dur ben sana yardım edeyim.” demiş ve evin güneşe bakan duvarında bir pencere açmış.” <i>(Bu kazanımdan hareketle “yardımlaşma”, “girişimcilik” gibi alt temalara geçiş yapılabilir; ayrıca “problem çözme”, “girişimcilik”, “araştırma”, “yaratıcı düşünme” gibi sosyal becerilerin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılabilir.)</i>

6. MASALLARIN DİNLEME EĞİTİMİNDE KULLANILMASI “ELVES” YÖNTEMİ VE SOSYAL BECERİLER

Dinleme, ana dili eğitiminin dört temel dil becerisinden birisidir. Yeni İlköğretim Türkçe Dersi (6,7,8. Sınıflar) Öğretim Programı (2006), bu beceriye önemli bir yer vermiştir. Yeni program bu beceriyi iletişim kurmanın ve öğrenmenin en temel yollarından birisi olarak ele almıştır.

“Dinleme/izleme, iletişim kurmanın ve öğrenmenin temel yollarından biri olup verilen iletiyi doğru bir şekilde anlama, yorumlama ve değerlendirme becerisidir. Görsel ve işitsel araçların hayatın her alanında giderek yaygınlaşması ve bu araçların eğitimde kullanılması etkili bir dinleme/izleme eğitimi gerektirmektedir. Bu becerinin geliştirilmesiyle, öğrencilerden dinlediklerini/izlediklerini sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişkilendirme, *eleştirme* ve bunlarla ilgili çıkarımlarda bulunma gibi üst becerileri gerçekleştirmesi beklenmektedir.” (Y.T.D.Ö.P. 2006:5).

Dinleme etkinliğiyle ilgili beceriler, birey tarafından doğal bir biçimde elde edilir. Ancak bu beceriyi “geliştirmede” ana dili öğretimine önemli bir görev düşmektedir.

“İletişimin ve öğrenmenin en temel yolu olan dinleme, çocuğun yaşamında yer alan ilk anlama etkinliğidir. Yaşamın her alanında görülen dinleme etkinliğiyle ilgili beceri ve alışkanlıklar doğal biçimde elde edilir. Ancak doğal biçimde elde edilen bu beceri ve alışkanlıklar bireyin yaşama hazırlanması için yeterli değildir. Öğrencilerin dinleme becerisi kazanmaları için Türkçe öğretimine büyük görevler düşmektedir.” (Sever vd., 2006:25).

Calp (2007:167), dinlemenin diğer sosyal becerilerle de ilişkisine de değinerek ana dili öğretimine düşen göreve dikkat çekmektedir:

“İnsanlar tarafından kazanılan çoğu bilgi dinleyerek alınır. Öğrencilerin birbirleriyle iletişim kurabilmeleri için *yaratıcı* ve *eleştirici* olarak dinleme becerilerini geliştirmeye ihtiyaç vardır. Öğrencileri dinlediklerini anlamaya,

ayırmaya, *eleştirip değerlendirmeye* götürecek beceri ve alışkanlıkların kazandırılmasında ana dili öğretimine büyük sorumluluklar düşmektedir.”

Küçük yaştan başlayarak kendisini dinlemeye başlayan çocuğa masal, sadece dil ediniminde fayda sağlamaz. İçerdiği iletilerle, çocuğun içerisinde yaşamakta olduğu topluma uyum sağlamasını kolaylaştıracak bir görev de üstlenir. Ayrıca masallardaki macera unsuru, sürekli canlı tutulan merak unsuru gibi etkenler de birçok sosyal becerinin çocuğunun bilinçaltına yerleşmesini sağlayacaktır. Bu açıdan bakıldığında, küçüklüğünden itibaren masalların büyülü dünyasıyla tanışan bir çocuk için, dinleme eğitimi açısından da masalların önemi büyüktür.

“...Öyle ya, masal deyip geçmeyin; kökleri vardır geçmişte, dayanır durur dağ gibi... Dalları var üstümüzde; yeşerir gider, bağ gibi... Ama anlatılacağı gibi anlatılırsa... Zira asıl tadı anlatılışındadır bunların; hele masal ağzıyla iki tekerleyip bir yuvarlamasını bilen masal ustalarından dinlenirse tadına doyum olmaz doğrusu...” (Güney, 1982: 5).

Güney, burada masalın anlatımının dinlemeye olan etkisine vurgu yapmaktadır. O halde masalların dinleme eğitime katkısı, anlatımının etkili ve dikkat çekici olmasına bağlıdır.

Masal anlatımını etkili kılabilecek yöntemlerden birisi de “ELVES” yöntemidir. “ELVES”, İngilizce “Excite”, “Listen”, “Visualize”, “Extend” ve “Savor” sözcüklerinin ilk harflerinden oluşmuştur. “Dinlediğini anlama” becerisinin geliştirmesi amacıyla tasarlanmış bir yöntemdir. Bir başka amacı da çocukların okuma heveslerini sürekli canlı tutmaktır. ELVES, uykudan önce anne ve babalar tarafından, Türkçe derslerinde de öğretmenler tarafından uygulanabilecek bir yöntemdir. Bu yöntemin aşamaları şu şekildedir:

EXCIT(Ön Bilgilerin Hatırlanmasını Sağlama-Dikkati Çekme- Güdüleme)

“Excit”, öğrencilere metni dinletmeden önce, konu ile ilgili ön bilgilerinin hatırlatılması ve onlara dinleyecekleri konu hakkında ipucu sağlamaktır. Bu bölümde yapılanlar, aynı zamanda kavramayı da kolaylaştırır.

Metnin çocuklara okunmasından önce çocukların metninle ilgili “ön bilgilerini” harekete geçirecek bir tartışma ortamı oluşturulur. Okuyucu, çocukların deneyimleri, metnin ana düşüncesi, konusu ve yer alan karakterleriyle bağdaştırarak sorular yöneltir ve tartışmaya rehberlik eder.

Dinlemeye başlamadan önce, ön hazırlık yapılması yararlı olacaktır. Bu konuda öğretmen, öğrencilere rehberlik edebilir.

“Anlatılanları dinlemeye geçmeden önce, dinleme amacının ya da amaçlarının belirlenmesi gerekmektedir. Dinleme etkinliği öncesinde hem öğretmen hem de öğrenci amaçlarını belirlemiş olmalıdır. Amaçsız bir dinleme etkinliği, istenilen sonucu vermeyecektir. Öğretmen, yapacağı konuşma öncesinde konuya dair bir ön bilgi vererek, öğrencilerin amaçlarını belirlemesinde onlara yardımcı olabilir. Çünkü öğrenciler, her zaman doğru amaçları seçemeyebilirler.” (Özbay, 2006:57).

Öğretmen rehberliğinde yapılan tartışmanın ardından tartışmanın içeriği, metnin başlığı ve metnin ilgili resimlerden yola çıkarak, okuyucu çocukların bazı tahminlerde bulunmalarını isteyebilir. Şu sorular sorulabilir: “Size göre, bu masalda, hangi kahramanlar yer alacak? Bu masalda nasıl olaylar olacak?”

Öğrencinin öğrenmeye doğrudan katılması, yeni öğrenileceklerle doğrudan ilgili daha önce öğrenmiş olduğu bilgi ve becerilerini kullanmasıyla yakından ilgilidir. Bu, yapılandırmacı yaklaşımla da ilgilidir.

Öğrencilerin metni dinlemeden önce, yapılan konuşmalardan, metnin başlığından, kendilerine gösterilen resimlerden yola çıkarak; metin okunurken duyduklarından yola çıkarak tahminde bulunmalarını istemek gerekir. Bu, onların gördükleri ve duydukları ile ilgili “bireysel” olarak düşünme becerisi kazanmalarını sağlamaktadır. Bireysel olarak düşünme becerisi de kavramayı kolaylaştıracaktır.

LİSTEN (Dinleme)

Dinleme, “dinleyici, mesaj ve ortam” birbiriyle örtüştüğü zaman başarıya ulaşacaktır. Masal okunurken, dinleyicileri tahmin yapmaya yönlendirmek gerekir. Dinleyici, tahminlerini doğrulayacak ya da reddedecek duruma geldiğinde, onu

öykünün esas noktasını hatırlamaya yönlendirmek gerekir. Bunun için, bir tahmin yapıldığında “parmaklar havaya”, olayların akışı tahminden farklı bir şekilde geliştiğinde “eller açık” gibi işaretlerden yararlanılabilir. Ayrıca, öğrencilerin beğendikleri bölümleri “gülümseyerek”, beğenmedikleri bölümleri “üzülmüş gibi görünerek” düşünce ve duygularını ifade etmeleri sağlanmalıdır. Bu, öğrenciyi duygu ve bedenle birlikte dinlemede etkin kılmaktır.

Öğretmen, öğrencileri şu sözlerle yönlendirebilir: “Bu söylediğinizden emin misiniz? Düşünün bakalım.” , “Şimdi dinleyin. Bakalım tahminlerinizde haklı mısınız? Yanılmış olabilir misiniz?”vb.

Öğrencilerin olacaklarla ilgili meraklandırılması, tahminlerinin çıkıp çıkmayacağı konusunda yarışma ortamına sokulması, onları dinlemeye olan isteklerini artırır.

VİSUALİZE (Görüntüleme-Canlandırma)

Öğrencilere, dinlemede anlam çıkarabilmelerinde yardımcı olan önemli bir yol da “kontrollü zihinsel canlandırma”dır. Bir masalı dinleyen her çocuk, zihninde farklı imgeler canlandırabilir. Onları, bu imgeleri sözlerle ifade ederek paylaşmaları konusunda yönlendirmek gerekir. Zihinsel canlandırma için, öğretmen şunları söyleyebilir: “Öyküdeki ayının büyüklüğü ne kadardı? Gözlerinizi kapatın ve hayal edin. Orman nasıldı? Hava güzel miydi? Ay ışığı etrafı aydınlatıyor muydu? Yavru yılanlar ne renkti?” vb.

Öğrenciler, dinledikleri masalın görüntülerini canlandırdıklarında, kavramaları kolaylaşmaktadır. Canlandırma yapma, öğrenmeyi ve hatırlamayı olumlu yönde etkilemektedir. Onlara masallarla ilgili resimler çizdirmek de onların “içsel canlandırma yapma” becerilerini geliştirmektedir.

EXTEND (Geliştirme-Detaylandırma)

Öğrenciler, zihinlerinde depoladıkları bilgi ile masalda geçen yeni bilgiler arasında bağ kurabiliyorlarsa, anlama en yüksek düzeyde gerçekleşiyor demektir. Öğretmen, dinleyenleri “etkin anlam çıkarıcılar” durumuna getirecek sorular sorarak

anlamayı kolaylaştırabilir. Şöyle sorular sorularak bu gerçekleştirebilir: “Bu öykü size neyi hatırlattı? Öyküde yer alacağını düşündüğünüz hayvanlar sizin beklediğiniz gibi çıktı mı? Bu öyküde neden hiç köpek balığı yoktu? Eğer bu öykünün yazarı siz olsaydınız, öyküye başka neler eklerdiniz?”vb.

SAVOR (Özümseme-Belleğe Yerleştirme)

Dinlemenin ve bunun sonucunda öğrenmenin gerçekleşebilmesi için masalın iyice özümseilmesi gerekir. İyi bir yemek gibi, dinlenen şey de yavaş yavaş sindirilmelidir. Bunun için biraz zamana gereksinim vardır. Dinlenenlerin belleğe yerleştirilmesi, dinleyenlerin dinleme sürecinde kaptıkları anlamı yapılandırmalarına olanak sağlayacak etkinlikleri içerir. Öğretmen, şu sorularla ve yönergelerle bunu sağlayabilir: “Ormanların korunması hakkında şimdi ne düşünüyorsunuz? Çevrenizin temiz olmasından memnun musunuz? O havanlardan biriyle yer değiştirmek ister miydiniz? Bir baykuş olduğunuzu düşünün; nasıl uçardınız? Şimdi okuma tiyatrosu yapalım; kim nazik su yılanı olmak ister? Siz de içinde yer alacağınız bir öykü yazın. Bugün dinlediğiniz öyküyü en son dinlediğiniz Pamuk Prenses ile karşılaştırın; aralarında ne gibi farklılıklar var? Bir öykünün uyku öncesi okunabilmesi için nasıl olması gerekir? Haydi, hep birlikte bir öykü de biz yazalım. Bir araştırma çalışması yapalım: bu öyküde en çok sevdiğiniz hayvanı seçin; kütüphanenizdeki kitaplardan, büyüklerinizden yararlanarak, bu hayvan hakkında daha ayrıntılı bilgi toplayıp, kendi öykünüzü yazın.”

Öğrencilerin dinledikleri ile ilgili rol almaları, kavramalarını anlamlı artıracaktır (Yangın, 2002:61-64).

Çalışmanın bu bölümünde, ELVES yönteminin masallara yönelik olarak uygulanmasının, *sosyal becerilerin* geliştirilmesine olan etkilerine dikkat çekilecektir.

6.1. Kuğular Adlı Masalının Elves Yöntemiyle Okunması

(Öğretmen öğrencilere, bir masal okuyacağını ve bundan önce bazı sorular soracağını, bu soruların onların masalı daha iyi anlamalarına yardımcı olacağını

söyler. Burada önemli olan, konuya dikkat çekecek anahtar sözcükleri tespit etmektir)

Sorular: (Ön Bilgilerin Harekete Geçirilmesi)

“Sabır” ne demektir? (Öğrencilerden gelecek çeşitli cevaplar dinlenir ve öğretmen rehberliğinde bu cevaplar sınıfta tartışılır. Tartışmalar esnasında öğretmen tarafından öğrencilerin “eleştirel düşünme” sosyal becerisini geliştirici sorular sorulur. “Sonuçta ortak bir tanıma ulaşılır. “Üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi” tanımına yaklaşılmaya çalışılır.)

“Daha önce sabırsızlığınız yüzünden elinizdeki fırsatları kaçırdığınız veya sabrederek zorlukları aştığınız oldu mu? Olduysa anlatınız?” (Öğrencilerden gelen cevaplar dinlenir.)

“Sabırsızlık yüzünden zarar gördüğünüzde çevrenizde bu konuyla ilgili hiç atasözü, deyim söylediler mi veya hikâyeye, masal anlattılar mı?” (Öğretmen bu soruyla öğrencilerin kendi hayatlarıyla bağ kurmalarını sağlamayı amaçlar. Ayrıca dinlemeye başlamadan önce ön bilgiler harekete geçirilmiş olur.)

“Daha önce hiç kuğu gördünüz mü? Tarif edebilir misiniz?” (Öğretmen, öğrencileri etkin bir şekilde dinleyerek sorularıyla onların betimleyici anlatımı etkili bir şekilde kullanmasını sağlar. Ayrıca “Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma”, “araştırma” gibi sosyal becerilerin gelişimine dikkat eder. Ardından da daha önceden hazırladığı kuğu resmini gösterir.)

“Kuğu ile sabır arasında sizce bir ilişki var mıdır?”

“Şimdi sizlere ‘Kuğular’ adlı bir masal okuyacağım. Bu isimden hareketle masalda neler anlatıldığını tahmin edebilir misiniz?” (Öğretmen, masalı okurken doğru tahminde bulunanların parmaklarını havaya kaldırmasını, tahmini yanlış çıkanların da ellerini açık bir şekilde havaya kaldırmasını ister. Ayrıca öğrencilere hoşlarına giden yerleri gülümseyerek, beğenmedikleri yerleri ise yüz asarak göstermelerini söyler. Bu etkinlikten hareketle “eleştirel düşünme”, “iletişim”, “karar verme” gibi sosyal becerilerin gelişmesi sağlanır.)

KUĞULAR

Bir padişahın on bir oğlu ile bir tek kızı vardı. Bu çocukların sevgili anneleri ölünce, padişah başka bir kadınla evlendi.

Öğretmen “Padişah evlenmeli miydi? Sizce padişahın evlendiği kadın iyi birisi mi olacak? Çocuklara nasıl davranacak?” diye bir soru sorar ve onların tahminlerini yorumda bulunmadan dinler. Ardından da “Okumaya devam ediyorum, bakalım kimlerin tahmini doğru çıkacak!” der. (DİNLEME GELİŞİMİ)

Bu yeni hanım sultan büyücü idi; üvey evlatlarını da hiç sevmiyordu. Bir gün üvey annesi, Nilüfer’i hamama götürdü. Yüzüne, başına, vücuduna siyah bir boya sürdü; büyü ile bu boyayı çıkmaz hale getirdi. Kız gayet çirkin oldu.

“Kız, ne kadar çirkin olmuş olabilir? Çirkinliğin veya güzelliğin sınırını çizebilir miyiz?” (DİNLEYEREK AYRINTI ÜZERİNDE DÜŞÜNME)

Artık padişah babası yüzüne bakamıyordu. Kızcağızdan herkes iğreniyordu. Nihayet, onu mutfağa attılar; bulaşıkları yıkamağa mecbur ettiler.

Öğretmen “Sizce bundan sonra ne olacak?” diye sorar. Tahminleri dinleyip okumaya devam eder. Bu arada öğrencilere okuma esnasında tahminlerin doğruluğunu el hareketleriyle göstermeleri gerektiğini ve duyguya göre mimiklerini kullanmalarını hatırlatır. Bu etkinlikten hareketle “*eleştirel düşünme*”, “*iletişim*”, “*karar verme*” gibi sosyal becerilerin gelişmesi de sağlanır.

Üvey anne bununla da kalmadı. Kızın on bir erkek kardeşini de büyü ile birer kuğu şekline soktu.

Öğretmen öğrencilere, gözlerini kapamalarını ve bundan sonra olacakları zihinlerinde canlandırmalarını söyler. Bu etkinlik sayesinde öğrencide “*yaratıcı düşünme*”, “*eleştirel düşünme*” gibi sosyal becerilerin gelişmesi için de çalışılır. (CANLANDIRMA)

Bu zavallılar, geceleyin, yine insan olurlardı; fakat güneş doğar doğmaz kuğu şekline girerek havaya uçarlardı.

“Bu çocuklar ne kadar zavallıdır? ‘Zavallı’ sözcüğünü hak ediyorlar mı?”
(DİNLEYEREK AYRINTI ÜZERİNDE DÜŞÜNME)

Yeşil göllere giderek, orada sazların mor gölgelerinde yıkanırlandı. Nilüfer, kardeşlerini gördüğü müddet, saraydaki hakaretlere tahammül etti. Lakin kardeşlerinin birer kuğu olarak uçup gittiklerini gördükten sonra, artık sarayda kalmayı istemedi. Bir gün gizlice saraydan çıktı. Az-uz, dere-tepe düz gittikten sonra, bir yeşil gölün kenarına geldi. Bir söğüt ağacının gölgesinde oturarak, gölün güzel renklerini temaya daldı.

“Göldeki renklerin güzelliği ne kadar ve nasıl olabilir?” (DİNLEYEREK AYRINTI ÜZERİNDE DÜŞÜNME)

Bu anda, karşıdan beyaz bir bulutun gelmekte olduğunu gördü.

Öğretmen öğrencilere “Sizce bu beyaz bulut ne olabilir?” sorusunu yöneltir? Daha önce uyguladığı tahmin ettirme yöntemini uygular ve okumaya devam eder.

Bu beyaz bulut, göle yaklaşınca beyaz kuğulardan bir sürü olduğunu anladı. Bu beyaz kuğular iptida göle inerek, serin sular içinde yıkandılar.

“Su ne kadar serin olabilir? Serin, ılık ve sıcak sudaki tepkileriniz nasıl olur?”
(CANLANDIRMA-DİNLEYEREK AYRINTI ÜZERİNDE DÜŞÜNME)

Sonra, içlerinden birisi, Nilüfer’i görerek, arkadaşlarına gösterdi. Hepsi birden, suda yüzerek kız kardeşlerinin yanına geldiler. Elini, ayağını, saçlarını öpmeye, yalamağa başladılar.

Kız, bunların kendi kardeşleri olduğunu tanıdı. Onlara, başından geçen bütün felaketleri anlattı.

“Kızın başından geçen nelere felaket denebilir? Bu sayılanlar herkes için bir felaket midir? Bu felaketleri herkes aynı şekilde mi karşılar?” (DİNLEYEREK AYRINTI ÜZERİNDE DÜŞÜNME)

Kuğular bu sözleri işitip anlıyorlardı; fakat, cevap veremiyorlardı.

Öğrencilere kuğuların niçin cevap veremediğini sorar ve görüşleri alır. Aldığı cevaplardan hareketle “*eleştirel düşünme*”yi geliştirici sorular da sorar.

Gece olunca, kuğular birer genç şehzade oldular. Nilüfer, kardeşlerini birer birer tanıdı. Onlarla sabaha kadar konuştu; fakat, sabah olunca, yeniden hepsi kuğu suretine girdiler. Uçarak gölün öte tarafına gittiler. Nilüfer, akşama kadar sabırsızlıkla bekledi. Akşama doğru, beyaz bulut yeniden görüldü. Kuğular, yine zümrüt sulara yıkandıktan sonra, Nilüfer’in yanına geldiler, kız kardeşlerini öpüp sevdiler.

“Zümrütün ne olduğunu biliyor musunuz? Zümrütle su arasında ne gibi bir anlam bağlantısı olabilir?” (DİNLEYEREK AYRINTI ÜZERİNDE DÜŞÜNME)

Geceleyin insan kılığına girdiler. Nilüfer’e dediler ki, “Biz gölün bu kıyısında barınamayız. Buranın havası, toprağı, her şeyi kasvetlidir. Karşıkı sahilde güzel bir kumsal vardır; kumları altundan, sedefleri inciden, çakıl taşları elmastandır.

“Kumlarla altun arasında, sedefle inci arasında, çakıl taşları ile elmas arasında nasıl bir bağlantı olabilir?” (DİNLEYEREK AYRINTI ÜZERİNDE DÜŞÜNME)

Bu kumsalın üzerindeki tepede, çam ormanlarının içinde ağaçların birbirine geçmesinden tabi bir köşk vücuda gelmiş... Orası bizim sarayımızdır. Ormanda her türlü yemiş ağaçları, av kuşları var.

Seninle orada mesut bir hayat yaşayabiliriz. Yarın sabah biz birer kuğu olunca, seni kanatlarımızın üzerine alacağız. Gölün üzerinden geçeceğiz. Sakın korkmayasın. Bizim kanatlarımız kuvvetlidir. Suyu düşeceğini hiç hatırına getirme!”

“Kanatlar ne kadar kuvvetli olabilir?”(DİNLEYEREK AYRINTI ÜZERİNDE DÜŞÜNME)

Öğretmen öğrencilere bundan sonra ne olacağını sorar, tahmin ettirir. Bundan sonra olacakları da gözlerini kapatarak zihinlerinde canlandırmalarını ister.

Sabah olunca, altı kuğu yan yana gelerek bir sal şeklini aldılar. Nilüfer bu salın üzerine oturdu. Beş kuğu da kanatlarını açarak, salın üzerinde bir gölgelik vücuda getirdiler. Bu beyaz sal, gökte uçmaya başladı. O, yukarıda uçarken, hayali, aşağıdaki gölün gümüş aynasına aksediyordu.

“Gümüş ile ayna arasında nasıl bir anlam bağı vardır.” (DİNLEYEREK AYRINTI ÜZERİNDE DÜŞÜNME)

Öğretmen uçarken Nilüfer’in neler hissetmiş olabileceği konusunda öğrencilerin görüşünü alır? Aldığı cevaplardan hareketle “*eleştirel düşünme*”yi geliştirici sorular da sorar.

Nilüfer düşmekten korkmadığı için, bu seyahatten çok zevk alıyordu. Akşam yaklaşınca, bir adaya indiler. O geceyi, adada geçirdiler. Nilüfer’i akşama doğru, karşı sahile, altun kumlu, inci sedefli, elmas taşlı kumsala indirdiler. Geceyi ormandaki tabi köşkte geçirdiler. Sabah olunca, kardeşleri yine kuğu olup uçtular. Nilüfer köşkten çıktı. Ormanda gezindi. Ağaçların dalları güzel, yaprakları güzel, çiçekleri güzeldi. Yemişleri de çok lezzetliydi.

“Orman, ağaç, yaprak, çiçek, yemiş arasında nasıl bir anlam ilişkisi vardır?” (DİNLEYEREK AYRINTI ÜZERİNDE DÜŞÜNME)

Akşama kadar gölün kenarında, ormanın ağaçları altında gezindi. Akşam olunca, kuğular geldiler. Kardan daha beyaz köpüklü sulara yıkandılar.

“Art arda sıralanan kar, beyaz ve su kelimeleri arasında ne gibi bir anlam bağlantısı var?”

Güneş batar batmaz yine insan oldular. Buradaki tatlı hayat, aylarca devam etti. Bir gece, Nilüfer’in rüyasına ak saçlı bir ihtiyar geldi.

Öğrencilere ak saçlı ihtiyarın Nilüfer’e ne demiş olabileceği sorulur. Tahminde bulunmaları istenir.

“Ormanın şark tarafında bir süt gölü var. Orada yıkanırsan eski güzelliğini bulursun!” dedi.

Nilüfer, sabah olmadan kardeşlerini uyandırarak süt gölünün yerini öğrendi. Sabah olup da kuğular uçunca, o da süt gölüne doğru gitti. Göle girip de yıkandıktan sonra, aynaya baktı; üvey annesinin büyüden evvelki güzelliği tamamiyle geri gelmişti. Akşam, kardeşleri Nilüfer’i bu halde görünce çok sevindiler. Nilüfer, o gece de rüyasında o ihtiyar kadını gördü. Kadın dedi ki, “ Kardeşlerini büyüden kurtarmak istersen, mezarlıklardaki ayırık otundan on bir gömlek örmelisin; fakat bunlar bitinceye kadar, sana ne gibi işkenceler yapsalar, ağzından hiçbir söz çıkmayacaktır. Hiçbir suale cevap vermeyeceksin. Eğer bütün işkencelere tahammül ederek, hiç konuşmaksızın, bir kelime bile kullanmaksızın on bir gömleği yapar ve kuğulara giydirirsen, onlar derhal eskisi gibi insan olurlar.”

Öğrencilere “Sizce Nilüfer on bir gömleği yapacak mı? Yapacaksa başına neler gelebilir?” sorusu yöneltir ve yorumlar dinlenir.

Akşam kardeşleri geldiler. Ne yapmakta olduğunu sordular, hiç cevap vermedi. Muttasıl örmekte devam ediyordu. Kardeşleri, bu konuşmamak da büyüdür dediler. Artık geceleri kardeşleriyle konuşmuyordu. Onlar konuşuyor, kendisi gömlek örüyordu.

Bir gün o diyarın genç padişahı ava çıkmıştı. Yolu, tabi köşke uğradı. Köşkün güzelliğine hayran oldu. Hele orada dünya güzeli Nilüfer’i görünce ona bir candan bir cana âşık oldu.

“Can ve aşık sözcükleri arasında ne gibi bir anlam bağı vardır?” (DİNLEYEREK AYRINTI ÜZERİNDE DÜŞÜNME).

Genç padişah, kıza, kim olduğunu sordu. Nilüfer cevap vermedi. Adını sordu. Yine cevap alamadı. Kız hiç durmaksızın gömlek örüyordu. Genç padişah, kızın bu haline şaşıtı. Kıza, “Bana varır mısın?” diye sordu. Yine cevap yok...

Öğrencilere bundan sonra ne olabileceği tahmin ettirilir. Doğru tahmin edenlerin parmaklarını kaldırmaları yanılanların da ellerini açmalarını istenir.

Vezirleri, “Sükût ikrardandır.” dediler. Kızı bir arabaya koyarak genç padişahın sarayına götürdüler. Kırk gün kırk gece düğün yaptılar; fakat, Nilüfer hiç oralarda değildi. O muttasıl, gömlek örüyordu.

Ayrık otu bitince, geceleri saraydan çıkıyor, mezarlıklarda ayrık otu topluyordu. Bir taraftan, padişaha varmak isteyen vezir kızları vardı.

Öğrencilere vezir kızlarının neler yapmış olacağı tahmin ettirilir.

Onlar, Nilüfer’in arkasına gözcü koydular. Nihayet, padişahın nişanlısının büyücü olduğunu, geceleri mezarlıklarda dolaştığını, halk aleyhine büyüler yaptığını haber verdiler. “İnanmazsan, geceleyin arkasından git, kendi gözünle görürsün!” dediler.

Bir taraftan da halk arasında kızın büyücülüğüne dair haberler yaydılar.

Padişah, kızı çok seviyordu; fakat konuşmamasından kendisi de biraz şüphelenmişti. Gece olunca, kızın arkasına düştü. Kız mezarlığa geldi. Ot toplamağa başladı. Padişah, kızın büyücü olduğuna inandı. Kızı mahkemeye verdi. Kadı birçok sualler sordu. Kız hiçbirine cevap vermiyor, elindeki gömleği örmekle meşgul oluyordu.

“Mahkeme ve kadı arasında nasıl bir anlam ilişkisi vardır?” (DİNLEYEREK AYRINTI ÜZERİNDE DÜŞÜNME)

“Sizce kadı nasıl bir hüküm verdi?” sorusu sorulur. Tahmin ettirilir. Aldığı cevaplardan hareketle “*eleştirel düşünme*”yi geliştirici sorular da sorar.

Kadı, nihayet Nilüfer’in asılmasına hüküm verdi.

Nilüfer hiç teessür göstermedi. Gömleğini örmekte devam etti. Padişah, bir defa daha denemek için Nilüfer’in yanına geldi. Bir tek kelime söylerse, cezadan affedeceğini, yine eskisi gibi nişanlısı kalacağını söyledi. Nilüfer, elindeki gömleği örmekten başka hiçbir hareket göstermedi. Padişah, kızın bu muamelesinden hiddetlendi; “Hüküm icra olunsun!” dedi.

“Sizce bundan sonra masal nasıl sona ermiştir?” sorusuyla öğrenciler kısa süreli ve kurallara uygun bir tartışmaya yönlendirilir. Tartışma esnasında “*iletişim*”, “*Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma*”, “*eleştirel düşünme*” gibi sosyal becerilerin geliştirilmesine dikkat edilir. Genel görüş anlaşılınca masal okunmaya devam edilir.

Cellâtlar kızı aldılar. Darağacının yanına götürdüler. Kız son gömleğini bitirmek için acele ediyordu. Bir saniye durmadı. Cellât, ölüme hazırlanmasını haber verdi. Birçok seyirciler bu büyücünün nasıl öleceğini temaşaya gelmişlerdi. Kız yine aldırmadı. Gömleği örmekte devam etti. Zaten gömlek bitmek üzereydi. Cellât, ağzından bir kelime çıkarmak için ona abdest almasını, namaz kılmasını, tevbe etmesini nasihat edip duruyordu. Kız da son örgüleri bitirmeye çabalıyordu. Nihayet, cellât usandı. Kızı asmak için, elini uzattığı zaman, son gömlek de bitmişti.

Öğrencilere bundan sonra olacakları gözlerini kapatıp kafalarında canlandırmaları söylenir.

Bu anda on bir kuğu, bir beyaz bulut gibi uçarak geldiler. Kızın etrafını aldılar; kız yanındaki on bir gömleği birer birer bunlara giydirdi. On bir kuğu, birden bire on bir şehzade oldular. Bu hal karşısında cellât da seyirciler de şaşır kaldılar. Bu anda kız, dedi ki, “Şimdi, padişah ve kadı efendi gelsinler, her işi anlatacağım!” dedi. Padişahla kadı efendi geldiler. Nilüfer üvey annesinin kendisine ve kardeşlerine nasıl büyü yaptığını, kendisinin konuşmaması ve geceleri ayrık toplayarak muttasıl gömlek örmesi, bu büyüleri bozmak için olduğunu ve bunu yapmak üzere rüyasında Gayb’den emir aldığını söyledi. Kardeşleri de umumiyetle bu sözlerin doğru olduğuna şahadet ettiler. Padişah, Nilüfer’in babasına haber göndererek hanım sultanla beraber düğüne davet etti.

Düğün esnasında, ihtiyar baba, evlatlarını tanıdı. Hain karısını boşayarak, babasının evine gönderdi. Evlatlarına sarılarak gözlerinden öptü. Damadına da evlatlarını kurtardığı için büyük teşekkürler etti. Bundan sonra hepsi bahtiyar yaşadılar...

Öğrencilere;

“Bu masalın kahramanları kimlerdi?” sorusu sorularak onların “Nilüfer, padişah, büyücü üvey anne, on bir kardeş(on bir kuğu), cellat”cevabını vermeleri beklenir.

“Bu masaldan ders çıkaran birisi nasıl davranır?” sorusu sorularak “Başına gelen üzücü durumlar karşısında sabreder.” gibi cevaplar beklenir.

“Bu masalı siz yazsanız başka hangi maceraları eklerdiniz?” sorusu sorularak öğrencilerin “*yaratıcı düşünme*”, “*eleştirel düşünme*” gibi sosyal becerilerinin gelişmesine çalışılır.

“Sizin çevrenizde de haksızlığa uğrayan insanlar oldu mu? Bu insanlar nasıl davrandılar ve nasıl bir sonuca ulaştılar?” sorusuyla öğrencilerin çevrelerini “*eleştirel düşünce*” ile değerlendirmeleri sağlanır.

“Siz de bir kuğu olmak ister miydiniz? Niçin?” soruları ile yöneltilerek öğrencilerin empati yoluyla “*iletişim*” sosyal becerisini geliştirmeleri hedeflenir.(ÖZÜMSEME- BELLEĞE YERLEŞTİRME)

SONUÇ

Masal, çocuğun dünyaya bakış açısını en iyi yollardan geliştiren ürünlerden biridir. Süslü ve renkli dünyası, ilgi çekiciliği, zengin sembolik unsurlarıyla insanın ruhunu besleyip zenginleştirirken; gelecekte benzerleriyle karşılaşılması mümkün olan zorlukları dolaylı yoldan anlatır.

Masalların içerisindeki olağanüstülük özelliği taşıyan unsurları, zengin sembollerini çıkardığımızda, geriye toplumun birikimi, kültürü, adetleri, alışkanlıkları, inanış biçimleri kalır. Yani masal, toplumun aynası olma özelliğini taşır diyebiliriz.

Masallar, insanların en küçük yaşta tanıştıkları, farkında bile olmadan dinleme becerilerini geliştirdikleri, tekerlemeleri yoluyla edebi zevklerini ve konuşma becerilerini ilerlettikleri sözlü kültür ürünleridir.

Bütün bu güzelliklerinin yanında masallar, içerdikleri birçok iletiyle de çocukları içerisinde yaşadıkları toplumun değerleriyle donatırlar. Bilinçli bir eğitim etkinliği içerisinde materyal olarak kullanıldıklarında da, hedeflenen kazanımların öğrenciye kazandırılmasında önemli bir rol üstlenirler.

Bu çalışmada, öncelikle dil ve ana dili kavramları üzerinde durulmuş; masalların ana dili (Türkçe) öğretimindeki yeri ve önemi belirtilmiştir. Ardından Yeni Türkçe Dersi Öğretim Programı (2006) üzerinde durulmuş ve program özet bir şekilde tanıtılmıştır.

İkinci bölümde, örnek masallar üzerinde doğrudan *sosyal beceri* tespitleri yapılmış ve masalların içerik ve yapı olarak sosyal becerilerde kullanım açısından uygunluğu incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, örnek masallar üzerinde *ileti* tespitleri yapılmıştır. Bundan hareketle sosyal becerilerin kazandırılması ve kültür aktarımında masalların içerik olarak zenginliği örneklenmiştir.

Dördüncü bölümde, örnek masallar üzerinde *altı şapkalı düşünme* tekniğinin kullanımı örneklenmiştir. Bu tekniğin masallarla beraber kullanımının, sosyal becerilerin geliştirilmesine yönelik çalışmalara katkısı incelenmiştir.

Beşinci bölümde, örnek masallar üzerinde *kazanım* tespitleri yapılmıştır. Buradan hareketle de masalların içerik ve yapı olarak kazanımlara, dolayısıyla da sosyal becerilere uygunluğu incelenmiştir.

Altıncı bölümde, bir masalın *ELVES* yöntemiyle okunması örneklenmiştir. Buradan hareketle, yöntemin masallarla kullanıldığında sosyal becerilerin geliştirilmesine etkisi incelenmiştir.

İki masal üzerinde yapılan incelemeler doğrultusunda, masalların içerik olarak yeni öğretim programında (2006) belirtilen “Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, eleştirel düşünme, iletişim, problem çözme, araştırma, karar verme, girişimcilik” *sosyal becerilerinin* kazandırılması için “zengin bir içeriğe” sahip olduğu görülmüştür. Ancak masallarda özellikle “Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, girişimcilik ve iletişim” sosyal becerilerinin kazandırılmasına yönelik daha zengin bir içerik tespit edilmiştir.

İki masal üzerinde yapılan incelemede 31 tane ileti (töre bilimsel, ruh bilimsel, toplum bilimsel, ekonomik...) tespit edilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda tespit edilen iletilerin ağırlıklı olarak “iletişim, eleştirel düşünme, girişimcilik ve eleştirel düşünme” sosyal becerileriyle ilgili olduğu görülmüştür.

Altı şapkalı düşünme tekniğiyle ilgili iki masal üzerinde yapılan incelemelerde masalların “içerik” olarak bütün şapkalara yönelik çalışmalar için uygun bir içeriğe sahip olmasının yanında, daha çok “beyaz, yeşil ve mavi” şapkalara yönelik çalışmalar açısından zengin bir içeriğe sahip olduğu görülmüştür. Çalışma sonucunda, masalların bu yöntemle birlikte kullanıldığında, ağırlıklı olarak “eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve araştırma” sosyal becerilerin geliştirilmesine yönelik yararlı çalışmalar yapılabileceği görülmüştür.

Üç masal üzerinde yapılan incelemeler doğrultusunda okuma, konuşma, dinleme ve yazma alanlarında 45 kazanım tespiti yapılmıştır. Ayrıca tespit edilen bu kazanımların, ağırlıklı olarak “eleştirel düşünme, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, iletişim” becerileriyle ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. “Çalışma sonucunda, masalların, Yeni Türkçe Dersi Öğretim Programı (2006)’ında belirtilen *kazanımların* birçoğunda, dolayısıyla da kazanımlardan hareketle sosyal becerilere yönelik çalışmalar yapılmasında, doğrudan veya dolaylı olarak zengin bir içeriğe sahip olduğu görülmüştür.

Çalışmanın son bölümünde bir masalın dinleme eğitiminde kullanılmak üzere geliştirilen yöntemlerden biri olan ELVES yönteminin olanaklarıyla kullanılması örneklenmiş ve çalışma sonucunda masalların dinleme yeteneğiyle birlikte, özellikle “eleştirel düşünme, iletişim ve yaratıcı düşünme” sosyal becerilerinin kazandırılmasında zengin bir içeriğe sahip olduğu görülmüştür.

Bu çalışmalar sonucunda el edilen tüm bu bilgilerle Yeni Türkçe Dersi Öğretim Programı (2006)’nın masal türüne yaklaşımı arasında bir değerlendirme yapıldığında, yeni programın bu türe gerektiği kadar yer vermediği görülmektedir. Programa göre, masal, sadece “6.” sınıf için “kesinlikle” yer verilmesi gereken türler arasında gösterilmektedir. 7. ve 8. sınıflarda masala isteğe bağlı olarak yer verilecektir. Ancak programda, hikâye, şiir, anı, deneme gibi türlere her sınıfta mutlaka yer verilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu, ana dili öğretimi açısından bir eksiklik ve kayıptır diyebiliriz. Kazanımlar, temel beceriler, iletiler ve yeni gelişmeler açısından zengin bir içeriğe sahip olan ve gereç olarak “verimli” bir tür olan masallara programda daha çok yer verilmelidir. Masallar 7. ve 8. sınıflarda da “kesinlikle” yer verilmesi gereken türler arasında yer almalıdır.

KAYNAKÇA

- Akal, Aytül (2000); “*Sevgili Masallara Ciddi Bir Bakış*” 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu, (Yay. Haz.: Sedat Sever), Aüebf ve Tömer Yayınları: 1(500-521), Ankara
- Aksan, Doğan (1999); “*Türkçenin Gücü*,” Bilgi Yayınevi, Ankara
- Akyüz, Yahya (2001); “*Başlangıçtan 2001’e Türk Eğitim Tarihi*,” Alfa Yayınları, İstanbul
- Alkan, Naim (1973); “*Türk Halk Edebiyatı*,” Yargıçoğlu Matbaası, Ankara
- Arısoy, M. Sunullah (1985); “*Türk Halk Şiiri Antolojisi*,” Bilgi Yayınları, Ankara
- Aron Raymond (2004); “*Toplumbilim Düşüncesinde Ana Akımlar: Pareto, Weber, Durkheim*,” Ankara: 1973, S. 204.(Akt.: Doğan, İsmail; Toplum ve Eğitim Pegem A Yayıncılık Ankara, Ekim 2004)
- Artun, Erman (2002); “*Dini- Tasavvufi Halk Edebiyatı*,” Akçağ Yayınları, Ankara
- Asanaliyevna, Nurbübü Asipova (2002); “*Gençlerin Sosyal Yönden Şekillendirilmesinde Halk Edebiyatından Faydalanmanın Yolları ve Şekilleri*”, Uluslar arası Türk Dünyası Halk Edebiyatı Kurultayı Bildirileri (26-27 Mayıs 2000), Kültür Bakanlığı Yayınları, s.85-89, Ankara
- Bilkan, Nesrin (2001); “*Türkçe Öğretiminde Görsel- İşitsel-Kinestetik Uygulamalar*,” Ceceli Yay, Ankara
- Binbaşıoğlu, Cavit (1991); “*Genel Öğretim Bilgisi*,” Kadioğlu Matbaası, Ankara.
- Boratav, Pertev Naili (1958); “*Zaman Zaman İçinde*,” Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Bozkurt, İbrahim, Zümrüt Özkurt Uçar ve Seval Koçak Evrim (2001); “*Hazırlık Sınıfları Türkçe Ders Kitabı*,” Meb. Yay, İstanbul.
- Bruner, Jerome S. (1991); “*Bir Öğretim Kuramına Doğru*” (Çeviren: F.Varış-T.Gürkan) A.Ü. Basımevi, Ankara.
- Calp, Mihrali (2007); *Özel Öğretim Alanı Olarak Türkçe Öğretimi*, Eğitim Yay, Konya.
- Cemiloğlu, Mustafa (1998); İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi, *Uludağ Ünv. Yay*, Bursa
- CNNTURK (2008); http://www.cnnturk.com/yasam/diger/haber_detay.asp?pid= 223 &haberid=4018 (Erişim Tarihi:05.02.2008)

- Cunbur, Müjgan (2001); “*Atatürk ve Türkçe*” Türk Yurdu, C.XXI, Sayı. 162-163, s.95
- Çobanoğlu, Özkul (2000); “*Aşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü*,” Akçağ Yayınları, Ankara
- Çobanoğlu, Özkul (1999); “*Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*,” Akçağ Yayınları, Ankara
- Demiray, Kemal (1971); “*Türkçe Çocuk Edebiyatı*,” Milli Eğitim Basımevi, İstanbul
- Demirel, Özcan (2002); “*Türkçe Öğretimi*,” Pegem A Yayıncılık, Ankara
- Derman, Serdar (2002); “*Anadil (Türkçe) Öğretiminde Masal Metinlerinin Kullanılması*”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Dildernegi (2008) <http://www.dildernegi.org.tr/tr/belgegoster.aspx?f6e10f8892433cffaaf6aa849816b2ef8f59ec4393613791>(Erişim Tarihi: 10.02.2008).
- Dilidüzgün, Selahattin (1996); *Çağdaş Çocuk Yazını*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Dizdaroğlu, Hikmet (1969); *Halk Şiirinde Türler*, TDK Yayınları, Ankara.
- Elçin, Şükrü (1986); “*Folklor ve Halk Edebiyatının Milli Birliğin Oluşmasındaki Rolü*,” Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara
- Enginün, İnci (1985); “Çocuk Edebiyatına Toplu Bir Bakış”, *Türk Dili Dergisi*, Sayı:400
- Ensar, Ferhat (2002); “*İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metin Altı Soruları Üzerine Bir İnceleme*”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Eser, R. Eda (2000); “*Türk Masallarında Çocuk Motifi*”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ
- Ergin, Muharrem (2000); “*Dede Korkut Kitabı*,” Boğaziçi Yay., İstanbul.
- Ergün, Mustafa (2008a), *Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Program Geliştirme Ders Sunusu* <http://www.egitim.aku.edu.tr/program.htm>
- Ergün, Mustafa (2008b), *Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Öğrenme ve Öğretmenin Kuramsal Temelleri Temelleri Ders Sunusu* <http://www.egitim.aku.edu.tr/kuramsal08.ppt> (Erişim Tarihi:30.06.08, 23.03).
- Eroğlu, Feyzullah (2006); “*Davranış Bilimleri*”, Beta, İstanbul

- Eyüboğlu, Sebahattin (1997); “*Sanat Üzerine Denemeler ve Eleştiriler*,” Cem Yayınevi, İstanbul
- Göğüş, Beşir (1983); “*Anadili Eğitim Programlarının Niteliği*”, Türk Dili, Sayı: 379-380, s.40
- Göğüş, Beşir (1968); “*İlkokullarda Türkçe Öğretimi*,” MEB Basımevi, İstanbul
- Göğüş, Beşir (1978); “*Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi*,” Gül Yayınevi, Ankara
- Gül, Metin ve Muhsin Köktürk, (1996); “*6.Sınıf Türkçe Ders Kitabı*,” Yıldırım Yay, Ankara
- Gül, Metin ve Muhsin Köktürk, (1996); “*7.Sınıf Türkçe Ders Kitabı*,” Yıldırım Yay, Ankara
- Güler, Ali (2008); *Türk Toplumunda Korku Kültürü*, Ankara.
- Güler, Ali (2001); “*Yerel Kültürün Ulusallaştırılması Çabalarında Halkın Bilinçlenme Sorunu*” 8. İstanbul Türk Müziği Günleri, Ülkemizde Halk Eğitiminin Amacı, Önemi ve Gerekliliği Sempozyumu, 23-25 Mayıs 2001 s.72
- Güleryüz, Hasan (2002); “*Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*,” Pegem Yayıncılık, Ankara
- Güllükaya, Fatih (2008);<http://www.gullukaya.com/documents/altisapkalidusunmeteknig.doc>.
- Gümüş, H. (1987); “*Masalların Yapısı ve İncelenmesi*”, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara
- Güneş, Mehmet (2000); “*Dil, Türkçe ve Türk Dünyası*”; Türk Yurdu, Cilt Xx, Sayı:152 Nisan 2000, s.20.
- Güney, Eflatun Cem (1982); “*Masallar*,” Turizm ve Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara
- Güven, Nergis ve Servet, Bal (2000); “*Dil Gelişimi ve Eğitim: 0-6 Yaş Dönemindeki Çocuklar İçin Destekleyici Etkinlikler*,” Epsilon Yayınları, İstanbul
- Güzel, Abdurrahman ve Ali Torun (2003); “*Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*,” Açağ Yayınları, Ankara.
- Güzel, Abdurrahman (1999); “*Dini- Tasavvufi Türk Edebiyatı*,” Akçağ Yayınları, Ankara
- İndirkaş, Zöhre (2007); “*Türk Mitosları ve Anadolu Efsanelerinin İz sürümü*,” İmge Kitabevi, Ankara

- Kalkan, Emir (1991); “*Türk Halk Şairleri Antolojisi*,” Kültür Bak. Yay. Ankara
- Kan, Ayşe Ülkü (2006); “*Yeni İlköğretim Programında Öngörülen Temel Becerileri Kazanmada 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ve Türkçe Derslerinin Etkilerine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi*”, Fırat Üniversitesi Soysa Bilimler Enstitüsü, Elazığ
- Kantarcıoğlu, Selçuk (1991); “*Eğitimde Masalın Yeri*,” MEB Yay., İstanbul
- Kantemir, Enise (1991); *Yazılı ve Sözlü Anlatım*, Ankara
- Kaplan, Mehmet (1999); “*Kültür ve Dil*,” Dergah Yayınları, İstanbul
- Kaplan, Mehmet (1991); “*Nesillerin Ruhu*,” Dergah Yayınları, İstanbul
- Kapulu, Ahmet, Süheyla Dedeoğlu Okuyucu, Şükran Kaplan ve Aliyar Karaca (2007); *Türkçe 6. Sınıf Ders Kitabı*, Koza Yayınları, Ankara
- Karakuş, Ertuğrul ve Hüseyin Taş (Edit.: Mualla Murat Nuhoglu) (2007); *Türkçe Öğretimi Etkinlikleri*, 1. Baskı, Nobel Yayınları, Ankara
- Karakuş, İdris (2000); “*Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi*,” Sistem Ofset Yayınları, Ankara
- Kavcar, Cahit (1982); “Edebiyat ve Eğitim,” Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Yayınları Fakültesi Yayınları, Ankara
- Kaya, Doğan (1999); “*Anonim Halk Şiiri*,” Akçağ Yayınları, Ankara
- Kaya, Doğan (2000); “*Aşık Edebiyatı Araştırmaları*,” Kitabevi, İstanbul
- Köksal, Hasan (1978); “*Türk Halk Edebiyatı*,” Toker Yay., İstanbul
- Kunos, Ignacs (Yayına Hazr: Prof. Dr. Tuncer Gülensoy) (2001); *Türk Halk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Kurnaz, Cemal (1990); “*Halk ve Divan Şiirinin Müsterekleri Üzerine Denemeler*,” Akçağ Yay., Ankara
- Külekçi Mehmet Ali (2000); “*6.Sınıf Türkçe Ders Kitabı*,” Dörtel Yay, Ankara
- Külekçi Mehmet Ali (2000); “*8.Sınıf Türkçe Ders Kitabı*,” Dörtel Yay, Ankara
- Kıbrıs, İbrahim (2000); “*Uygulamalı Çocuk Edebiyatı*,” Eylül Yayınevi, Ankara
- Lipmann, M. (2004); “*Thinking in Education*”, Cambridge University Press. West Nyack, NY, USA.
- MEB (2005); http://ttkb.meb.gov.tr/programlar/program_giris/program_temel_yaklasim.pdf(Erişim Tarihi: 25.05.2008)

- MEB (2007); <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/169/ismail.doc>
- Necdet, Ahmet (1997); “*Tekke Şiiri*,” İnkılap Yay., İstanbul
- Neydim, Necdet (2000); “*Çocuğun Hayata Dokunmasında Edebiyatın İşlevi*” 1.İstanbul Çocukları Kurultayı, (Hazırlayanlar: Mustafa Ruhi Şirin; Yard.Doç.Dr. Sevgi Usta Sayita), Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul
- Neydim, Necdet (2007); “*Masallar ve Figürleri*”, <http://www.ozgurpencere.com/tr/mods.php?go=ozguryazar&p=wa&aid=553> (Erişim Tarihi: 05.02.2007)
- Nicolopoulou, Ageliki (2004); “Oyun, Bilişsel Gelişim ve Toplumsal Dünya: Piaget, Vygotsky ve Sonrası” (Çev.: Dr. Melike Türkan Bağlı), Ankara Üniv. Eğit.Bil.Fak.Dergisi, Cilt: 37, Sayı: 2, 137-169 (http://www.education.ankara.edu.tr/ebfdergi/pdfiler/2004_2/137-169.pdf)
- Nuhoğlu, Mualla Murat ve Gökkaya Hakan (2006); “*Türkçe Öğretimi Uygulamaları*, Nobel Yayın Dağıtım,” Ankara
- Nuhoğlu, Mualla Murat (2005); “*Masallarımız (Çoklu Zeka, Problem Çözme Sosyal Beceriler)*,” Ürün Yayınları, Ankara
- Oğuzkan, A. Ferhan (2000); *Çocuk Edebiyatı*, Anı Yayıncılık, Ankara
- Oğuz, M. Öcal (2001); “*Halk Şiirinde Tür, Şekil ve Makam*,” Akçağ Yay., Ankara
- Oğuz, M. Öcal vd. (2004); *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yay., Ankara.
- Okur, Alparslan (2003); “*Hayvan Masallarının Anadili Öğretiminde Dil, Üslup ve Eğitim Yönünden Yeri ve Önemi*”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, İzmir
- Oral, Behçet ve Bayram Aşlıoğlu (2000); “*Lise Türk Dili Edebiyatı Dersi Öğretmenlerinin Türk Dili ve Edebiyatı Hakkındaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi*” Eğitim ve Bilim, Cilt. 25, Sayı.116 s.35-36.
- Ögel, Bahaeddin (1971); “*Türk Kültürünün Gelişme Çağları*,” Meb Yay., İstanbul
- Özbay, Murat (2002); “*Kültür Aktarımı Açısından Türkçe Öğretimi*”, Türk Dili, Şubat, Sayı:602, s. 112-120
- Özbay, Murat (2003); “*Türkçe Öğretimi Bibliyografyası*,” Pegem A Yayıncılık, Ankara
- Özbay, Murat (2006); “*Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri 1-2*,” Öncü Kitap, Ankara
- Özbay, Murat (2002); “*Yazılı Anlatım Becerisinin Geliştirilmesi*”, Prof. Dr. Sadık Tural Armağanı, Ankara

- Özbek, Mehmet (1981); “*Folklor ve Türkülerimiz*,” Ötüken Yay., İstanbul
- Özçelebi, Hüseyin (2006); “*Cumhuriyet Döneminde Edebi Eleştiri (1951-1960)*”, Ankara Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara
- Özdemir, Ahmet Z. (1998); “*Öyküleriyle Halk Şiirleri*,” Ürün Yay., Ankara
- Özdemir, Emin (1983); “*Anadili Öğretimi*”, Türk Dili, Sayı: 279-380, Temmuz-Ağustos, s.21.
- Özdemir, Emin (2005); “*Eleştirel Okuma*”, Bilgi Yayınevi, Ankara
- Özden, Yüksel (2005); “*Öğrenme ve Öğretme*”, Pegem A Yayıncılık, Ankara
- Öztek, Zafer (1992); “*Halk Dilinde Sağlık Değişleri Sözlüğü*,” TDK Yay., Ankara
- Öztürk, Ali (1986); “*Anonim Türk Edebiyatı*,” Bayrak Yayınları, Erzurum
- Propp, V.Ja., (1968); *Morphology of the Folktale*. Austin: University of Texas Press.
- Propp, V.Ja. (1984); *Theory and History of Folklor*. Manchester University Press.
- Rıfat, Mehmet. ve Sema Rıfat (1998); XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları, 2. Temel Metinler, YKY., İstanbul
- Robinsohn, S. B; Bildungsreform Als Revision Des Curriculum. Neuwied: Luchterhand, 1975
- Sağır, Mukim (2002); “*İlköğretim Okullarında Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi*,” Nobel Yayınları, Ankara
- Sakaoğlu, Saim (2007); “*Masal Araştırmaları*,” Akçağ Yayınları, Ankara
- San, İnci (2002); “*Sanatta Yaratıcılık, Oyun, Drama. Yaratıcı Drama, 1985-1995 Yazılar*”, (Edit. H. Ömer Adıgüzel), Naturel Yayınevi, Ankara
- San, İnci. (1979); “*Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık*”, Tisa Matbaası, Ankara
- Selçuk, Ziya, Nail Güner (2004); “*Sınıf İçi Rehberlik Uygulamaları*”, Pegem A Yayıncılık, Ankara
- Senemoğlu, Nuray (2001); “*Çocuk Hakları, Çalışan Çocuklar Eğitim Sorunları*,” Milli Eğitim Eğitim-Sanat- Kültür Dergisi Temmuz -Ağustos- Eylül 2001 s. 25 – 35
- Sever, Sedat (2003); “*Çocuk ve Edebiyat*,” Kök Yayıncılık, Ankara
- Sever, Sedat (2004); “*Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme*,” Anı Yayıncılık, Ankara

- Sever, Sedat (1986); “*Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi*”, Milli Eğitim, , Sayı. 69, s.28-33
- Sever, Sedat, Zekeriya Kaya ve Canan Aslan (2006); “*Etkinliklerle Türkçe Öğretimi*, Morpa Yay.,” İstanbul
- Sönmez, Veysel (2007); “*Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*,” Anı Yayıncılık, Ankara
- Şimşek, Tacettin (2002); “*Çocuk Edebiyatı*,” Rengarenk Yayınları, Ankara
- Şirin, Mustafa Ruhi 2006); “*Çocuk Edebiyatına Yansıyan Şiddet*” , Umran Dergisi Arşivi, Kapak Sayı:148 , 2006/12, 48. s.32
- Şirin, M. Ruhi (1998); “*99 Soruda Çocuk Edebiyatı*,” Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul
- Solso, Robert L. vd. (2007); *Bilişsel Psikoloji* (Çev.:Ayşe Ayçiçeği-Dinn), Kitabevi, İstanbul
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2005); İlköğretim Türkçe Dersi (1-5) Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu, Meb Basımevi, Ankara.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2006); İlköğretim Türkçe Dersi (6-8) Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu, Meb Basımevi, Ankara.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2005); “Yeni Öğretim Programları ve Yeni Yaklaşımlar” Genel Yaklaşım Sunusu, Ankara. (http://ttkb.meb.gov.tr/ogretmen/modules.php?name=Downloads&d_op=viewdownload&cid=48 Ulaşım Tarihi:20.06.2008)
- Taylor, Shelley E. vd. (2007); *Sosyal Psikoloji* (Çev.:Ali Dönmez), İmge Kitabevi, Ankara.
- T.C. Anayasası, (2002) ; Seçkin Yayınları, Ankara
- Tezel, Naki (1985); *Türk Masalları*, Cilt:2, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara
- Tezel, Naki (1968); “Türk Halk Edebiyatında Masal”, *Türk Dili Dergisi*, Sayı: 207.
- Topal, Şeminur (2003); “*Etik Değerler mi Yitik Değerler mi?*”, Tmh - Türkiye Mühendislik Haberleri, Sayı 423 - 2003/1
- Turanlı, Adem Sultan (2007); “Sosyal Bilişsel Öğrenme ve Yabancı Dil Öğretimi”, *Erciyes Üniv. Sos. Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:23, s. 20-23 http://sbe.erciyes.edu.tr/dergi/sayi_23/1-%201-15.%20syf._.pdf (Erişim Tarihi: 30. 06. 08).

- Türkçe Sözlük (2005); *Türk Dil Kurumu Yayınları*, Ankara
- Ünalın, Şükrü (2001); “*Türkçe Öğretimi*,” *Nobel Yayınları*, Ankara
- Yalçın, Alemdar (2002); “*Türkçe Öğretim Yöntemleri*,” Akçağ Yay., Ankara
- Yalçın, Alemdar ve Gıyasettin Aytaş (2002); “*Çocuk Edebiyatı*,” Akçağ Yayınları, Ankara
- Yangın, Banu. (1998); “*Dinlediğini Anlama Becerisini Geliştirmede Elves Yönteminin Etkisi*”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Yangın, Banu (2002); “*Kuramdan Uygulamaya Türkçe Öğretimi*,” Dersal Yayıncılık, Ankara
- Yapar, Şemsettin (2005); “*Etkinliklerle Dil ve Anlatım*,” Zambak Yay., İstanbul
- Yaman, Ertuğrul ve Mehmet Köstekçi (2003); “*Üniversiteler İçin Örnekli-Uygulamalı Türk Dili ve Kompozisyon*,” Gazi Kitabevi, Ankara
- Yavuz, Kudret Eren (2004); “*Eğitim ve Öğretimde Çoklu Zekâ Teorisi ve Uygulamaları*”, Ceceli Yayınları, Ankara
- Yavuz, Muhsine (1996); “*Masalların Eğitim İşlevleri ve Dil Öğretimindeki Yeri, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*”, Yayımlanmış Doktora Tezi, Ankara
- Yavuz, Muhsine Helimoğlu (2002); *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*, Kültür Bak. Yay., Ankara
- Yavuz, Muhsine Helimoğlu(1997); *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*, Ürün Yayınları, Ankara
- Yazım Kılavuzu (2005); *Türk Dil Kurumu Yayınları*, Ankara
- Yılar, Ömer (2007); “*Halk bilimi ve Eğitim*,” Pegem A Yayıncılık, Ankara
- Yıldırım, Veysi (2004); “*7.Sınıf Türkçe Ders Kitabı*,” Elit Yay., Ankara
- Yıldırım, Veysi (2004); “*.Sınıf Türkçe Ders Kitabı*,” Elit Yay., Ankara
- Yıldırım, Necdet (2006); “*Edebi Metinler Ders Kitabı*,” Küre Yay., Ankara
- Yıldız, Cemal (2003); “*Ana Dili Öğretiminde Çağdaş Yaklaşımlar ve Türkçe Öğretimi*,” Pegem A Yayıncılık, Ankara
- Yılmaz, Şeref (2005); “*Sürmeli Türkçe*,” Sütun Yayınları, İzmir
- Yivli, Oktay (1995); “*Türkçe Hazırlık Ders Kitabı*,” Ecem Yay., Ankara

Yörükoğlu, Atalay (1991); “*Çocuk Ruh Sağlığı*,” Özgür Yayın- Dağıtım, İstanbul

Yücel, T. (1999); *Yapısalcılık*, YKY, İstanbul